

**Каталог на туристичките локалитети во областа
Ќустендил и Североисточниот плански регион**

**Catalogue of tourist sites in Kyustendil District and
North-East region**

**Каталог на туристически обекти в област Кюстендил
и Североизточен район за планиране**

Този документ е създаден с финансовата подкрепа от Европейския съюз. Цялата отговорност за съдържанието на документа се носи от ФРСМП - Куманово и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ отразява официалното становище на Европейския съюз.

Овој документ е изработен со финансиска поддршка на Европската Унија . Ставовите изразени во него се одговорност на ФРСМП – Куманово. Документот на ниту еден начин не го одразува официјалниот став на ЕУ

This document has been produced with the financial assistance of the European Union The contents of this publication is the sole responsibility of FSMED – Kumanovo and can in no way be taken to reflect the views of the European Union

Содержина / Contents / Съдържание

Североизточен район / Североисточен плански регион / North East region	4
Община Ранковце / Општина Ранковце/ Municipality of Rankovce.....	4
Община Крива Паланка / Општина Крива Паланка/ Municipality of Kriva Palanka	8
Община Старо Нагоричане / Општина Старо нагоричане/Municipality of Staro Nagorichane	17
Община Кратово / Општина Кратово /municipality of Kratovo /	24
Община Липково / Општина Липково/ Municipality of Lipkovo	38
Община Куманово / Општина Куманово/ Municipality of Kumanovo.....	41
Област Кюстендил / Кюстендилска област /Region of Kyustendil	50
Община Кюстендил / Општина Кюстендил/ Municipality of Kyustendil.....	50
Община Невестино / Општина Невестино/ Municipality of Nevestino	70
Община Бобов дол / Општина Бобов дол / Municipality of Bobov Dol	75
Община Бобошево / Општина Бобошево/ Municipality of Boboshevo	78
Община Дупница / Општина Дупница/ Municipality of Dupnitsa	88
Община Кочериново / Општина Кочериново/ Municipality of Kocherinovo	95
Община Сапарева баня / Општина Сапарева Бања / Municipality Sapareva Banja	98
Општина Рила/municipality Rila/Община рила.....	104
Община Трекалияно / Општина Трекалиано/ Municipality Trekaiano	111

Североизточен район / Североисточен плански регион / North East region

Община Ранковце / Општина Ранковце / Municipality of Rankovce

Село Опила – Църква Свети Никола / с. Опила- црква св.Никола / Village Opila - Church of Sts. Nicholas

(БЪ) Всяко място има своя собствена история, част от живота, свидетелстваща за хората през годините, за тяхното щастие и скръбът. Църквата "Св. Никола" в село Опила, която датира от XIII-XIV век, е една от най-старите сгради в този район и единствена в Източна Македония с издигнат вход. Заедно с нея за почти 7 века гордо стои манастирската църква "Св. Никола" в Псаха, чиято бронзов хорос "е изложен в Музея на Македония.

(МК) Секое место има своја приказна, парче живот кој низ годините сведочи за народот, неговата среќа и тага. Црквата Св. Никола во с.Опила, која потекнува од 13 -14 век, е една од најстарите градби во овој регион и единствена во Источна Македонија со подигнат влез. Зедно со неа веќе 7 века гордо се издига и манастирската црква Св. Никола во Псача, чиј бронзен хорос е изложен во музејот на Македонија.

(ENG) Every place has its own story, a piece of life witnessing about the people throughout the years, about their happiness and sorrow. The church "St. Nicholas" in the village of Opila that dates from XIII-XIV century is one of the oldest buildings in this region and the only one in Eastern Macedonia with an elevated entrance. Together with it, for almost 7 century, proudly stands the monastery church "St. Nicholas" in Psacha, whose bronze "choros" is exposed in the Museum of Macedonia.

Село Псача - Църква Свети Никола / С.Псача-манастирска црква св.Никола / Village Psacha - monastery church of St. Nicholas

(БЪ) Когато пътят ви отведе до някое от селата в тази община, ще видите красива и запазена църква, наречена "Св. Никола" в село Гиньовци от XVII век.

Картините в тази църква ще ви замълчат за момент и ще изпълнят душата ви с мир и спокойствие. Това е една от най-красивите иконописни картини от средновековния живопис в Македония. Чувствайте се свободни да ги погледнете! Църквата е построена от безценни блокове, каменни пясъчници и хоризонтални редици от тухли. Основата има формата на вписан кръст в правоъгълно пространство. Над централната част на кораба имаше купол, който по-късно се разби. Куполът, построен над просторната повърхност, е

прикрепен и е разположен на квадратна основа, която почива на две рамки и надвишава някои пиластри. Фасадите са богато профилирани и украсени със сфери от керамопластика.

(МК) Кога патот ќе ве наведе во селата од општината ќе сретнете убавата стара и зачувана

црква. Св. Никола во с. Гиновци од 17 век.

Живописот во оваа црква ќе ве замолкне за миг и ќе ја исполни вашата душа со мир и спокојство. Тоа е едно од најубавите зографски остварувања на македонското средновековно сликарство. Погледнете ги. Црквата е ѕидана од приделкани блокови, камен песочник и хоризонтални редови тул. Во основата има облик на впишан крст во правоаголен простор. Над централниот дел на наосот имало купола, којашто подоцна се урнала. Куполата изградена над просторот на припратата

е зачувана и таа лежи врз квадратна основа, којашто се опира на два квадратни столба и надва ѕидни пиластра. Олтарната апсида од надворешната страна е тристрана. Сите фасади се богато профилирани и украсени со шари изведени во керамопластика.

(ENG) When the road takes you to any of the villages in this municipality, you will see a beautiful and preserved church called "St. Nicholas" in the village of Ginovci from XVII century.

The paintings in this church will silence you for a moment and will fulfill your soul with peace and calmness. That is one of the most beautiful icon-paintings in the medieval painting in Macedonia. Feel free to take a look at them! The church is built of priceless blocks, stone sandstone and horizontal rows of brick. The base has the shape of an inscribed cross in a rectangular space. Above the central part of the nave there was a dome, which later crashed. The dome, built above the spacious surface, is attached and is located on a square base that rests on two framed frames and exceeds some pilasters. The facades are richly profiled and decorated with spheres made with ceramoplastic.

село Герман - Црквата "Св. Трима / С. Герман-црквата св.Троица / v. German - the church of Sts. Trinity/

(БЪ)Црквата датира од почетокот на 20-ти век. Црквата е еднокорабна и висока со петоѓълна апсида, а покривът е на три води. Тя е построена од камък, измазана и бело варосана. Фасадите са украсени със слепи пиластри, високи и полукръгли сводести прозорци.

Първоначално црквата има два входа от запад и юг. Входът на южната страна е затворен. Фреските не са запазени на фасадата, а на входа е иконата на "Светата Троица" за идентифициране на храма.

(МК) Црквата потекнува од почетокот на 20 век. Црквата е еднокорабна и висока со петострана апсида, а покривот е на три води. Изградена е од камен, малтерисана и бело варосана. Фасадите се украсени со слепи пиластри, високи и полукружно засводени прозори.

Црквата првобитно имала два влеза од запад и од југ. Влезот од јужната страна е затворен. На фасадата не е зачуван живопис, а на влезот е иконата на „Света Троица“ за идентификација на храмот.

(ENG) The church dates back to the early 20th century. The church is one-aisled and high with a pentagonal apse, and the roof is on three waters. It is built of stone, plastered and white whitewashed. The facades are decorated with blind pilasters, tall and semicircular vaulted windows.

The church originally had two entrances from the west and south. The entrance to the south side is closed. The frescoes are not preserved on the facade, and at the entrance is the icon of the "Holy Trinity" for identification of the temple.

Герман Планина / Планина Герман/ The German Mountain

(БЪ) На територијата на Североисточниот район на Република Македонија се наоѓаат планините: планините Осогово, Скопска Черна Гора, Козјак, Герман и Билино. Герман и планина Билина - Тоа се средно високи планини, од северната част на село Ранковце и Крива Паланка до границата со Србија. Те се простираат широко на североисток со заоблена и широка планинска дџлина од 26 километра. Западната, долната част е известна како Герман, со нај-високиот врв Модра Глава (1390 м), а источната повисока част се нарекува Билино (нај-високиот врв Купино Бърдо, 1703 м). Просторните, плоски и врвови се подобра за разходки, со големи можности за панорамно набљудување.

Една од нај-красивите планини во Македонија, која е богата со растенија од секој вид, е Герман планина. Чувствајте се слободни да се искачите на врвот и да усетите аромата на растенијата. Намерете спокойствието си во непокојната природа. Разходете се и отидете на еколошката патека преку планината Осогово по целиот пат до планинскиот врв, наречен Лисец, и се насладете на исклучително приклучување. Меѓу другото, не пропускајте можността да посетите многуте од малките езерца, кои можат да ви предложат можност за спортен риболов, почивка и опуштање. Природната хармонија ќе ви исполни разходката по река Радибушка. Реката создава басейни, во кои вие и местните жители можат да се насладите во освежаващата си вода. Едно од нај-известните места како тоа е место, известно како "бенд" меѓу местните жители, каде што ќе се сблъскате со водопад и езеро, направени од тези местни жители со препреки на реката. Изоставена воденица крај реката ќе ви напомни за минатото и хората, кои са живееле там. Некогаш служила за

смилане на пшеница и сега тя стои како спомен за миналото. Някъде встрани от планините, пълни с борови гори и цветове от всички пастелни нюанси, можете да видите кошарите. Местните хора казват, че престоя в този район е лек за заболявания като бронхит.

(МК) Територијата на Североисточниот регион од Република Македонија се наоѓаат делови од планините: Осоговските Планини, Скопска Црна Гора, Козјак, Герман и Билино. Герман и Билина Планина. - Тоа се средно-високи планини северно од с. Ранковце и Крива Паланка, до границата со Србија. Се протегаат лачно кон североисток со заоблено и широко планинско било во должина од 26 km. Западниот, понизок дел е познат како Герман, со највисок врв Модра Глава (1390 m), а источниот повисок дел се нарекува Билино (највисок врв Чупино Брдо, 1703 m). Пространото, зарамнето било и врвовите на него се погодни за рекреативно планинарење, со големи можности за панорамско набљудување.

Една од најубавите планини во Македонија, која обилува со билки од секаков вид, е

планината Герман. Качете се на врвот и почувствувајте го мирисот на билките. Најдете мир во недопрената природа. Прошетајте и рекреирајте се по еколошката патека низ Осоговските Планини сè до планинскиот врв Лисец и несекојдневно уживајте во недопрената природа. Попатно не ја пропуштајте можноста да ги посетите многуте мали езерца кои пружаат можност за спортски риболов, одмор и рекреација. Природната хармонија ќе ви ја надолжни прошетка долж реката Радибушка. Реката создава

базени во кои жителите и вие, посетителите, можете да уживате во нејзините освежителни води. Едно од најпознатите такви места е местото меѓу мештаните познато како Бенд каде што ќе најдете на водопад и езерце во карпите направено од мештаните со преградување на реката. Напуштената воденица долж реката ќе ве потсети на минатото на жителите од овие простори. Некогаш тука се мелело жито, а сега градбата стои како спомен од минатото. Некаде во далечината на планините исполнети со борова шума и колорит од сите пастелни нијанси ќе здогледате бачила. Мештаните велат, престојот во овој предел е лек за бронхитис.

(ENG) On the territory of the Northeast region of the Republic of Macedonia are parts of the mountains: the Osogovo Mountains, Skopska Crna Gora, Kozjak, German and Bilino. German and Bilina Mountain. - These are middle-high mountains, from the north of the village Rankovce and Kriva Palanka, to the border with Serbia. They extend extensively toward the northeast with a rounded and wide mountainous length of 26 km. The western, lower part is known as German, with the highest peak Modra Glava (1390 m), and the eastern higher part is called Bilino (the highest peak Chupino Brdo, 1703 m). Spacious, flattened and top are suitable for recreational hiking and trekking, with great opportunities for panoramic observation.

One of the most beautiful mountains in Macedonia, which is abundant with plants of every kind, is the mountain German. Feel free to climb on the top and feel the scent of the plants. Find your peace

in the untouched nature. Take a walk and recreate on the ecological bridle-path throughout the Osogovo mountains all the way to the mountain top called Lisec and experience an exceptional adventure. By the way, do not miss the chance to visit many of the small ponds that can offer you a possibility for sports fishing, rest and recreation. The natural harmony will fulfill your walk along the Radibushka River. The river creates basins in which you and the locals can enjoy in its refreshing water. One of the most well known places like that is a place known as “bend” among the locals where you will encounter a waterfall and a pond made by those locals with an obstruction of the river. The abandoned water-mill along the river will remind you of the past and the people that lived there. Once upon a time, it served to mill wheat and now it stands as a memory for the past. Somewhere in the distance of the mountains full with pine woods and colors from all the pastel shades, you can see sheepfolds. The locals say that the stay in this region is a cure for illnesses like bronchitis.

Община Крива Паланка / Општина Крива Паланка/ Municipality of Kriva Palanka

Местност Калин Камен / Локалитет Калин Камен/ Locality Kalin Kamen

(БЪ)Осоговска планина е най-големият планински масив в източната част на Македония. Калин Камък е на надморска височина от 1870 метра и представлява един от най-красивите върхове на Осоговска планина. Разполага с прекрасни ски писти, увеселителен парк, ловна къщичка и други съоръжения. Мястото е известно с живописните разходки до известните места до самия връх Калин Камък, като езерата на Калин Камък местността Влашки вили и Влашка мандра. Тук има приятни места за почивка като и малък спортен терен.

В четири часа пеша от Крива Паланка, чрез манастира Свети Йоаким Осоговски ще стигнете до местността, наречена Калин Камък. Пред вас ще виждате детски парк, спортни площадки, магазини изкуствено езеро, ловна къщичка, букова гора, красиви поляни и една голяма скала, която местното население нарича Калин Камък. Именно тази скала е причината, поради която хиляди туристи ходят цели 4 часа. Според легендата стара няколко века, се смята че по времето на Османската империя там е живяла млада мома, която била най-хубава от всички момичета. От нейната красота бил развълнуван и турския ага, който я грабнал Калина и затворил в неговия Сарай. Тя не искала да се потурчи и да бъде жена на

Агата, една нош се е измъкла од двореца и се втурнала към камъка под Царев врџ. Пътят в ходане прекарала 4 часа. Тази нош Калина се хвърлила од скалата. В част на Калина, народџт нарича скалата Калин Камџк.

(МК) Осоговските Планини се најголемиот планински масив во источниот дел на Македонија. Локалитетот Калин Камен е на надморска височина од 1870 метри и претставува еден од најубавите врвови на Осоговските Планини. Располага со преубави скијачки патеки, забавен парк и ловечка куќичка и други објекти. Местото е познато по живописните прошетки до познатите места покрај самиот врв Калин Камен, како што се езерата на Калин Камен, месноста Влашки колиби и Влашка мандра. Во неговата околина има пријатни места за одмор и рекреација и мал спортски терен.

На четири часа пешачење од Крива Паланка, преку манастирот Свети Јоаким Осоговски ќе стигнете до местото. Пред вас ќе здогледате детски парк, спортски игралишта, мало вештачко езерце, ловечка куќичка, букова шума, прекрасни ливади и една голема карпа која месното население ја нарекува Калин Камен. Токму таа карпа е причината заради која илјадници туристи пешачат цели 4 часа. Според легендата стара неколку векови, се верува дека во кривопаланечкиот регион, во времето на Отоманската империја живеела млада мома која била најубава од сите девојки. Од нејзината убавина бил воодушевен и турскиот ага кој ја грабнал Калина и ја затворил во неговиот сарај. Таа, не сакајќи да се потурчи и да биде жена на агата, една ноќ избегала од сарајот и се упатила кон каменот под Царев Врв. Патот пешакејчи го поминала за 4 часа. Таа ноќ Калина се фрлила од карпата. Во чест на Калина, народот ја нарекува карпата Калин Камен.

(EN) Osogovo Mountains are the largest mountain massif in the eastern part of Macedonia. Locality of Kalin Kamen is at an altitude of 1870 meters and is one of the most beautiful peaks of the Osogovo Mountains. It has beautiful ski slopes, amusement park and hunting lodge and other facilities. The place is famous for its picturesque walks, such as the Kalin Kamen lakes, the Vlachka Cottages and Vlachka Mandra. It has beautiful ski slopes, amusement park, hunting lodge and other facilities. In its surroundings there are pleasant places for rest and recreation and a small sports field.

At four hours of walking from Kriva Palanka, through the monastery of St. Joachim of Osogovo, you will reach the locality called Kalin Kamen. In front of you, you will see a children's park, sports playgrounds, a small artificial lake, a hunting cottage, a beech forest, beautiful meadows and a large rock that the locals call Kalin Kamen. It is precisely this rock that causes thousands of tourists walk for 4 hours to reach the rock. According to the legend, several centuries old, it is believed that in the time of the Ottoman Empire, a young girl lived in the Kriva Palanka region, which was the most beautiful of all girls. From her beauty was also delighted by the Turkish agha that grabbed Kalina and shut in her in his Saray. Without wanting to go and be a woman of agha, she escaped from the saray one night and headed for the stone under the Carev top. She walked in 4 hours. That night, Kalina was thrown away from the rock. In honor of Kalina, the people call the rock Kalin Kamen.

Станечки водопади / Станечките водопади / Stanechki waterfalls

(БЪ)Ако искате да усетите мира в себе си, ако искате да излезете от ежедневието, ви предлагаме да се изкачите на Станечките водопад. Това е място, където се чува тишината, която цари в тази част на Осоговска планина. Тишината се "нарушава" само с бълбукането на бързата и чистата вода, но не се притеснявайте, има също така успокояващо действие. Ако искате да посетите водопадите ще трябва да минете през тясна пътека, която минава покрай гъстата гора, по камъни и по дървета, които селяните са наредили до Козя Река (притока на Станечка Река) в която завършват водопадите. Долината на някои места е тясна и прилича на каньон, така че качването е трудно.

Станечките водопади се намират на 9 км югоизточно от Крива Паланка, в селото Станци, на Козя Река. Атмосферата украсяват два водопади, единият е висок 9 метра, а другият 11 метра. По-големият Долен водопад е на надморско равнище от 1160 м и работи през цялата година. Неговата височина е 11 м, след което е най-големият постоянен водопад на Осоговска планина. Под водопада е басейна, където пада водата и удря с цялата си сила, образувайки голяма вдлъбнатина, наречена гигантски тенджер. Този естествен планински комплекс, обогатен с чиста вода, която тече през водопадите и букова гора, която украсява атмосферата, прави мястото привлекателно за туристите. Водопадът е сравнително достъпен, а към по-високите части има няколко по-малки водопади, които усъвършенстват атмосферата. Към изток, долината стръмно се издига към билото на Калин камък около 1800 м

и към Царев връх (2085 м), което може да бъде интересен маршрут за планинско катерене. Някои казват, че това място е лекарство за нерви, може би наистина е така. Това място може би е единственото място, където може да се отпуснете и да презаредите батериите за следващите дни.

(МК)Ако сакате да го почувствувате мирот во себе, ако сакате да излезете од секојдневието, ви предлагаме да се искачите на Станечките водопади. Тоа е место каде се слуша тишината која владее во овој дел на Осоговските Планини. Тишината ја „нарушува“ единствено шумолењето на брзата и бистра вода, но не грижете се и тоа има смирувачко дејство. Ако посакате да ги посетите водопадите ќе мора да минете низ тесна патека која минува покрај густата шума, по камења и по дрва, кои селаните ги наредиле покрај Козја Река (притока на Станечка Река) во која завршуваат водопадите. Долината на некои места е тесна и наликува на кањон, па качувањето е тешко.

Станечките водопади се наоѓаат 9 км југоисточно од Крива Паланка, во селото Станци, на Козја Река. Амбиентот го красат два водопади, едниот е висок 9 метри а другиот 11 метри. Поголемиот, Долен водопад е на надморска височина од 1160 м и функционира во текот на целата година. Неговата височина изнесува 11 м, по што е најголем постојан водопад на Осоговските Планини. Под водопадот е базенот каде паѓа водата и удира со сета своја сила,

формирајќи големо вдлабнување наречено џиновски лонец. Овој природен планински комплекс, збогатен со бистрата вода која се лее низ водопадите и буковата шума која го краси амбиентот, го прави местото привлечно за туристи. Водопадот е релативно пристапен, а кон повисоките делови има неколку помали водопади кои го усовршуваат амбиентот. Кон исток, долината стрмно се издига кон билото на Калин Камен на околу 1800 м и понатаму кон Царев Врв (2085 м), што може да биде интересна рута за планинарење. Некои велат дека ова место е лек за нерви, можеби навистина е така. Ова место можеби е единственото место каде би можеле да се одморите и да ги наполните батериите за следните денови.

(ENG) If you want to feel the peace in yourself, if you want to get out of the everyday life, we suggest you to climb Stonewalls. It is the place where the silence that governs this part of the Osogovo Mountains is heard. Silence "disturbs" only the rumbling of fast and clear water, but do not worry and it have a reassuring effect. If you wish to visit the waterfalls, you will need to go through a narrow path that runs past the thick forest, rocks and trees that the villagers ordered along the Kozja Reka (tributary of the Stanica River) in which the waterfalls end. The valley of some places is narrow and resembles a canyon, so climbing is difficult.

Standing waterfalls are located 9 km southeast of Kriva Palanka, in the village of Stanci, on Kozija Reka. The ambient decorates two waterfalls; one is 9 meters high and the other 11 meters. The larger, "Lower Waterfall" is at an altitude of 1160 m and functions throughout the year. Its height is 11 m, after which it is the largest permanent waterfall on the Osogovo Mountains. Under the waterfall is the pool where the waterfalls and strikes with all its strength, forming a large recess called the giant pot. This natural mountain complex, enriched with clear water that flows through the waterfalls and the beech forest that adorns the ambience, makes the place attractive to tourists. The waterfall is relatively accessible, and to the higher parts there are several smaller waterfalls that perfect the ambience. To the east, the valley rises steeply to Kalin Kamen's eel at about 1800 m and further to Carev Vrv (2085 m), which can be an interesting route for hiking. Some say this place is a nerve cure, perhaps it is so. This place may be the only place where you could relax and charge the batteries for the next days.

Манастир "Свети Џоаким Осоговски" / Манастир Св.Џоаким Осоговски/ Monastery "St. Joakim Osogovski "

(БЃ)След като усетите шума на града, посетете манастира "Џоаким Осоговски". В тези райони, в края на XI и началото на XII век е живял Свети Џоаким Осоговски. Манастирът "Св. Џоаким Осоговски" с течение на времето често е бил в икономическата криза. През 1585 г. е разрушен от земетресение, а през XVII век след основаването на град Крива Паланка той става важен религиозен, културен и образователен център на монасите от различни региони и народа от този регион. След XVIII век, манастирът е видял като най-трудното време. XIX век донесе промени за по-добро. Почетния търговец Хаджи Стефан Бегликчия успя да осигури от султана разрешение да построи нова църква, за да възстанови старата. Новата църква е построена през периода 1847-1851 г. и със средства, които са инвестирани в гилдии, търговци и други хора от района на Крива Паланка.

Стартиране му било оставено на големия и прочут Македонски строител Андрей Дамянов, който със своя талант и чувство за оригинална красота, успял да създаде истинска художествена творение. Църквата Свети Йоаким Осоговски е трикорабна базилика, с дванадесет куполи (седем малки и пет големи), построена от дялан камък, който е бил носен от с. Ранковци, местност Камнеш. Входът е на западната страна, а вдясно от него, в подножието на западната стена, се намира гроба с мощите на светеца, на когото е посветена църквата. В интериора на църквата са поставени шест каменни стълба, за всеки кораб по два, а светлината влиза през двата реда прозорци.

След повредата от срутената скала през 1909 г. църквата е възстановена и идеята и техническото решение за иконостаса е дадена от Димитър Андонов, чието авторство е и по-голямата част от иконите на иконостаса.

Постоянна настройка, в която се излагат запазените манастирски предмети: книги, икони, документи, но и етноложки материал с произход от околната среда, мъжки и женски народни носии, са изложени в съществуващия ресторант и бюфет в два от петте квартири.

Тук ще почувствате мира който светците намерили на това място. Най-старият обект в манастирския комплекс е малката църква Рождество на Пресвета Богородица, която датира от втората половина на XI век. Конструкцията характеризира византийски стил. Църквата е една от първите средновековни църкви у нас живописани в най-ново време. Неизбежно трябва да бъдете тук по време на празнуването на Св. Йоаким Осоговски.

(МК) Откако ќе го почувствувате градскиот џагор, посетете го манастирот „Св. Јоаким Осоговски“. Токму во овие предели кон крајот на XI и почетокот на XII век живеел испосникот св. Јоаким Осоговски. Манастирот „Св. Јоаким Осоговски“ низ времето, тој честопати запаѓал во економски кризи, бил разрушен од земјотрес во 1585 година, а во XVII век, по основањето на градот Крива Паланка, тој станал важен религиозен, културен и просветен центар на монасите од

различни краишта, но и на луѓето од овој регион. По XVIII век кој се бележи како негов најтежок период, XIX век донел промени на подобро. Почитуваниот трговец Хаџи Стефан Бегликчија успеал да издејствува кај султанот дозвола за изградба на нов храм кој го заменил стариот настрадан верски објект. Новата црква се градела во периодот од 1847 до 1851 година и тоа со средства кои ги вложувале еснафите, трговците и другите луѓе од кривопаланечкиот крај.

Подигнувањето му било препуштено на големиот и прочуен Македонски градител Андреј Дамјанов, кој со својот талант и смисла за оригинална убавина, успеал да создаде вистинска уметничка креација. Црквата Свети Јоаким Осоговски е трикорабна базилика, со дванаесет куполи (седум мали и пет поголеми), изградена од делкан камен кој бил носен од с. Ранковци, месност Камнеш. Влезот е на западната страна, а десно од него, во подножјето на западниот ѕид, се наоѓа гробот со моштите на светецот на кого е посветена црквата. Во внатрешноста на црквата се поставени шест камени столба, за секој кораб по два, а светлината влегува преку двата реда прозорци.

По оштетувањето од срушената карпа во 1909 година, црквата била обновена, а идејното и техничкото решение за иконостасот ги дал Димитрие Андонов, чие авторство се и поголемиот број икони од иконостасот.

Житието на Јоаким Осоговски е зачувано во неколку ракописи, а најстариот потекнува од XIII век. Ракописот од XV век кој бил пронајден во Синодолната библиотека во Софија. Но овој ракопис не бил целосен. Во разновидните преписи на житијата и списите Јоаким се ословува некаде како Осоговски (според планината Осогово), а некаде како Сарандопорски. Во однос на времето во кое живеел Осоговски има повеќе претпоставки, така според Иречек Јоаким живеел во XI век, а умрел некаде кон крајот на истиот век. Св. Јоаким бил соподвижник на светите Прохор Пчински, Гаврил Лесновски и Јован Рилски. Тие еднаш решиле да се разделат и својот пат да го продолжат осаменички. Така светиот Јоаким се нашол во подножјето на Осоговските планини.

Постојана поставка, во која се изложуваат сочуваниите манастирски предмети: книги, икони, документи но и етнолошки материјал со потекло од околината, машки и женски народни носии, се изложени во постоечкиот ресторан и бифе во два, од петте конаци.

Овде ќе го почувствувате мирот кој светителите го нашле на ова место. Најстариот објект во манастирскиот комплекс е малата црква на Рождество на Пресвета Богородица, која датира од втората половина на XI век. Градбата ја карактеризира византиски стил. Црквата е една од првите средовековни цркви кај нас живописани во најново време. Неизбежно треба да се биде тука за време на празнувањето на Св. Јоаким Осоговски.

(ENG)Once you feel the city's noise, visit the Monastery "Joakim Osogovski ". In these areas, at the end of XI and beginning of XII century has lived St. Joakim Osogovski. The monastery "St. Joachim Osogovski " over time, often was in the economic crisis. In 1585 was destroyed by an earthquake, and in the XVII century after the founding of the city of Kriva Palanka, it became an important religious, cultural and educational center of the monks from different regions, and the people of this region. After XVIII century which has seen as his most difficult time, XIX century brought changes for the better. Honorable merchant Hadzi Stefan Beglikchija managed to secure the sultan permission to build a new church to restore the old one. The new church was built in the period from 1847 to 1851 and with funds that invested guilds, traders and other people from Kriva Palanka's region.

The launch was left to the great and renowned Macedonian builder Andrei Damjanov, who with his talent and sense of original beauty managed to create a real artistic creation. The church of St. Joachim Osogovski is a three-nave basilica, with twelve domes (seven small and five larger ones), built of a carved stone that was carried from the village Rankovci, locality Kamnes. The entrance is on the west side, and to the right of it, at the foot of the western wall, there is a tomb with the relics of the saint to whom the church is dedicated. Inside the church are six stone pillars and the light enters through the two rows of windows.

After the damage from the collapsed rock in 1909, the church was restored, and the idea and technical solution for the iconostasis was given by Dimitrie Andonov, whose authorship is also the majority of icons of the iconostasis.

A permanent exhibition, in which the preserved monastery objects are exhibited: books, icons, documents, as well as ethnological material originating from the surroundings, male and female folk costumes, in the existing restaurant and buffet in two of the five quarters.

Here you will feel the peace that the saints have found in this place. The oldest object in the monastery complex is the small church of Nativity of the Most Holy Mother of God, dating from the second half of the XI century. The design characterizes the Byzantine style. The church is one of the first medieval churches in our frescoes in recent time. You must inevitably be here during the celebration of St. Joakim Osogovsky.

Църква "Св. Димитрия" / Црква Св.Димитрија/ Church "St. Dimitrius "

(БЪ)В центъра на града в Крива паланка, в непосредствена близост до градския парк можете да намерите православната църква Свети Димитър. Църквата е построена с голям ентузиазъм за градските лидери и основателя Дейвид Хей през 1833 г., което също е означено с надписа над западната входна врата. Архитектурата на църквата е една от трите базилики с отворена веранда на запад и северозапад и ниска полукръгла апсида от източната страна. От южната страна на храма през 1935 г. е построена камбанария. Вътрешността на църквата е стенописана през 1887 г. от художника Димитър Андонов Папардски. Иконостасът е богато украсен с флорални мотиви и пейзажи.

(МК) Во центарот на градот во Крива Паланка, во непосредна близина на градскиот парк можете да го најдете православениот соборен црковен храм Свети Димитриј. Солунски. Црквата е изградена со големо залагање на градските првенци и самиот ктитор Давид Јереј во 1833-та година, на што наведува и самиот натпис над западната влезна врата. Нејзината архитектура е една од трите базилики со отворен трем на западната и северозападната страна и низок полукружна апсида на источната страна. Од јужната страна на храмот во 1935 година е подигната камбанарија. Внатрешноста на црквата е живописана во 1887 година од живописецот Димитар Андонов Папардишки. Иконостасот е богато декориран со флорални мотиви и пејсажи. Иконостасот во внатрешноста на црквата е богато декориран со флорални мотиви и пејсажи.

(ENG)In the center of the city in Kriva Palanka, in the immediate vicinity of the city park you can find the Orthodox cathedral church St. Demetrius. The church was built with great enthusiasm for the city leaders and the founder David Heray in 1833, which is also indicated by the inscription above the western entrance door. Its architecture is one of the three basilics with open porch on the

west and northwest side and a low semicircular apse on the eastern side. From the south side of the temple in 1935 a bell tower was built. The interior of the church was frescoed in 1887 by the painter Dimitar Andonov Papardiski. The iconostasis is richly decorated with floral motifs and landscapes.

Цитадела (Кале) Крива Паланка /Цитадела (кале) Крива Паланка/ Citadel (Kale) Kriva Palanka

(БЪ)Военната крепост, построена в периода от турския везир Байрам - паша през 1633 година. Цитаделата е построена основно за защита от каравани и пътници, които били донасяни по пътя в долината на Крива Паланка. Цитаделата (крепостта) е културен паметник, защитен от закона.

(МК)Военната твърдина изградена во периодот од турскиот везир Бајрам – паша во 1633 година. Цитаделата била изградена главно за заштита од каравани и патници кои биле донесувани по патот во долината на Крива Паланка. Цитаделата (калето) е културен споменик заштитен со закон.

(ENG)The military fortress built in the period from the Turkish vizier Bajram - Pasha in 1633. The citadel was built mainly for protection from caravans and passengers that were brought along the road in the valley of Kriva Palanka. The citadel is a cultural monument protected by law.

Испосништвото Св. Йоаким / Испосништво на Св. Јоаким – село Градец/ The hermit of St. Joachim - village of Gradec

(БЪ)Испосништвото Св. Йоаким е 7 км северно от Крива Паланка в областта на село Градец. Според легендата светеца Йоаким Осоговски в мястото е работил преди да отиде в областта, наречена Бабин дол, където все още може да се намери неговия манастир.

В XI-ти век на мястото на Градец идва Св.Јоаким, който пребивава в испосништво в една пещера - отшелници, в определен период от време, преди да стане ктитор на манастира, който носи неговото име "Свети Йоаким Осоговски". Пещерата се намира в хълмовете над црквата "Свети Никола" в село Градец.

Свети Йоаким бил соподвижник на светите Прохор Пчински, Гавраил Лесновски и Йоан Рилски. Те веднъж са решили да се разделят и път да продължат осаменички. Така че свещеният Йоаким се озова в подножието на Осоговска планина. Той се намирал в село Градец, при Крива Паланка.

В близост до испосницата се намира археологическия обект Градище, с останки от късната античност и Средновековието. Също така в селото се намира църквата Св. Никола от 19 век, а в близост до него се намира старото училище, което е приспособено за настаняване на туристи.

(МК)Испосништвото на Св. Јоаким е 7км северно од Крива Паланка во областа на селото Градец. Според легендата светецот Јоаким Осоговски во местото работел пред да оди во областа наречена Бабин Дол каде сеуште може да се најде неговиот манастир.

Во XI-ти век во Градец доаѓа Св.Јоаким, кој престојува на испосништво во една пештера - испосница , во одреден период, пред да стане ктитор на манастирот кој го носи неговото име „Свети Јоаким Осоговски“. Пештерата се наоѓа во ридовите над црквата „Свети Никола“ во село Градец.

Свети Јоаким бил соподвижник на светите Прохор Пчински, Гаврил Лесновски и Јован Рилски. Тие еднаш решиле да се разделат и својот пат да го продолжат осаменички. Така светиот Јоаким се нашол во подножјето на Осоговските планини. Тој се нашол во селото Градец, кај Крива Паланка.

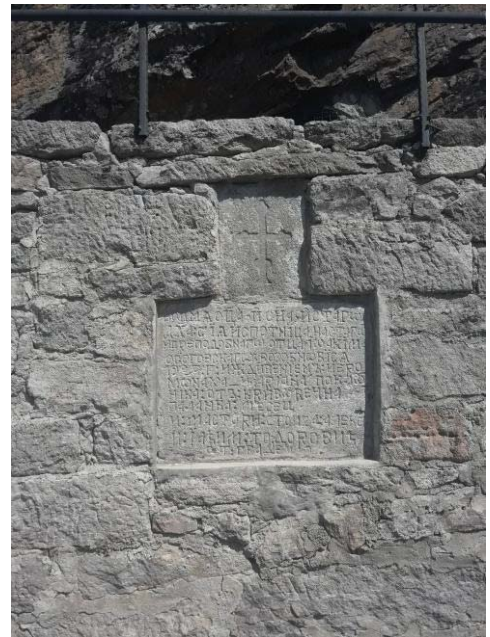
Во близина на испосницата се наоѓа археолошкиот локалитет Градиште, со остатоци од доцната антика и средниот век. Исто така во селото се наоѓа црквата Св. Никола од 19 век, а во нејзина близина се наоѓа старото училиште, коешто е приспособено за сместување на туристи.

(ENG)The hermit of St. Joakim is 7km north of Kriva Palanka in the area of the village of Gradec. According to the legend, the saint Joachim Osogovski worked in the place before going to the area called Babin Dol, where his monastery still can be found.

In the XIth century, St. Joakim comes to the area of Gradec, who resides in a hermitage in a cavern - a gazebo at some time before becoming the founder of the monastery bearing his name "St. Joakim Osogovski". The cave is located in the hills above the church "St. Nicholas" in the village of Gradec. St. Joachim was the compassion of the holy Prohor Pchinski, Gavril Lesnovski and Jovan Rilski. They once decided to separate and to continue their lonely way. So the holy Joachim ends up at Osogovo Mountains. He found himself in the village of Gradec, near Kriva Palanka.

In the vicinity of the hermitage is the archeological site Gradiste, with remnants of Late Antiquity and the Middle Ages. Also in the village is the church St. Nikola from the 19th century, and in its vicinity is the old school, which is adapted for accommodating tourists.

Община Старо Нагоричане / Општина Старо нагоричане/Municipality of Staro Nagorichane

**МАНАСТИРА СТ. ГЕОРГИ - ГРАДИШТЕ / Св.Великомаченик Георгиј-с.Старо Нагоричане/
MONASTERY ST. GEORGE - GRADISHTE**

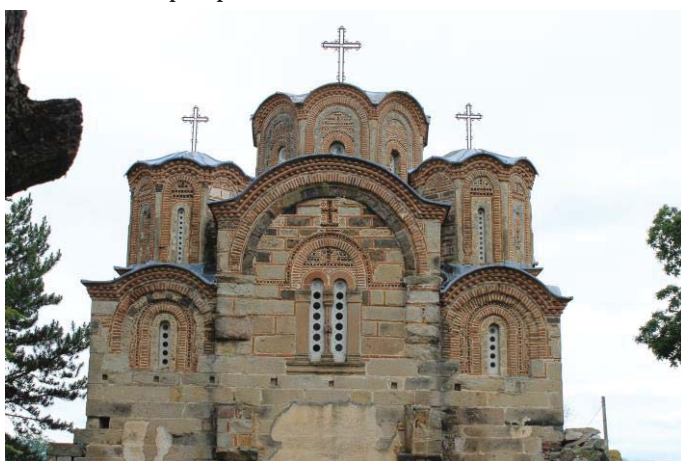
(БЪ) Една от най-красивите църкви в Република Македония се намира в община Старо Нагоричане. Тя се отличава с внушителната голяма (базилика) сграда, добре запазената фрескова живопис, каменния иконостас и разположението на иконите върху него, както и килията на македонския светец Прокор Печински в непосредствена близост.

Необичайна легенда е свързана с построяването на старата църква от византийския император Роман Диоген от 11-ти век. Смята се, че първата църква е построена като храм на благодарност към отшелника и светеца Прохр Пчински, за който се предполага, че е останал в пещера близо до църквата. Според легендата, която все още е жива сред местните хора, Роман Диоген, ловуващ за околните гори, ранил охлюв, който избягал в пещерата, където

живееела със светеца. Диоген, следващ следите от кръв, стигна до подслона на стареца, който го помоли да не убие елен. Той пророкува, че когато се завърне в Константинопол, той ще стане византийски цар. След като пророчеството се сбъдне, Диоген, като знак на благодарност, издига църквата.

Днешната църква е издигната на базилишки храм от XII век, за чието изграждане се учим в живота на проор Пчински, който започна аскетичния си живот тук. Единствено фасадните

стени, изградени от издълбан камък, висок 4-5 м, върху който ще бъде построена втората фаза на сградата, остават от този най-стар обект.

Три века по-късно църквата е възстановена от крал Милутин. Сградата е покрита с пет купола, характерни за църквите на този владетел. Фасадите ясно разграничават двете строителни фази според материала, цвета и пластиката. Долните части са изработени от издълбани

камъни, които на втория етап, в горните части са завършени в камък и тухла, оформени с богата керамопластика на куполите, барабаните и апсидите, както и около прозорците.

(МК)Една од најубавите цркви во Република Македонија е сместена токму во општина Старо Нагоричане. Се истакнува со импозантната голема (базиликална) градба, одлично зачуваниот фрескоживопис, камениот иконостас и положбата на иконите на него, како и ќелијата на македонскиот светител Прохор Пчински во непосредната близина.

Необична легенда е поврзана со изградбата на старата црква од византискиот император Роман Диоген од 11сеиот век . Се смета дека првата црква е изградена како храм на благодарност кон пустиникот и светител Прохор Пчински , за кого се претпоставува дека престојувал во пештера во близината на црквата. Според легендата, која сè уште е жива меѓу локалното население, Роман Диоген ловејќи по околните шуми ранил срна , која побегнала во пештерата во која живеела со светецот. Диоген следејќи ја трагата на крвта стигнал до засолништето на старецот, кој го замолил да не ја убива срната. Тој му прорекол дека кога ќе се врати во Цариград ќе стане византиски цар. Откако пророштвото се обвистинило, Диоген во знак на благодарност ја подигнал црквата. Од овој најстар објект се останати само фасадните ѕидови, градени од делкан камен, високи 4 – 5 м, врз кои ќе биде доградена втората фаза на објектот.

Три века подоцна црквата ја обновува цар Милутин, правејќи од неа храм со основа во вид на комплексен впишан крст со интегриран нартекс. Градбата е покриена со пет куполи, карактеристично за црквите на овој владетел, што е интересно решение од градителски, композициски и симболички аспект. Во централниот дел се наоѓа главната осмоаголна купола, придружена со уште четири, поставени над аглите. Црквата Свети Великомаченик Георги по својата основа е крстообразна петкуполна.

На фасадите јасно се разликуваат двете градителски фази и тоа според материјалот, колоритот и пластичноста. Долните делови се изсидани од делкани камења, кои во втората фаза, во горните партии биле довршени во опус од камен и тула, декорирани со богата керамопластика на куполите, тамбурите и апсидите, како и околу прозорците.

Необично издолжената основа на градбата и особено необичниот нартекст интегриран во наосот, се резултат на адаптацијата на поновата крстообразна црква во планот на постојната базилика.

Овој манастир и уште многу други слични на него, уште еднаш докажуваат дека оваа наша исконска и библиска земја во својата утроба крие безброј историски и духовни богатства кои сведочат за нашето богато историско минато.

(ENG) One of the most beautiful churches in the Republic of Macedonia is located in the municipality of Staro Nagorichane. It stands out with the impressive large (basilic) building, the well-preserved fresco-painting, the stone iconostasis and the position of the icons on it, as well as the cell of the Macedonian Saint Prohor Pcinski in the immediate vicinity.

An unusual legend is related to the construction of the old church by the Byzantine emperor Roman Diogen from the 11th century. It is believed that the first church was built as a temple of gratitude to the hermit and saint Prohor Pcinski, who is presumed to have stayed in a cave near the church. According to the legend, which is still alive among the locals, Roman Diogen, hunting for the surrounding forests, wounded a snail, who fled to the cave where she lived with the saint. Diogen following the trace of blood reached the shelter of the old man, who asked him not to kill the deer. He prophesied that when he returned to Constantinople he would become a Byzantine king. After the prophecy has come true , Diogenes, as a sign of gratitude, erected the church.

Today's church is erected on a basilica temple of the 11th century, for whose construction we learn in the life of Prohor Pciniski, who started his ascetic life here. Only the façade walls, built of carved stone, 4-5 m high, on which the second phase of the building will be built, are left of this oldest object.

Three centuries later, the church was restored by King Milutin. The building is covered with five domes, characteristic for the churches of this ruler. The facades clearly distinguish the two construction phases according to the material, color and plasticity. The lower parts are built of carved stones, which in the second stage, in the upper parts were finished in stone and brick opus decorated with rich keramoplasty of the domes, tambours, and apses, as well as around the windows.

Мегалитната обсерватория Кокино / Кокино-мегалитска обсерваторија/ Megalith Observatory in Kokino

(БЪ) Прекрасните релефи и благоприятният климат на община Старо Нагоряне ще ви доближат до природата. Тук има няколко места, които са не само рядкост в региона, но и в света. Мегалитна обсерватория в Кокино - една от най-старите обсерватории в света. Разгледайте древните пейзажи, седнете на престолите на старите племенни владетели и погледнете небето през скалистите мишени, както първите наблюдатели направиха преди хиляди години. Посетете музея в Куманово и вижте предмети, открити в археологическите разкопки на и около Кокино, които ще ви разкажат историята за строителите на обсерваторията.

Мегалитната обсерватория Кокино се намира на две платформи, всяка от които има свое собствено характерно съдържание. Дължината на обсерваторията е около 90 метра, а широчината е около 50 метра. Троновете са най-поразителното съдържание, което на пръв поглед се вижда на сайта. Както вече казахме, те са направени така ориентирани в посока север-юг, така че човекът, който седи на трона, е ориентиран към изток и към източния хоризонт. Оттам идва идеята археолози, че от това място наблюдават небесните тела, които се издигат на хоризонта.

За да отговорим на въпроса защо това място е древна обсерватория, трябва да си припомним основните характеристики на движението на Слънцето и Луната.

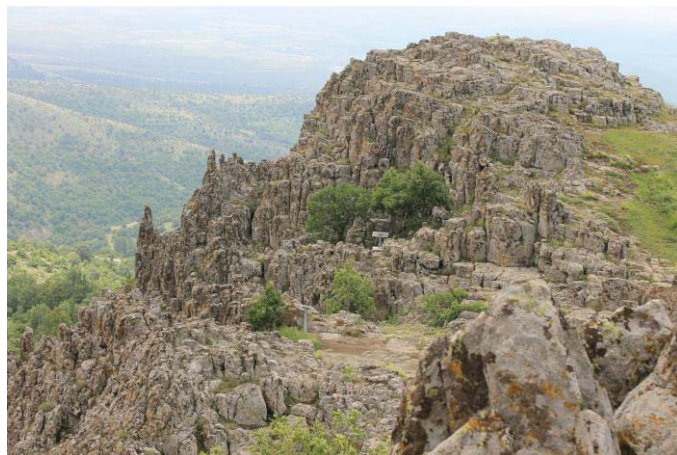
През една календарна година Слънцето и Пълнолуние се издигат на различни места на хоризонта. Той има така наречените крайни точки за възхода на хоризонта. Това означава, че слънцето през зимата, когато денят е най-кратък, или в деня на зимния четворен (22 декември) се издига най-близо до хоризонта. След това всеки ден се изкачва на север, а в деня на пролетното равноденствие (21 март) слънцето изгрява точно на изток. Слънцето продължава да се движи на север, продължителността на деня се увеличава и в деня на лятно копнеж (21 юни). Слънцето ще се издига най-северно на хоризонта. Тогава слънцето се връща и в деня на есенното равноденствие (23 септември) пак ще се втурне на изток, а на 22 декември ще заобиколи извисяващия се цикъл в точката на зимния четвор. Всеки

предпазлив наблюдател на слънцето лесно може да забележи и да отбележи местата на изгрева на слънцето през дните на четиризначната зима, пролетното и есенното равноденствие и лятото на дълголетието.

Археоастрономическият анализ помогна точно да се определи времето за изграждане на каменните маркери, които означават издигането на Слънцето и Луната на хоризонта. Анализът показва, че каменни маркери са построени през десетилетията около 1800 г. пр.н.е., което означава, че мегалитната обсерватория Кокино е на възраст поне 3 800 години. Това, че наистина е за маркиране на местата на изгрева на слънцето и луната е показано от документалните снимки на издигането на Слънцето над деня на каменния маркер на лятна дълголетие. Поради преселението на земната ос на въртене Слънцето се издига малко по-надолу и областта на маркера, но именно това е доказателство за точността на поставения каменен маркер, тъй като тези отклонения се предсказват от изходния астрономически анализ. Американската космическа агенция, NASA, също прие тези факти, а през 2005 г. класира Мегалитната обсерватория Кокино на четвърто място в списъка на старите обсерватории в света.

(МК) Прекрасните релјефи и поволната клима на општината Старо Нагоричане ќе ве донесат поблиску до природата. Овде постојат неколку локации коишто не се само реткост во регионот, туку и во светот. Мегалитната обсерваторија во Кокино – една од најстарите обсерватории во светот. Истражете ги древните пејсажи, седнете на троновите на старите племенски владетели и погледнете го небото низ карпестите нишани како што тоа го правеле првите набљудувачи пред илјадници години. Посетете го музејот во Куманово и погледнете ги објекти пронајдени во археолошките ископувања на и околу Кокино кои ќе ви

ја раскажат приказната за градителите на обсерваторијата.

Мегалитската обсерваторија Кокино се наоѓа на две платформи при што секоја од нив има свои карактеристични содржини. Должината на обсерваторијата е околу 90 метри, а ширината околу 50 метри. Троновите се највпечатливата содржина која на прв поглед се гледа на локалитетот. Тие како што веќе кажавме се така направени што се ориентирани во

насоката север – југ, па затоа човекот кој седи на престолот е ориентиран кон исток и кон источниот хоризонт. Оттаму потекнала и идејата на археолозите дека од ова место се набљудувале небесните тела кои изгревале на хоризонтот.

За да се одговори на прашањето зошто ова место е древна обсерваторија, треба да се потсетиме на основните карактеристики на движењето на Сонцето и Месечината.

Во текот на една календарска година Сонцето и полната Месечина изгреваат на различни места на хоризонтот. При тоа има така наречени крајни точки на изгревање на хоризонтот.

Тоа значи дека Сонцето во зима кога денот е најкус, или во денот на зимската краткодневица (22. декември) изгрева најјужно на хоризонтот. Потоа, секој ден, тоа оди кон север и во денот на пролетната рамнодневица (21 март) Сонцето изгрева точно на исток. Сонцето продолжува да се движи кон север, должината на денот се зголемува и во денот на летната долгодневица (21 јуни) Сонцето ќе изгрее најсеверно на хоризонтот. Потоа Сонцето се враќа назад и во денот на есенската рамнодневица (23. септември) повторно ќе изгрее точно на исток, а 22 декември ќе го заокружи циклусот со изгревање во точката на зимската краткодневица. Секој внимателен набљудувач на Сонцето тоа лесно може да го забележи и да ги маркира местата на изгревање на Сонцето во деновите на зимската краткодневица, пролетната и есенска рамнодневица и летната долгодневица.

Такви камени маркери се откриени на Мегалитската опсерваторија Кокино при што маркерот на летната долгодневица е добро сочуван, маркерот на пролетната и есенска рамнодневица малку е оштетен, а најголеми оштетувања претрпел маркерот на зимската краткодневица. Овие оштетувања се должат најверојатно на катастрофалните земјотреси. Месечината има малку посложено движење и обележувањата на местата на изгревање на полната Месечина на хоризонтот доста се тешки. Наједноставно е да се каже дека во текот на зимата таа се движи на небото на места каде што се движи Сонцето летно време, а летно време на местата на небото каде што се движи Сонцето зимно време. Затоа околу маркерите на летната долгодневица и на зимската краткодневица лево и десно треба да има по два камени маркери кои ќе ги означуваат местата на изгревање на полната Месечината во, за неа, карактеристичните екстремни позиции.

Овие камени маркери исто така постојат на просторот на древната опсерваторија. За да локалитетот биде опсерваторија треба да е исполнет уште еден многу важен услов. Сите седум маркери треба да се гледаат од едно исто место, или линиите кои поминуваат низ маркерите треба да се сечат во една точка, која всушност е централна точка на опсерваторијата и која исто така е идентификувана на локалитетот.

Археоастрономската анализа помогна прецизно да се утврди и времето на изградба на камените маркери кои ги означувале маестата на изгревање на Сонцето и на Месечината на хоризонтот. Анализата покажа дека камените маркери се изградени во децениите околу 1800 година пред нашата ера, што значи дека Мегалитската опсерваторија Кокино е стара најмалку 3 800 години. Дека навистина станува збор за маркирање на местата на изгревање на Сонцето и Месечината покажуваат и документарните фотографии на изгревање на Сонцето над камениот маркерво денот на летната долгодневица. Заради прецесијата на земјината оска на ротација денес Сонцето изгрева малку подоле и полево од маркерот, но токму тоа е доказ за прецизноста на поставениот камен маркер, затоа што овие отстапувања ги предвидува и егзатната астрономска анализа. Ваквите факти ги уважи и Американската вселенска агенција НАСА и во 2005 година ја рангираше Мегалитската опсерваторија Кокино на 4-тото место на листата на стари опсерватории во светот.

(ENG) The wonderful reliefs and the favorable climate of the municipality of Staro Nagoricane will bring you closer to nature. There are several locations here that are not only a rarity in the region but also in the world. Megalith Observatory in Kokino is one of the oldest observatories in the world. Explore the ancient landscapes, sit on the thrones of the old tribal rulers, and look at the sky

through the rocky targets as the first observers did thousands of years ago. Visit the museum in Kumanovo and see objects found in archaeological excavations on and around Kokino that will tell you the story for the builders of the observatory.

The Megalith Observatory Kokino is located on two platforms, each of which has its own characteristic contents. The length of the observatory is about 90 meters and the width is about 50 meters. Thrones are the most striking content that at first glance is seen on the site. As we have already said, they are made so oriented in the direction north-south, so the man who sits on the throne is oriented towards the east and towards the eastern horizon. From there came the idea of archaeologists that from this place were observing the celestial bodies that were rising on the horizon.

To answer the question of why this place is an ancient observatory, one should recall the basic characteristics of the movement of the Sun and the Moon.

During one calendar year, the Sun and the Full Moon rise in different places on the horizon. It has so-called endpoints of the rise of the horizon. This means that the sun in the winter when the day is the shortest, or on the day of the winter quadruple (December 22) rises the nearest to the horizon. Then, every day, it goes north and in the day of the spring equinox (March 21), the sun rises exactly to the east. The sun continues to

move northward, the length of the day increases also on the day of summer longing (June 21). The sun will rise most north on the horizon. Then the sun returns and on the day of the autumn equinox (September 23) it will again rush to the east, and on December 22 it will circle the rising cycle at the point of the winter quadruple. Every cautious observer of the sun can easily notice and mark the places of sunrise in the days of the winter quadruple, the spring and autumn equinox, and the summer longevity.

The archeo-astronomical analysis helped precisely determine the time of construction of the stone markers that signified the rise of the Sun and the moon on the horizon. The analysis showed that stone markers were built in the decades around 1800 BC, which means that the Megalith Observatory Kokino is at least 3 800 years old. That it really is about marking the places of sunrise and the moon is shown by the documentary photographs of the rise of the Sun above the stone marker day of the summer longevity. Due to the precession of the earth's axis of rotation, the Sun rises slightly below and the field of the marker, but this is precisely the proof of the precision of the placed stone marker because these deviations are predicted by the exit astronomical analysis. The US Space Agency, NASA, also accepted these facts, and in 2005 it ranked the Megalithic Kokino Observatory on the 4th place on the list of old observatories in the world.

Мемориалниот център на АСНОМ / Меморијалниот музеј АСНОМ - Пелинце/ The Memorial Center of ASNOM

(БЪ) Естествена и автентично декорирана зелена площ по поречието на реката Пчиня с цялото туристическо съдържание. Той съдържа мемориален комплекс с постоянна историческа обстановка от първата среща на АСНОМ. Настройката е подредена амбициозно и автентично.

Мемориалниот център е посветен на отбелязването на първата македонска държава непосредствено след Втората световна война. Това пространство е резултат от вече утвърденото място с установена многостранна символика, преплетена със силни сантиментални асоциации. Стъкленият куб, който представлява коридора, в който се помещава монтажа, позволява изложението на изложбата да бъде видимо от всички страни и в същото време неприятно да се вписва в

природата и гората в околностите му. Комплексът се състои от гофрирани пешеходни пътеки, водни площи, сцена за игри, места за социализация, тревни шезлонги и т.н.

Определянето беше направено амбициозно и автентично, както в момента, когато първата сесия на АСНОМ се проведе на 2 август 1944 г. в Манастира "Проход Пчнски". На срещата присъстваха 116 делегати от Македония от Вардар, Егейско и Пиринско. Освен тях участваха ръководителите на американските и американските военни мисии, акредитирани в Генералния щаб на НОВ и ПОМ. Мемориалниот музеј в Пелини е открит на 2 август 2004 г. по повод 60-годишнината от провеждането му.

(МК) Природен и автентично уреден зелен простор покрај реката Пчиня со сите туристички содржини. Во него се наоѓа и меморијалниот комплекс со постојана историска поставка од Првото заседание на АСНОМ. Поставката е уредена амбиентално и автентично.

Во Општина Старо Нагоричане, во областа Козјачија, во околината на градот Куманово, се наоѓа село Пелинце. Тука можете да го посетите Меморијален центар на АСНОМ кој претставува културно-историски и спортско-рекреативен центар. Меморијалниот центар сведочи за создавањето на современата македонска држава.

Меморијалниот центар е посветен на одбележувањето на првата македонска држава веднаш по втората светска војна. Овој простор е резултат на веќе формираното место со востановен многостранен симболизам, преплетено со силни сентиментални асоциации. Стаклениот кубус која претставува салата каде се оддржало собранието, овозможува изложбена поставка да биде видлива од сите страни, а воедно ненаметливо се вклопува на природата и шумата во нејзиното опкружување. Во состав на комплексот се наоѓаат: брановидни пешачки патеки (авенаидас), водени површини, сцена за игри, места за социјализација, тревни лежалки и сл.

Поставката е направена амбиетално и автентично, како во времето кога се одржало Првото заседание на АСНОМ, на 2 август 1944 година во манастирот Прохор Пчињски. На ова Заседание присуствувале 116 делегати од вардарскиот, егејскиот и пиринскиот дел на Македонија. Покрај нив, учествувале и шефовите на англиската и американската воена мисија, акредитирани при ГШ на НОВ и ПОМ.

Меморијалниот музеј во Пелинце беше отворен на 2 август 2004 година по повод 60-годишнината од неговото одржување.

(ENG) Natural and authentically decorated green area, along the Pchinja River will content all tourists. It contains a memorial complex with a permanent historical setting from the First ASNOM Meeting. The setting is arranged ambient and authentically.

The Memorial Center is dedicated to marking the first Macedonian state immediately after the Second World War. This space is the result of the already established place with established versatile symbolism, intertwined with strong sentimental associations. The glass cubus, which

represents the hall where the assembly was held, enables an exhibition display to be visible from all sides, and at the same time unobtrusively fits the nature and the forest in its surroundings. The complex consists of corrugated hiking trails, water surfaces, a stage for games, places for socialization, grassy sun beds and so on.

The setting was made ambitious and authentic, as at the time when the First ASNOM session was held on August 2, 1944, at the Prohor Pcinjski Monastery. This meeting was attended by 116 delegates from the Vardar, Aegean and Pirin part of Macedonia. Apart from them, the heads of the English and US military missions, accredited to the General Staff of NOV and POM participated.

The Memorial Museum in Pelince was opened on August 2, 2004, on the occasion of the 60th anniversary of its holding.

Община Кратово / Општина Кратово /municipality of Kratovo /

Старите мостови/ Old bridges/Старите мостови

(БГ) Град Кратово, намирач се в западните подножия на планината Осогово (или така наречената Лицека планина), е известен като един от най-старите "живи" градове на Балканите. Разполага с уникална позиција и архитектура и особено запленил од кулите и мостовите си. Те говорат за богатото минало на града, но също така посочват силата си, зашто се предполага, че в своја максимум, някаде околу 17 век, Кратово е имало почти 50 000 жители! По тоа време тој е един од основните минни центрове на Балканите, за които османците обрѓуваат многу внимание на тоа. В противен случај през града преминават неколку реки: Манцева Река, Баба Карина Река и Табачка Река, които се сливаат в центъра на Кратово и формират Кратовската река.

От древни времена в Кратово са построени няколко моста и има общо 17 моста. Днес има 4 каменни и един дървен мост на Кратова река, както и един бетонен. Всички къси мостове се полагат на скалист терен. Като основен строителен материал се използва камъкът с вулканичен произход, който в това пространство е изобилен. Предните стени и крайбрежните колони, които са директно изложени на въздействието на водата, са зидани, изработени от твърд, корозионен камък, арки са изработени от издълбан камък с рязани краища. Оградите на всички мостове са направени от камък, а отгоре са покрити с плочи. Мостовите в Кратово представляват подходящ израз на строежа в турския период у нас. Съзстановяването на занаятите и търговията през 19 век е имало нужда от изграждането на нови мостове в града. В този период са построени някои от най-известните мостове: Радин мост, Грованчански мост, Радев мост, Чаршишки мост, Йокшински мост, Свински мост, Сарайски мост.

Чаршишкия или Царски мост е пуснат в употреба през 1804 г., обновен през 1933 г., а днес е поставен и на гърба на Община Кратово. Съществува и днес в сравнително запазено състояние и се свързва пирон дюкян с търговския дом. И за този мост е интересно предание. Именно около 1800-та година, когато Кратово било под Османско владичество, в града пристигна лично цар (султан) с ескорт. Преди минал през Щип, Злетово, Лесново и решил да посети тогава просперитетно Кратово. Видни хора, мюсюлмани, които християни, го посрещнали го нагостиле с кратовски мед и вино очаквали царя да ги попита какво искат да направят за Кратово, за да остане царски белег, че някога лично той е бил в Кратово. Царят напразил разходката през чаршия, запознал се е с кратовските майстори. В тези моменти въпреки царя преминала жена на средна възраст вземат за юзда коне. Царят всички изненада и решил точно да я попита какъв спомен ще пожелае да остане от царя за Кратово. Жената отговорила, че иска нов мост, по който ще минава с коня, когато идва от село, вместо греди какъв е съществувал дотогава. Той незабавно отиде да види, че Карловия мост и със страх го пропусна да стигне до квартала, където трябваше да спи. Точно в квартала, където е спял, носи името Карино-Маало, а мостът, който скоро е построен, се нарича Царски мост. По онова време, от двете страни на Табачка река, която разкъса Кратово, имаше 12 кули (от 12 до 17) - 5 отдясно и 7 отляво. От тях днес има общо 6, някои от които са частично, но някои са почти напълно повредени. Сред тях са особено интересни кулата на Стеван Симич (преди Абедин Ефенди), Кулата Хаджи Костов, Кулата на Емин и други. Исторически данни, които по-точно ще се отнасят до кулите, не съществуват. Според някои научни становища се смята, че времето на тяхното възникване е преди пристигането на турците, но много изследователи се съгласяват, че те са били построени през периода на турското владичество, разчитайки на заминаването им върху тяхната архитектура и декоративни елементи.

(МК) Градот Кратово, кој се наоѓа на западното подножје на Осоговските Планини (или т.н. Лисечка Планина) е познат како еден од најстарите „живи“ градови на Балканот. Има уникатна положба и архитектура, а особено плени со своите кули и мостови. Тие зборуваат за богатото минато на градот, но укажуваат и за неговата моќ, бидејќи се проценува дека во својот максимум, некаде околу 17-тиот век, Кратово имало речиси 50.000 жители! Во тој период претставувал еден од главните рударски центри на Балканот, заради што османлиите му обрнувале големо внимание. Инаку, низ градот поминуваат неколку реки: Манцева Река, Баба Карина Река и Табачка Река, кои се спојуваат во центарот на Кратово и ја формираат Кратовска Река.

Уште од стари времиња, во Кратово биле изградени повеќе мостови, а се смета дека вкупно имало 17 мостови. Денес на Кратовска Река се сочувани 4 камени и еден дрвен мост, како и еден бетонски. Сите кратовски мостови се фундирани на карпеста основа. Како главен градежен материјал бил користен каменот од вулканско потекло, кој во овој простор го има во изобилство. Челните ѕидови и речните крајбрежни столбови кои се директно изложени на ударот на водата, се ѕидани од тврд тешко

распадлив камен, сводовите биле изведувани од делкан камен со ќошиња кои биле мошне прецизно изработени. Оградите на сите мостови се ѕидани од камен, а одозгора се покриени со плочи. Кратовските мостови преставуваат соодветен израз на градителството во турскиот период кај нас. Со обнова на занаетчиството и трговијата во 19 век, во градот се појавила потреба за изградба на нови мостови. Неколку најпознати мостови се подигнати токму во овој период: **Радин мост, Гровчанскиот мост, Радев мост, Чаршки мост, Јокшински мост, Свински мост, Сарајски мост.**

Најпрочуениот Радин мост се наоѓа на Манцева Река и подигнат е во 1833 година на две високи кули, од кои едната е висока 28, а другата 29 метри. За овој мост се раскажува потресна легенда за тоа дека во темелите жива е засидана Рада. Според приказната, мостот го граделе деветмина браќа, но преку ноќ, тој постојано паѓал. Затоа, една вечер се договориле која од сопругите ќе им донесе ручек утредента, таа да ја засидаат во темелите на мостот, верувајќи дека тој повеќе нема да паѓа. Сите браќа им кажал на сопругите утре да не им носат ручек – освен најмладиот кој заборавил. Утредента, младата Рада го зготвила ручекот и го однела на мајсторите. Како што бил договорот така и направиле. Младиот брат ги молел, ги преколнувал браќата да не го прават тоа, ја молел и Рада да му прости бидејќи заборавил да и каже, но веќе било доцна. Последната желба на младата Рада била да и ја остават десната града да си го дои малото си машко дете, која и била исполнета. Од тогаш до ден денес се прераскажува легендата за младата Рада, која е засидана во темелите на “Радин мост” кој од тогаш наваму се нема срушено. Историските факти, пак, говорат дека мостот е изграден во 1833 година од познатиот скопски Хавзи паша. Со овој мост е поврзана и историската случка со револуционерот Јосиф Даскалов, кој бил уапсен од турскиот аскер. Тој се фрлил од овој мост за да не ја предаде организацијата, а со себе повлекол двајца турски војници. Денес, на мостот се направени мали измени од страна на општинскиот центар во Кратово со цел за подолго опстојување на самиот мост.

Грофчанскиот мост се наоѓа меѓу Сарајскиот и Чаршкиот мост, низводно поврзувајќи ја Ајдучка чаршија со десниот брег на Кратовска Река. Овој мост е еден од главните комуникациски правци. Изграден е во почетокот на 18-ти век од кратовската фамилија Грофчански, која се доселила од Мала Азија и била доста богата. Според други извори пак, овој мост името го добива по сарајот кој постоел веднаш до мостот, а бил во сопственост на богато турско семејство на ефенди Ахмед со прекар Грофчанци. Должината на мостот

изнесува 30, ширината четири, а висината осум метри. Под овој мост се влегува во повеќе ходници (тунели) кои водат до блиските кули, што претставува вистинска атракција.

Чаршискиот или Царски мост официјално е пуштен во употреба во 1804 година, реновиран е во 1933 година, а денес е ставен и на грбот на Општина Кратово. Постои и денес во релативно зачувана состојба и го поврзува Шајков дуќан со стоковната куќа. И за овој мост има интересно предание. Имено, околу 1800-тата година, кога Кратово било под османлиска власт, во градот пристигнал лично царот (султанот) со својата придружба. Претходно поминал низ Штип, Злетово, Лесново и решил да го посети тогаш просперитетното Кратово. Видни луѓе, што муслимани, што христијани, го пречекале, го нагостиле со кратовски мед и вино и очекувале царот да ги праша што сакаат да направи за Кратово, за да остане царски белег дека некогаш лично тој бил во Кратово. Царот прошетал низ чаршијата, се запознал со кратовските казанџии, калаџии, ковачи, клинчари и други занаетџии. Во тие мигови покрај царот минувала средовечна жена водејќи за узда коњ натоварен со качиња сирење и урда. Царот сите ги изненадил и одлучил токму неа да ја праша каков спомен ќе посака да остане од царот за Кратово. Жената одговорила дека сака нов мост по кој ќе поминува со коњот кога ќе доаѓа од село, наместо гредоред каков постоел дотогаш. Царот веднаш отишол да го види тој Чаршиски мост (гредоред) и со страв поминал преку него за да стаса до маалото каде требало да преспие. Токму маалото кај што преспал одтогаш го носи името Цариномаало, а мостот кој наскоро се изградил бил наречен Царски мост. Некогаш, од двете страни на Табачка Река што го сече Кратово, имало 12 кули (се спомнуваат од 12 до 17) – 5 на десната страна и 7 на левата. Од нив, денес се останати вкупно 6, од кои некои делумно, но некои и речиси целосно оштетени. Меѓу нив, особено интересни се кулата на Стеван Симиќ (порано Абедин ефенди), Хаџи Костовата кула, Емин беговата кула и други. Историски податоци што попрецизно ќе го датираат градењето на кулите, не постојат. Според одредени научни мислења, се смета дека времето на нивното настанување е пред доаѓањето на Турците, но повеќемина истражувачи се согласуваат дека тие се градени во периодот на

турското владеење, потпирајќи го своето трвдење врз нивната архитектура и декоративните елементи.

(ENG)The town of Kratovo, located on the western foothills of the Osogovo Mountains (or the so-called Lisecka Mountain), is known as one of the oldest "live" cities in the Balkans. It has a unique position and architecture, and especially captivated with its towers and bridges. They talk about the rich past of the city, but also point out its power, because it is estimated that in its maximum, sometime around the 17th century, Kratovo had almost 50,000 inhabitants! At

that time it was one of the main mining centers in the Balkans, for which the Ottomans paid much attention to it. Otherwise, several rivers pass through the city: Manceva Reka, Baba Karina Reka and Tabacka Reka, which merge into the center of Kratovo and form the Kratovska Reka.

Since ancient times, several bridges have been built in Kratovo, and there are a total of 17 bridges. Today there are 4 stone and one wooden bridge on the Kratovska Reka, as well as one concrete. All short bridges are laid on the rocky ground. As the main building material, the stone of volcanic origin was used, which in this space is abundant. The front walls and river coastal columns that are

directly exposed to the impact of the water are masonries made of hard, corroded stone, the arches were made of a carved stone with corners that were very precisely made. The fences of all bridges are made of stone, and from the top are covered with plates. The Kratovo bridges represent an appropriate expression of the construction in the Turkish period in our country. With the restoration of crafts and trade in the 19th century, there was a need for the construction of new bridges in the city. Some of the most famous bridges have been erected in this period: Radin Bridge, Grovchansky Bridge, Radev Most, Charshi Bridge, Yokshin Bridge, Swine Bridge, Saray Bridge.

The most famous Radin Bridge is located on Manzeva River and was built in 1833 on two towers, one of which is 28 high and the other 29 meters. For this bridge, a poignant legend is told that the Rada is walled in the foundation. According to the story, the bridge was built by nine brothers, but overnight, he was constantly falling. Therefore, one night they decide that one of the wives who would bring lunch the next day, to shave it to the foundations of the bridge, believing that he would no longer fall. All brothers told their wives tomorrow that they would not be having lunch - except for the youngest who had forgotten. The next day, the young Rada cooked the lunch and took it to the masters. As the agreement was, they did so. The young brother prayed, begged the brothers not to do so, begged Rada to forgive him because he forgot to tell her, but it was already left. The last wish of the young Rada was to leave the right breast to fetch the little boy. Since then, the legend of the young Rada, which is built on the foundations of "Radin Most", has been recounted. Historical facts, however, show that the bridge was built in 1833 by the famous Khadzi Pasha of Skopje. This bridge is also connected with the historical event with the revolutionary Joseph Daskalov, who was arrested by the Turkish asker. He threw himself out of this bridge in order not to surrender the organization, and withdrew two Turkish soldiers with him. Today, small changes have been made on the bridge by the municipal center in Kratovo with the aim of long standing on the bridge.

The Grofchan Bridge is located between the Saray and the Charshi Bridge, downstream connecting the Aiduchka Bazaar to the right bank of the Kratovo River. This bridge is one of the main communication routes. It was built in the early 18th century of the Kratovo family Grofchanski, who moved from Asia Minor and was very rich. According to other sources, this bridge receives the name after the barracks that existed right next to the bridge and was owned by the rich Turkish family of Efendi Ahmed with a nickname Grofchanci. The length of the bridge is 30, the width is four, and the height is eight meters. Under this bridge, it enters several corridors (tunnels) leading to nearby towers, which is a real attraction. The Charles Bridge or Tsarsky Bridge was officially put into operation in 1804, renovated in 1933, and today it is placed on the back of the Municipality of Kratovo. It exists today in a relatively preserved state and connects the Shaykov shop with the department store. It exists today in a relatively preserved state and connects the Shaykov shop with the department store. And there is an interesting tradition about this bridge. Namely, around 1800, when Kratovo was under the Ottoman rule, the emperor (Sultan) personally arrived in the city with his escort. He had previously gone through Stip, Zletovo, Lesnovo and decided to visit then the prosperous Kratovo. Famous people, whom Muslims, met with Christians, greeted him with short honey and wine, and they expected the emperor to ask them what they wanted to do for Kratovo, so that it would remain a royal sign that he was personally in Kratovo. He walked through the bazaar, met the craftsmen's of Kratovo. In those moments, a middle-aged woman passed by him, leading a horse loaded with shrimp cheese and cottage cheese. The king surprised everyone and decided to ask her what kind of a memorial he would like to stay with the king for Kratovo. The woman replied that she wanted a new bridge after which she would pass with the horse when she came from the village, instead of a reed that had existed until then. He immediately went to see that Charles

Bridge, and with fear, he passed through it to reach the neighborhood where he was supposed to sleep. It was exactly the neighborhood where he had been sleeping since then carries the name Carino-Maalo, and the bridge which was soon built was called the Tsarsky Bridge. At the times, on both sides of the Tabachka Reka that cut Kratovo, there were 12 towers (referred to as 12 to 17) - 5 on the right and 7 on the left. Of these, today there are a total of 6, some of which are partially, but some are almost completely damaged. Among them, the tower of Stevan Simic (formerly Abedin Efendi), Hadzi Kostov Tower, Emin's Tower and others are especially interesting. Historical data that will more accurately dwell on towers does not exist. According to certain scientific opinions, it is considered that the time of their occurrence is before the arrival of the Turks, but many researchers agree that they were built during the period of Turkish rule, relying on their departure on their architecture and decorative elements.

Плоче Липотели или само пластини / Плоче Липотелм или само Плочи/ Ploce Lipoteli or Plates

(Бб) На югозападните склонове на планината Герман, в района на Средорек, на западния край на Славишко поле, на надморска височина от 400 до 1000 м, само на два километра от село Страцин, община Кратово може да посети природния плуг Плоче Липотели или само пластини.

Това е значимо природно наследство, оставено от природата. Това е вулканогенно сплескване на височина от 780 метра над морското равнище. Местността "Плочи" получи името поради скалните блокове под формата на плоски плочи и меки подложки. Под влиянието на атмосферните промени има естествени депресии със специфични форми и размери, които в науката са

известни под името "litolets". При по-големите канали водата запазва по-дълъг период от време, което позволява развитието на отделен жив свят. Основните отличителни белези на "Плочи" са дадени от специални миниатюрни екосистеми от безгръбначни от класа ракообразни. Най-известните от тях са "Endemic Vineyard" (*Tanymastix stagnalis*), който според европейския червен списък на безгръбначните сладководни екосистеми е в категорията на застрашените видове.

По време на посещението, имате рядка възможност да видите и снимате рака, който е известен най-вече за обекта и са определени като строг природен резерват по закон. Всичко това може да бъде доста интересно, привлекателно и чисто ново изживяване.

(МК) На югозападните падини на планината Герман, во областа Средорек, на западния край на Славишко Поле на надморска височина од 400 до 1.000 метри на оддалеченост на само два километра од селото Страцин, општина Кратово можете да го посетите природниот резерват Плоче Липотелми или само Плочи .

Станува збор за значајно природно наследство оставено од природата. Овде станува збор за вулканогена зарамнина на надморска височина од 780 м. Локалитетот Плочи името го добил поради карпестите блокови во вид на зарамнети плочи и грамади од мек туф. Под дејство на атмосферските промени настанале повеќе природни вдлабнатини со специфични форми и големини, кои во науката се познати под името литотелми. Во поголемите вдлабнатини водата се задржува подолг период што овозможува во нив да се развива посебен жив свет. Основниот белег на ваквите литотелми го даваат посебните минијатурни водени екосистеми од безрбетници од класата ракообразни. Најпознат од нив е ендемското вилинско ракче (*Tanymastix stagnalis*), кое поред Европската црвена листа на инвертебртни претставители за слатководни екосистеми, сместено е во категоријата на загроени видови. За време на посетата имајте ретка можност да ги видиме и фотографираме ракчињата по кои особено е познат локалитетот и со закон е прогласен за строг природен резерват. Сето ова може да биде доста интересно, привлечно и сосема ново искуство.

(ENG) On the southwestern slopes of Mount German, in the Sredorek area, on the western edge of Slavishko Pole, at an altitude of 400 to 1,000 meters, only two kilometers from the village of Stracin, the municipality of Kratovo can visit the natural plow Ploce Lipoteli or only Plates.

It is a significant natural heritage left by nature. This is a volcanogenic flattening at an altitude of 780 m above sea level. The locality Plates got the name because of the rocky blocks in the form of flattened slabs and soft tabs. Under the influence of atmospheric changes, there are more natural depressions with specific shapes and sizes, which in science are known under the name LIPOTELI. In larger ditches, the water retains a longer period of time, allowing for the development of a separate living world. The main hallmarks of such litters are given by special miniature ecosystems of invertebrates of the class of crustaceans. The most famous of these are the Endemic Vineyard (*Tanymastix stagnalis*), which, according to the European red list of invertebrate freshwater ecosystems, is in the category of endangered species.

During the visit, have a rare opportunity to see and photograph the crustaceans that are especially known for the site and are designated a strict nature reserve by law. All this can be quite interesting, attractive and brand new experience.

Средновековни кули - кули в град Кратово / Средновековни кули -Кулите во градот Кратово/ Medieval towers - Towers in the town of Kratovo

(БЃ)Влизали ли сте в некоја средновековна кула, свързана с подземните коридори? В сравнително малкият район, на който градът е широко разпространен, ще срещнете много средновековни паметници. Впечатляващи и характерни кули, мостове, къщи с типична македонска архитектура. Стария град, много градски кранове, археологически обекти в града като крепостта на Великото градище и раннохристиянската базилика Ротонда в селото Коньух, резерватът на карпеста уметност в близина село Тръновац и др. Всички те ще говорят за древните времена на този град. Симичева, Златкова, Кръстева, Еминбекова, Хаджи-Костова, Часовниковата кула ... Кулите са символ на този град. В миналото имаше тринаесет, а днес има само шест. Построен през Средновековието, преобладаващ в средната част на града, до векове доминира Кратово. Най-голямата кула е Симическата кула, построена през 1370 г. от тогавашния собственик на Кратово, Костадин Деянов. Отидете на балкона на тази кула и се насладете на най-красивия изглед към Кратово. Отпуснете се в

малко приклучение през единствените подземни коридори в Македонија, които се съхраняват в Македонија. Те свързват всички кули, но също така скриват най-красивите истории за града и героите, които са живели тук.

Предполага се, че кулите са били построени преди пристигането на турците, обслужващи по-интелигентните граждани в същото време, за да живеят и да защитават разбойници, които често ги атакуват поради богатите ресурси. Часовниковите кули са построени главно в централните зони на базара, в близост до джамията, но те също имат и други места и са част от по-големия градски комплекс. Това са високи сгради с четвърта база. Те са изработени от камък и хоросан, с малък брой много тесни прозорци под формата на куршуми и желязо или са оградени с железни дървени врати на приземния етаж. Интериорът е разделен най-малко на два етажа: по-ниският обикновено служи като склад, а горният - за живеене.

Пропорциите на часовниковите кули бяха определени от размера на базарите. Най-високата часовникова кула се намира в Скопие базар.

(МК) Дали некогаш сте влегле во средновековна кула што била поврзана со подземни ходници? На релативно малиот простор на којшто е распространет градот ќе сретнете многу средновековни споменици. Она што ќе ве плени се впечатливите и карактеристични кули, мостовите, куќите со типична староградска македонска архитектура, многуте градски чешми, археолошките локалитети околу градот како тврдината Големо Градиште и ранохристијанската базилика Ротонда во с. Коњух, резерватот на карпеста уметност во близина на с.Трновац, итн. Сите тие ќе ви говорат за древноста на овој град. Симиќева, Златкова, Крстева, Еминбегова, Хаџи-Костова, Саат кулата.... Кулите се симбол на овој град. Во минатото биле тринаесет, а денес постојат само шест. Изградени во средниот век, распространети во средишниот дел на градот, со векови доминираат во Кратово. Најголемата кула е Симиќевата кула, изградена во 1370 година од тогашниот владател на Кратово, Костадин Дејанов. Качете се на балконот од оваа кула и ќе го доживеете најубавиот

поглед на Кратово. Впуштете се во мала авантура низ единствените во Македонија зачувани подземни ходници во Кратово. Тие ги поврзуваат сите кули, но и ги кријат најубавите приказни за градот и ликовите коишто живееле тука.

Се претпоставува дека кулите биле градени уште пред доаѓањето на Турците, служејќи им на поимотните граѓани истовремено и за живеење и за одбрана од арамии кои често ги напаѓале заради богатите извори на руда. Саат кулите биле градени најчесто во централните зони на чаршијата, покрај џамија, но ги има и на други места и претставувале дел од поголемиот урбан комплекс. Тоа се високи градби со четвр- теста основа. Сидани се од камен и малтер, со мал број и многу тесни прозорци во форма на пушкарници и железни или опковани со железо дрвени врати во приземјето. Внатрешноста е поделена на најмалку два ката: долниот служел обично за магацин а во горниот се живеело. Покриени со четирисливен покрив.

Пропорциите на саат кулите биле одредувани според големината на чаршиите. Највисоката саат кула се наоѓа во скопската чаршија.

(ENG) Have you ever entered a medieval tower that was connected to underground corridors? The relatively small area on which the city is widespread will encounter many medieval monuments. What will captivate you are the impressive and characteristic towers, bridges, houses with typical Old Town Macedonian architecture, many city taps, archaeological sites around the city like the fortress of Veliko Gradiste and the early Christian basilica Rotonda in the village Konjuh, the rock

art reserve near the village of Trnovac, etc. They will all talk about the ancient times of this city. Simikov, Zlatkova, Kristeva, Eminbekova, Hadzi-Kostova, Clock Tower ... The towers are a symbol of this city. In the past, there were thirteen, and today there are only six. Built in the Middle Ages, prevalent in the middle part of the city, centuries have dominated Kratovo. The largest tower is the Simic Tower, built in 1370 by the then-owner of Kratovo, Kostadin Dejanov. Get on the balcony of this tower and experience the most beautiful view of Kratovo. Relax in a small adventure through the only underground corridors in Macedonia that are

preserved in Macedonia. They connect all the towers, but also hide the most beautiful stories about the city and the characters that lived here.

It is assumed that the towers were built before the arrival of the Turks, serving the more intelligent citizens at the same time for living and defending robbers who often attacked them because of the rich or resources. Clock towers were built mostly in the central zones of the bazaar, near the mosque, but they also have other places and were part of the larger urban complex. These are high buildings with a fourth base. They are made of stone and mortar, with a small number of very narrow windows in the form of bullets and iron or enclosed with iron wooden doors on the ground floor. The interior is divided into at least two floors: the lower one usually served as a warehouse and the upper one was for living. The proportions of the clock towers were determined by the size of the bazaars. The tallest clock tower is located in the Skopje Bazaar.

Локалитет Камени кукли-Кмени столбови на Куклица, с.Куклица/ Locality Stone dolls - Stone pillars of Kuklica, v. Kuklica/ Местност Каменни кукли - Каменни стълбове на Куклица, с. Куклица

(БЪ) В района на Осогово, осем километра северозападно от Кратово, е един от нај-красивите природни забележителности в Македонија, Куклица. Тоа е произведение на изкуството, което е над 50 000 години, създадено от вертикална ерозия на меки вулканични скали. Те са наистина изненадващо природно явление и са повлияни от ерозията и промените в климата, която се случвала в миналото на този терен. Тя няма да ви оставя безразлични и ще ви накара да ги посетите.

Легендата казва, че в село Куклица се е случила дълга трагедија. Момчето, в което едно

момиче беше безкрајно влюбено, се ожени за друго, което причиняваше разочароване на момичето и проклело ги. Когато дојде денят на сватбата, изглежда, всичко беше наред - събрали се пленени гости и започваше плевенето. В моментата, в който младоженците се целуваха, проклятието свърши и всички сватбени гости се преобразиха в камъни. Венчални сватбени сведетели днес сведетелстват за гнева и болката на нещастното момиче. Сред

местните жители, мястото е известно како "Весела сватба", защото пленени гости остават усмихнати, а младоженците се смесват с нежно прегръщане.

С малко въображение всеки посетител може да запълни пропуските в историјата, защото не е јасно какво се случи с момичето, което хвърли проклятието. Местните казват, че техните предци се опитали да пробият проклятието на момичето в любовта, но не успеаха. Те сѐ така казват, че на всеки 5 до 6 години, како во Горно, така и во Долно Маало, двете места, разделени на хълм, покълват една нова фигура. "Нај-поразителните са булката и младоженеца, които са придружени од булката и младоженеца. Те са нај-големи и се гледат един друг во очите", казват селяните.

(МК) Во регионот на Осоговието на осум километри северозападно од Кратово се наоѓа една од најубавите природни реткости во Македонија, Куклица. Станува збор за уметничко дело на природата кое е старо над 50 илјади години, настанато со вертикална ерозија на меките вулкански карпи. Тие се навистина изненадувачки природен феномен, а настанале под

влијание на ерозијата и климатските промени кои се одвивале во минатото на овој терен. Нема да ве остави рамнодушни и ќе ве натера да го посетите овој локалитет.

Легендата вели дека многу одамна во селото Куклица се случила голема трагедија. Момчето, во кое една девојка била бескрајно вљубена, се оженило со друга, поради што разочараната девојка ги проколнала младенците. Кога дошол свадбениот ден, навидум се било во ред: се собрале

сватовите, стасале и другите гости, веселбата почнала. Во моментот кога младенците се бакнале, клетвата се остварила и сите свадбари се скамениле. Скаменетите свадбари и денес сведочат за гневот и за болката на несреќната девојка. Меѓу локалните жители местото е познато како „Весела свадба“ зашто сватовите останале насмеани, а младенците се скамениле во нежна прегратка.

Со малку фантазија, секој посетител може да си ги дополни празнините во приказната, бидејќи не се знае што се случило со девојката што ја фрлила клетвата. Мештаните раскажуваат дека нивните предци се обиделе да ја растурат клетвата на вљубената девојка, но не успеале. Исто така, раскажуваат дека на секои 5 до 6 години, и во Горно и во Долно Маало, двата локалитета што се поделени со еден рид, никнува по една нова фигура. „Највпечатливи се невестата и младоженецот, кои се придружени од деверот и деверицата. Тие се најголеми и се гледаат еден со друг во очи“, кажуваат селаните.

Сепак треба да се спомене и научниот аспект кој е сосема спротивен. Имено, научниците тврдат дека камените кукли се создале уште пред да се појави каква било населеност на планетава, и тоа од вертикална ерозија на вулкански карпи. Се создале пред 10 милиони години. Вертикалната ерозија на вулканските карпи создала „кукли“ повисоки од десет метри, кои и денес доминираат во питомата околина. Со тек на времето природата од нив извајала ретки ремек-дела.

Овие процеси, кои почнале пред десетина илјади години, продолжуваат и денес, така што некои земјени пирамиди постепено се уништуваат, а други се создаваат. Со тоа, пирамидите перманентно го менуваат својот облик, но тој процес е бавен и не може да се забележи за еден месец или една година. Феноменот земјени пирамиди или камени кукли, во светски рамки претставува ретка појава и за нивно создавање треба посебни геолошки, геоморфолошки, климатски и вегетациски услови. Тоа особено се однесува за добро изразените, типични појави како во Куклица. Затоа овој локалитет е заштитен како природна реткост.

Природен феномен или легенда, оценете сами!

(ENG) In the region of Osogovo, eight kilometers northwest of Kratovo, is one of the most beautiful natural rarities in Macedonia, Kuklica. It is a work of art that is over 50,000 years old, created by vertical erosion of soft volcanic rocks. They are a really surprising natural phenomenon, and they were influenced by the erosion and climate changes that took place in the past on this terrain. It will not leave you indifferent and will make you visit this site.

The legend says that a long tragedy has happened in the village of Kuklica. The boy, in whom a girl was infinitely in love, marries another, causing the disappointed girl, cursed them. When the wedding day came, seemingly everything was fine: the wedding guests were gathered, and the wedding began. At the moment when the newlyweds kissed, the curse came to an end and all the wedding guests get stoned. Petrified wedding witnesses today testify to the anger and the pain of the unhappy girl. Among the locals, the place is known as the "Merry Wedding" because the sweets remained smiling, and the newlyweds mingled in a gentle embrace.

With a little imagination, every visitor can fill in the gaps in the story, because it is not clear what happened to the girl who threw the curse. The locals say that their ancestors tried to break the curse of the girl in love, but failed. They also say that every 5 to 6 years, both in Gorno and in Dolno Maalo, the two sites that are divided by a hill, sprout one new figure. "The most striking are the bride and groom, who are accompanied by the bride and groom. They are the largest and look each other in the eye," the villagers say.

Цоцев Камен / Tsocev Kamen / Цоцев Камен

(БЪ)Цоцев Камен е интересна геоморфолошка скална скала и в същото време забележителен археологически обект, разположен на 15 км западно от Кратово, на дясната долина на

водния поток Врлей на 1,7 км нагоре от входа му в Крива река. Самата скала се откроява от околните хълмове и е интересна за себе си. Остатъци от човешка обработка също са видими.

На стотина метра от изток на Цоцев Камен има мегалити, които служат като слънчеви и лунни цели. На върха на скалата има трон, насочен на изток към целта, откъдето може да се види, в кой момент се издига слънцето и луната и съответно се формира слънчев календар. Мегалитите имат допълнителни наклонности към тях и в непосредствена близост се намират луни в голямо измерение.

Очакваме провъзгласяването на обекта Tsosev Kamen за сложна историческа мегалитна обсерватория от Националния център за научни изследвания във Франция.

(МК) Цоцев Камен е интересна геоморфолошка (денудациона) појава-карпа во вид на стог, а воедно и маркантен археолошки локалитет кој се наоѓа 15 km западно од Кратово, на десната долинска страна на повремениот водотек Врлеј (или Врлеј Дол), 1.7 km спротиводно од неговиот влив во Крива Река. Самата карпа се издвојува од околните ридишта е интересна сама посебе. Видливи се и остатоци од човечка обработка.

На стотина метри источно од Цоцев камен се наоѓаат мегалити кои служеле како сончеви и месечеве нишани. На врвот на карпата се наоѓа престол свртен на исток кон нишаните, од каде што може да се следи во која точка изгрева Сонцето и Месечината и според тоа да се формира сончев календар. Мегалитите имаат дополнителни врежувања врз нив и во непосредна близина се најдени изработени месечеве во голема димензија.

Во очекување сме на прогласување на локалитетот Цоцев Камен за софистицирана праисториска Мегалитска опсерваторија од страна на Националниот центар за научни истражувања во Франција.

(EN)Tsosev Kamen is an interesting geomorphological (denudation) rock-like rock and at the same time a striking archaeological site located 15 km west of Kratovo, on the right valley side of the occasional water stream Vrilej (or Vrilej Dol), 1.7 Km upstream from its inlet in the Kriva Reka. The rock itself stands out from the surrounding hills is interesting for itself. Remnants of human processing are also visible.

A hundred meters from the east of Tsosev Kamen, there are megaliths that served as sunny and lunar targets. At the top of the rock, there is a throne facing east towards the target, from

where it can be observed at which point the sun and the moon rise, and accordingly a solar calendar

is formed. The megaliths have additional inclinations on them and in the immediate vicinity are found made moons in a large dimension.

We are awaiting the proclamation of the Tsocev Kamen site for a sophisticated pre historic Megalith Observatory by the National Center for Scientific Research in France.

Златен град - град на воините, село Коднѹх / Златен Град - Градот на воините, с. Коњух/ Golden Town - The Warrior's Town, Kohnah Village

(БЪ)Село Коднѹх, днешното село, е само едно от многото изоставени села в Македонија, но е малко известно, че във вулканичните скали, разпрѣснати околу него и под околните ливади, се крият останките на древен град, за којто се предполага, че е важна точка на един од главните пѣтица од крај на Римската империја и град, специјално построен како резиденција за воени ветерани од римската и византиската армија. Тоа се докажува од местноста Градиште - бивше крепостно градче и круглата базилика - ротонда, разположена на неколку километра од селото.

Според археолошките находки ротондата датира од 6-ти век по време на управлението на император Јустиниан I. Според размерите на сградата се приема, че ротондата е бил централниот храм на великиот и великолепен древен град.

Храмот е откриен од дядо дядо Зафир, кој през 1918 г. открива црква, погребана во страната, иако е напѣлно сляп. Новината за откритието брзо се разширува и достигнува Археолошкиот факултет во Белград, след којто сайтот е посетен од археолог Никола Вулич и е публикуван за прв пѣт во научни списанија през 1952 г.

С археолошките проучувања, осъществени меѓу 1998 и 2004 г., беа намерени порти, улици, везни и неколку жилишни и јавни сгради, со основи, ископани во меката скала. Некои од нив, вклучително големият резервоар за вода, сѣ уште се видаат днес во акрополот. Местото е известно и со многу стани, издѣлбани во скалата, намирајќи се во југозападната част на хѣлмот. Смята се, че во минатото те се биле използвани како монашески ќелки.

(МК)Кратовското село Коњух денес е само едно од многуте запустени села во Македонија, но, малку се знае дека во вулканските карпи расфрлани околу него и под околните ливади крие остатоци од антички град, за кој се претпоставува дека бил значајна точка на една од главните сообраќајници од доцниот период на Римското царство и град кој бил специјално изграден како живеалиште за воените ветерани од римските и од византиските војски. За тоа сведочат локалитетот Градиште - некогашен град-тврдина и круглата базилика - ротонда, сместени на неколку километри од селото.

Ротондата во Коњух претставува археолошки локалитет од ранохристијанскиот период, со остатоци од необична рановизантиска црква во форма на ротонда (овална црква). Според археолошките наоди, ротондата датира од 6 век, за време на владеењето на царот Јустиниан I. Според димензиите на објектот, се претпоставува дека ротонда била централниот храм на некој голем и прекрасен антички град.

Храмот бил откриен од побожниот дедо Зафир, кој во 1918 година открил црква закопана во земјата, иако бил целосно сляп. Веста за откритието бргу се проширила и стигнала до

белградскиот Факултет за археологија, по што набргу локалитетот го посетил врвниот археолог Никола Вулиќ, и за прв пат ја објавува во научните списанија во 1952.

со археолошките истражувања реализирани помеѓу 1998-2004 г., откриени се капији, улици, скали и неколку резиденцијални и јавни градби, со темели вкопани во меката карпа. Дел од нив, меѓу кои големата цистерна за вода, се видливи и денес на акрополата. Локалитетот е познат и по бројните простории издлабени во карпата, откриени на југозападната страна на ридот. Се верува дека во минатото биле користени како монашки ќелии.

(ENG)The village of Konjuh, today's village, is only one of the many deserted villages in Macedonia, but it is little known that in the volcanic rocks scattered around it and under the surrounding meadows hides the remains of an ancient city, which is presumed to be a significant point of one of the main roads from The late period of the Roman Empire and a city that was specially built as a residence for war veterans from the Roman and Byzantine armies. This is evidenced by the Gradiste site - a former fortress town and the round basilica - rotunda, located a few kilometers from the village.

According to archaeological findings, the rotunda dates back to the 6th century, during the reign of Emperor Justinian I. According to the dimensions of the building, it is assumed that the rotunda was the central temple of a great and magnificent ancient city.

The temple was discovered by godly grandfather Zafir, who in 1918 discovered a church buried in the country, although he was completely blind. The news of the discovery quickly expanded and reached the Belgrade Faculty of Archeology, after which the site was visited by the archaeologist Nikola Vulic, and was first published in scientific journals in 1952.

With archaeological researches realized between 1998 and 2004, gates, streets, scales and several residential and public buildings were found, with foundations dug into the soft rock. Some of them, including the large water tank, are also visible today to the acropolis. The site is also known for numerous rooms hollowed in the rock, found on the southwest side of the hill. It is believed that in the past they were used as monastic cells.

Община Липково / Општина Липково/ Municipality of Lipkovo

Манастир Матейче - Манастирът на Пресвета Богородица в с. Матейче / Манастир матейче-Манастирот на Пресвета Богородица во с.Матейче/ Monastery Matejche - Monastery of the Holy Virgin in the village of Matejche

(БЪ)Посещението в Липково ще ви върне в историята, дори и в древността. Всяка част от тази община има история, която ще откриете с помощта на жителите на този регион. Манастирът "Най-свещеният" в село Матейце е един от най-представителните средновековни паметници на македонската територия, построен през 14 век. Тази църква се смята за един от най-благородните византийски паметници на Балканите, шедьовър на късно-византийската монументална живопис. Не бива да пропускате другите свещени предмети в община Липково, за да посетите старото езеро в село Липково, както и няколко джамии в околността, които с мистиката ще обогатят вашия дух. За да почувствате красотата на това духовно светилище, трябва да отидете на място и да видите църквата, която завладява със своята конструкция в пространството. Манастирската църква е построена през 1300 г. от цар Душан и го издига до старите основи на една по-стара църква, посветена на Светата Майка. След смъртта на цар Душан, съпругата му Елена и синът му Урош построили и рисували църквата. Стенописите на църквата датират от края на 14-ти век, а след това са построени каменни къщи, но в последно време те са обновени и са използвани отново като детски курорт.

Самата църква не се отклонява значително от традиционната форма на църковни сгради от средата на 14-ти век. Разполага с впечатляващи размери и монументалност на самата архитектурна конструкция, компактността на пространственото оформление, като по този начин се постига единство на хармонични и хармонични архитектурни форми. Според богатството на представените теми и широчината на реализираната концепция може да се каже, че много по-стари произведения на средновековното изкуство на цялата балканска територия са преодолени.

(МК) Посетата на Липково ќе ве врати назад во историјата, уште во античко време. Секој дел од оваа општина има приказна која со помош на жителите од овој регион ќе ја откриете. Манастирот на Пресвета Богородица во с. Матейче е еден од најрепрезентативните средновековни споменици на македонската територија, изграден во 14 век. Оваа црква се смета за еден од најблагородните византиски споменици на балканските простори, ремек дело на доцновизантиското монументално сликарство. Од другите сакрални објекти, во општина Липково не смеете да пропуштите да го посетите и старото теќе во с. Матейче, како и неколку џамии во околината, кои со својата мистичност ќе го збогатат вашиот дух.

За да ги почувствувате убавините на ова духовно светилиште потребно е да отидете на лице место и да ја видите црквата која со својата градба плени во просторот. Манастирската црква е изградена во 1300 година од страна на цар Душан подигнувајќи ја на стари темели на постарата црква посветена на Света Богородица Црногорска. По смртта на цар Душан,

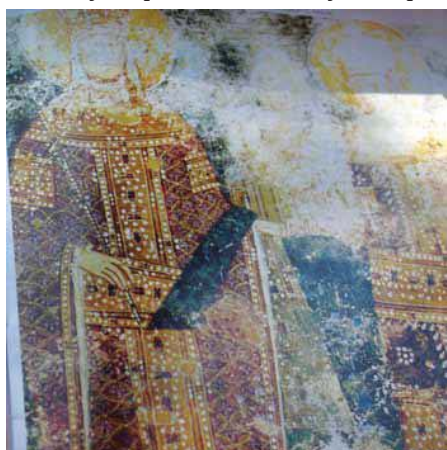

неговата сопруга Елена и неговиот син Урош ја доградиле и живописале црквата. Фрескоживописот на црквата датира од крајот на 14-от век а тогаш се изградени и конаците кои се од камен но во поново време истите се реновирали и се пренаменети како детско одморалиште.

Самата црква не отстапува значително од традиционалната форма на црковните градби од времето од околу средината на 14-от век. Се одликува со импозантни

димензии и монументалноста на самата архитектонска конструкција, компактност на просторниот распоред со што се постигнува единство на складни и хармонични архитектонски форми. Според богатството на претставените теми и широчината на остварената концепција може да се каже дека се надминати многу постари дела на средновековната уметност на целата балканска територија.

(ENG) The visit to Lipkovo will bring you back in history, even in antiquity. Each part of this municipality has a story that you will discover with the help of the inhabitants of this region. The monastery of the Most Holy in the village Matejce is one of the most representative medieval monuments on the Macedonian territory, built in the 14th century. This church is considered one of the noblest Byzantine monuments in the Balkans, a masterpiece of the late Byzantine monumental painting. You should not miss out on the other sacred objects in the municipality of Lipkovo to visit the old lake in the village of Lipkovo as well as several mosques in the surrounding area, which with their mystique will enrich your spirit.

To feel the beauties of this spiritual sanctuary you need to go on the spot and see the church that captivates with its construction in the space. The monastery church was built in 1300 by King Dushan, raising it to the old foundations of an older church dedicated to the Holy Mother. After the death of King Dushan, his wife Elena and his son Urosh built and painted the church. The fresco painting of the church dates back to the end of the 14th century and then the stone houses have been built, but in the recent times they have been renovated and have been reused as a children's resort.

The church itself does not deviate significantly from the traditional form of church buildings from around the middle of the 14th century. It features impressive dimensions and the monumentality of the very architectural construction, the compactness of the spatial layout, thus achieving unity of harmonious and harmonious architectural forms. According to the richness of the presented topics and the breadth of the realized concept, it can be said that many older works of the medieval art of the entire Balkan territory have been overcome.

Липковски река и двете изкуствени езера - Липково и Глажња / Липковска река и двете вештачки езера - Липково и Глажња/ Lipkovo River and two artificial lakes - Lipkovo and Glaznja

(ББ)За момент сте уморени от бързия градски живот? Искате да имате място, където можете да се насладите на традицията, природата, вкусната храна ... място, което ще предложи нови моменти. Посетете община Липково, където за миг; Можете да почувствате различна история, разказана от различни култури в историята. Разположена в кръстопътя на реките Липковска и Лојанска в североизточната част на Република Македонија, тази община със своите красоти ще ви даде възможност за истински развлечения.

Регионът на Липково е заобиколен от богати гори, в които можете да намерите много места за отдих и спокойствие. Чувствайте се свободни да посетите река Липковска и двете изкуствени езера – Липково и Глажња, удобни за развлекателен и професионален риболов. В района на град Липково има много източници на чиста, студена и освежаваща вода, образувана от река Стрима. Разходката тук ще ви изпълни с положителна енергия и ще ви даде възможност за релаксация и удоволствие. Приключеният дух ще ви отведе и в района на Липково, особено на мястото, наречено "Тобасо Wild". Растенията, които растат на този сайт, имат растеж на тютюна, от който идва наименованието. Но внимавай! Ботаниците предупреждават, че тези растения често са отровни и не трябва да се консумират. Община Липково е богата на полета и ливади, където можете да срещнете някои традиционни складови къщи, изработени от камъни. Осигурете си красотата характерна за този регион и се опитайте да откриете спокойствието и спокойствието, наслаждавайки се на чистия въздух и непокътнатата красота.

(МК)За момент се уморивте од брзиот градски живот? Посакувате да сте на некое место каде што ќе уживате во традицијата, природата, вкусната храна...на некое место коешто ќе ви понуди нови моменти. Посетете ја општина Липково, каде ќе можете да почувствувате една друга приказна раскажана од различни култури низ историјата. Сместена меѓу сливното подрачје на Липковска и Лојанска Река во североисточниот дел на Република Македонија, оваа општина со своите убавини ќе ви овозможи вистински одмор.

Околината на Липково е исполнета со богати шуми, пронајдете во нив многу места за релаксација и одмор. Посетете ја Липковска Река и двете вештачки езера - Липково и Глажња, погодни за рекреативен и професионален риболов. Во околината на Липково се наоѓаат многу извори со чиста, ладна, освежителна вода, кои ја формираат реката Стрима.

Прошетката овде ќе ве исполни со позитивна енергија и ќе ви овозможи релаксација и задоволство. Авантуристичкиот дух ќе ве одведе и во околината на Липково, каде се наоѓа местото познато како Тобако дивина. Растенијата коишто растат на ова место имаат листови со големина на тутун, од каде што и го добило името ова место, но внимавајте, ботаничарите предупредуваат дека овие растенија често се отровни и не смеат да се консумираат. Општина Липково е богата со ливади и пасишта каде ќе сретнете традиционални сточарски куќи направени од камења.

(ENG) For a moment, you get tired from the fast city life? Want to have a place where you can enjoy the tradition, the nature, and the tasty food...a place which will offer new moments. Visit the municipality of Lipkovo, where for a moment; you can feel a different story told by different cultures throughout the history. Situated among the junction area of the rivers Lipkovska and Lojanska in the north-eastern part of the Republic of Macedonia, this municipality with its beauties will enable you a true leisure.

The region of Lipkovo is surrounded with rich forests in which you can find a lot of places for relaxation and peace. Feel free to visit the river Lipkovska and the two artificial lakes - Lipkovo and Glazhnja, convenient for recreational and professional fishing. In the region of Lipkovo, there are many sources with pure, cold and refreshing water. The walk here will fulfill you with positive energy and will enable you with relaxation and pleasure. The adventurous spirit will also take you in the area of Lipkovo, especially on the place called "Tobacco Wild". The plants that grow on this site have the growth of tobacco, from which the name originated. But, be careful! The botanists alert that these plants are often poisonous and must not be consumed. The municipality of Lipkovo is rich in fields and meadows where you can meet some traditional stock houses made of stones. Assure yourself in the beauty characteristic for this region and try to discover the peace and tranquility, enjoying the fresh air and the untouched beauty.

Община Куманово / Општина Куманово / Municipality of Kumanovo

Манастир Свети Георги-Градище / Манастир Св. Ѓорги – Градиште / Monastery of St. George – GRADISTE

(Бь)Село Градище се намира в југоисточната част на општина Куманово, на 24 км от града, в непосредствена близост до пътя Куманово - Свети Николе. Манастирската църква "Св. Георги" се намира в широколистна гора в горната част на хълма Градище. Тя е построена върху основата на една стара, разрушена манастирска църква. Според документи, издадени от турския султан Абдул Азис (1861 - 1876) в Константинопол през 1864 г., манастирът в Градище започва да бъде построен през 1866 г. по време на управлението на Мехмед Назиф и завършен през 1868 г.

От архитектурна гледна точка църквата е триконос от компактен тип с купол като такъв,

който се намира само в Куманово от периода на Възраждането в Македонија. Манастирът е построен от каменни блокове и тухли. Фасадите се оживяват с хоризонтални разклонения. Византийският стил на строителството се прилага чрез намаляване на декорацијата. Вншните ремонти на църквата са извршени през октомври 1978 година. Обновувањето на интериора е извршено през 2001 г., кога стени на трите конаци са били измазани и последните ремонти са извршени с мазилка на вншната архитектура през 2003 г. од местни занаятчи и строители.

Црквата все още не е фреска, освен новата фреска од 2005 г., изработена од художника Среќко Андоновски - Челик. По едно време во црквата имаше стар иконостас, чиито икони, украсени с

темпераментна техника од XIX в. и неидентифициран автор, бяха изложени днес во галеријата с икони во црквата Свети Никола во Куманово. Днес црквата има нов дрвен иконостас, чиито икони са изработени од Димитър Андонов - Папрадишки (1859 - 1954) през 1937/38. Този иконостас се различава од другите, тъй като е толкова висок, колкото и иконите на трона, които всъщност представляват фигури во целия растеж, какъвто не е случајот с другиот иконостас, където са представени светиите на светиите. Мадридскиот манастир "Св. Георги" е сред паметниците на култ на Възраждането.

(МК) Селото Градиште се наоѓа на југоисточниот дел од општината Куманово, оддалечено 24 км. од градот, десно од магистралниот пат Куманово – Свети Николе. Манастирската црква посветена на Св. Ѓорѓи е сместена во листопадна шума на врвот од Градишкиот рид. Подигната е врз темели на стара разурната манастирска црква. Според ферман издаден од турскиот султан Абдул Азис (1861 – 1876) во Цариград од 1864 година, градишкиот манастир започнал да се гради во 1866 година за време на Мехмет Назиф – паша во Куманово и бил завршен во 1868 година.

Во архитектонски поглед, црквата претставува триконос од збиен тип со една купола, како таква единствена во кумановскиот регион од периодот на Преродбата во Македонија. Манастирот бил граден од делкани камени блокови со употреба на тула. Фасадите се оживеани со хоризонтални разделни венци. Применет е византиски стил на градба со редуцирање на декорацијата. Одрвор, црквата е поправана во октомври 1978 година. Реновирање на ентериерот е извршено во 2001 година кога се малтерисани сидовите на трите конхи, а последни интервенции се изведени со малтерисувањето на надворешната архитектура во 2003 година, од страна на локални мајстори – градители.

Црквата сè уште не е живописана, освен една нова фреска од 2005 година, изработена од ликовниот уметник Среќко Андоновски – Челик. Некогаш имала стар иконостас, чи икони изра-ботени во темперна техника од XIX век и неидентификуван автор, денеска се изложени во Галеријата на икони во црквата Св. Никола во Куманово. Денеска црквата има нов дрвен иконостас чи икони ги изработил Димитар Андонов – Папрадишки (1859 – 1954) во

1937/38 година. Овој иконостас се разликува од другите по тоа што е висок колку престолните икони, кои всушност прет-ставуваат фигури во цел раст, што не е случај со другите иконостаси каде се претставени допојасни ликови на светители. Градишкиот манастир Св. Ѓорѓи се вбројува во редот на споменици на културата од Преродбата.

(ENG)The village of Gradishte is located in the southeast region of the Municipality of Kumanovo, 24 km away from the city, just off of the road Kumanovo – Sveti Nikole. The monastery church of St. George is located in a deciduous forest at the top of Gradishte Hill. It was built on the foundation of an old, ruined monastery church. According to documents issued by the Turkish Sultan Abdul Azis (1861 – 1876) in Constantinople in 1864, the monastery in Gradishte began to be built in 1866 during the reign of Mehmet Nazif and was completed in 1868.

From an architectural point of view, the church is a triconchos of a compact type with a dome as such was only found in the Kumanovo region from the period of Revival in Macedonia. The monastery was built from stone blocks and bricks. The facades are brought to life with horizontal split ranges. The Byzantine style of construction was applied by reducing decoration. External renovations of the church were carried out in October, 1978. Renovation of the interior was performed in 2001 when the walls of the three mansions (tur.konak) were plastered and recent renovations were performed with the plastering of the external architecture in 2003 by local craftsmen and builders.

The church is still not frescoed, except a new fresco from 2005, made by the painter Srecko Andonovski - Celik. At one time the church had an old iconostasis, whose icons, decorated in a temperamental technique from the 19th century and an unidentified author, were exhibited today at the Gallery of Icons in the church of St. Nikola in Kumanovo. Today, the church has a new wooden iconostasis whose icons were made by Dimitar Andonov - Papradishki (1859 - 1954) in 1937/38. This iconostasis differs from others in that it is as high as the throne icons, which actually represent figures in whole growth, which is not the case with the other iconostasis where the saints of the saints are represented. The monastery of St. George is among the monuments of the cult of the Renaissance.

Џамија ТАРТАР СИНАН БЕГ/ Mosque TARTAR SINAN BEG/ Джамия Тартар Синан бей

(БЪ)Разположен в близост до центъра на Куманово, тази джамия е един купол, джамия "Султан" и е известна като Ески джамия. Първоначално е построена през 1532 г. в турския квартал Орта-Бунар Куманово. Изградена е от прецизно изработени жълтеникави каменни блокове. Необичаемо високият кръгъл барабан на купола и малък барабан в центъра на купола са кръгли отвътре и отвън, както и рядко преходно решение в молитвеното пространство от фриз от турски триъгълници на купола. Тези характеристики поставят тази джамия в редиците на най-интересните джамии от ранния османски период и това е единственият такъв пример в Македонија, който притежава този вид архитектурен израз от 16 век.

Надписът върху надгробен камък в двора на джамията гласи, че през 1659/60 г. Хаджи Осман Сулейман е първиот манастир на тази джамия. Джамията представлява едноетажна сграда с три откъм северната страна, която е основната архитектурна особеност на ранната Османи джамия и един от най-многобройните джамии през 16 век на Балканите. Преходът

от молитвената част към купола се решава с помощта на т. нар. Фриз от турски триъгълници, много интересно и рядко преходно решение под купола и с появата на необикновено високата тамба на купола на джамията (която, както е в средния купол над верандата, е кръгла отвътре и отвън), фиксира джамията между най-интересните и в същото време уникален пример с такова архитектурно решение в Македонија од 16 век , Вътре в джамията са обичайните елементи, които присъстват в молитвеното пространство - михраб, миньор и махвил, които се характеризират с простота на форми.

Уникалноста на джамията присъства и в декоративното обработване в плитък релеф на нюансите од втората зона на прозореца отвън, но и при обработката на наковалня над главниот вход в молитвеното пространство, който Говори за точната ръка на майстора и значението, дадено при конструирането на този обект. Флоралните и геометрични орнаменти, използвани за украса на гоблени од горната зона на прозорците, със стилистичните си особености приличат много на декоративните елементи на църквата "Св. Джорги в Младо Нагорикан, което показва, че те са направени од местни майстори.

(МК) Припаѓа на типот еднокуполни, „султански“ џами и е позната како Ески (Ески) стара џамија, изградена во 1532 година во турското Орта – Бунар маало, каде што се наоѓа и денес. Градена е од прецизно обработени жолтеникави камени блокови. Необично високиот кружен тамбур на куполата и малиот тамбур на средишната купола на тремот кои се кружни однатре и однадвор, како и реткото преодно решение во

внатрешноста на молитвениот простор од т.н. фриз на турски триаголници на куполата, ја ставаат во редот на најинтересните џамии од Раноосманлискиот период, како и единствен пример со вакво архитектонско решение во Македонија од XVI век.

Во натписот на една надгробна плоча во дворот на џамијата стои дека 1659/60 година Хаџи Осман Сулејман бил прв мутевелијана оваа џамија. Џамијата претставува еднокуполна градба со трем на северната страна, што претставува основна архитектонска карактеристика на раноосманлиската џамија и еден од најмногубројните типови на џамии во 16 век на Балканот. Преминот од молитвениот дел кон куполата е решен со помош на т.н. фриз на турски триаголници, доста интересно и ретко преодно решение под купола, кое и со појавата на необично високиот тамбур на куполата на џамијата (кој како и кај средишната купола над тремот е кружен и од внатре и од надвор), ја сврстуваат џамијата меѓу најинтересните, а воедно и единствен пример со вакво архитектонско решение во Македонија од 16 век. Во внатрешноста на џамијата се сместени вообичаените елементи присутни во молитвениот простор – михраб, минбер и махвил кои се одликуваат со едноставност на формите.

Единственоста на џамијата е присутна и во декоративната обработка во плиток релјеф на натпрозорниците од втората зона на прозори од надвор, но и во обработката на надвратникот над главниот влез во молитвениот простор и шерефето, што говори за прецизна мајсторска рака и важноста која била дадена при градбата на овој објект.

Флоралните и геометриските орнаменти употребени за декорирање на натпрозорниците од горната зона на прозорите, со своите стилски карактеристики во голема мера потсетуваат на декоративните елементи од црквата Св. Ѓорѓи во Младо Нагоричане, што упатува на можноста дека се работени од локални мајстори.

(ENG) Located near the center of Kumanovo, this mosque is one dome, "Sultan" mosque and is known as Eski (former) Mosque. It was originally built in 1532 in the Turkish Orta-Bunar neighborhoods of Kumanovo. It is constructed from precision-crafted yellowish stone blocks. The unusually high circular drum of the dome and the small drum in the center of the dome are circular inside and outside, as well as a rare transitional solution inside the prayer space from a frieze of Turkish triangles of the dome. These characteristics place this mosque in the ranks of the most interesting mosques from the early Ottoman period, and it is the only such example in Macedonia that possesses this kind of architectural expression of the 16th century.

The inscription on a tombstone in the courtyard of the mosque states that in 1659/60 Hadji Osman Suleiman was the first mouthevel of this mosque. The mosque represents a one-necked building with three on the north side, which is the basic architectural feature of the early Osmanli mosque and one of the most numerous types of mosques in the 16th century in the Balkans. The transition from the prayer part

to the dome is solved with the help of the so-called-a frieze of Turkish triangles, a very interesting and rarely transitional solution under the dome, and with the appearance of the unusually high tambour of the mosque's dome (which, like in the middle dome over the porch, is circular both from inside and from the outside), fix the mosque between the most interesting, And at the same time a unique example with such an architectural solution in Macedonia since the 16th century. Inside the mosque are the usual elements present in the prayer space - mihrab, minber and mahvil, which are characterized by simplicity of shapes.

The uniqueness of the mosque is also present in the decorative treatment in a shallow relief of the nuances from the second zone of windows from the outside, but also in the processing of the anvil above the main entrance in the prayer space and the sheriff, which speaks of the precise master's hand and the importance given during the construction of this object. The floral and geometric ornaments used to decorate the tapestries from the upper zone of the windows, with their stylistic features greatly resemble the decorative elements of the church of Sts. Giorgi in Mlado Nagoricane, which points to the possibility that they are made by local masters.

Манастир Света Троица, с.Скачкоце / Манастир Света Тоица – село Скачкоце / Monastery Holy Trinity-v.Skachkovce

(БЪ)Манастирскиот комплекс се намира на хълм над селото и се состои од жилишни квартали, 12-метров крст, библиотека, каменна кула, статуи на Богородица, Свети Климент, Великденско яйце от 3 м и друго съдържание интересни за посетителите. 12-метровия крст, който се намира на имота е бил намерен и реконструиран през 1996 г., а самиот манастир е построен от известни вевчански майстори по повод 2000 години от

християнството и осветен през 2001 година. Манастирът днес служи за кръщенета, сватби и молитиви.

Мястото е известно като кръст място в селото Скачковце. Светилището съществува от 13 век и за него са приети много чудесата още в турските бележник.

(МК)Манастирскиот комплекс се наоѓа на ридот над селото и се состои од конак, 12-метарски крст, библиотека, камена кула, статуи на Богородица, Свети Климент, велигденско јајце од 3 м и други содржини интересни за посетителите. 12-метарскиот крст кој се наоѓа на имотот бил пронајден и реконструиран во 1996 година, а самиот манастир е изграден од познати вевчански мајстори по повод 2000 години од христијанството и осветен во 2001 година. Манастирот денес служи за крштивки, венчавки и молитиви.

Оградениот комплекс зафаќа простор од 20 хектари и е урбено уреден со стази, места за седење, фонтана, мала зоолошка и игралиште за деца. За оваа оаза која се одржува со многу труд, но и со многу љубов, се грижи ктиторот на манастирот, прота Стојан Пајковски.

Местото е познато како крстно место во селото Скачковце. Светилиштето постои од 13 век и за него се запишани многу чудесија уште во турските тефтери.

(ENG)The Monastery Holy Trinity is located 12 km southeast of Kumanovo near the village Skachkovce. The 12-meter Saint Cross on the property was reconstructed in 1996 and the monastery itself was constructed in 2000, founded by Priest Stojan Pajkovski. The grounds of this 50-acre Eastern Orthodox

monastery complex are immaculate and well groomed. The buildings are filled with frescoes and icons created by Macedonian artists. There are many places for sitting and quiet reflection, a well and fountain, and a playground for children.

Located on a hill above the village, Monastery Holy Trinity also consists of residential quarters for guests, a library, a stone tower, statues of the Holy Mary and St. Clement, an Easter egg of 3 meters and other content of interest to visitors. This property was established to celebrate 2000 years of Christianity. Consecrated in 2001, the monastery today is for baptisms, weddings, prayers, and relaxation.

The site is known as a holy place throughout Skachkovce. A sanctuary has existed there since the 13th century and Turkish history has recorded many wonders taking place on the site.

Црква Света Троица Куманово / Church Holy Trinity, Kumanovo / Църква на Куманово Света Троица

(БГ)Църквата на Куманово Света Троица е православна църква, разположена в центъра на града, зад Дом на културата "Трайко Прокопиев" и небостъргач. По-нова църква построена по време на османско владичество, а втора в центъра на Куманово, след църква "Свети Никола".

Тъй като не бяха допуснати на сърбите да жлизат в църквата "Св. Никола", която тогава беше контролирана от българската екзархия, местните сърби в Куманово решиха да построят църква. Те поискаха помощ от сръбското правителство, което спонсорира изготвянето на чертежите му, направени от руския архитект Владимир Антонов. Църквата е построена през 1901 г. от Михайло Дйордјежич от Дебар. Иконостасът е направен от дарение на кралица Драга от Сърбия и включваше много сръбски светии като Св. Сава, принц Лазар и Свети Урош.

(МК)Црквата „Света Троица“ е македонски православен христијански црковен храм кој се наоѓа во строгиот центар на градот Куманово, во непосредна близина зад Домот на културата „Трајко Прокопиев“ и висококатницата. Таа е понова црква изградена по отоманското владеење, втора во центарот на Куманово, покрај соборниот храм „Свети Никола“.

Бидејќи локалните Срби не биле примени во црквата на Свети Никола, контролирана од страна на Бугарската Егзархија, тие одлучиле да се изгради црква за нив. Тие побарале помош од српската влада кој го спонзорира цртежот направен од страна на руски архитект Владимир Антонов. Црквата е изградена во текот на 1901 година од страна на Михајло Ѓорѓевиќ од Дебар. Иконостасот бил направен од донација од кралицата Драга на Србија и на него има многу српски светци како што се Свети Сава, принц Лазар и Свети Урош.

(ENG) Church Holy Trinity in Kumanovo is an orthodox church located in the center of the city, behind the House of Culture "Trajko Prokopiev" and skyscraper. It is a newer church built during Ottoman rule and the second in the center of Kumanovo aside from the cathedral of St. Nicholas.

Since they were not admitted to the Church of St. Nicholas, which was then controlled by the Bulgarian Exarchate, the local Serbians in Kumanovo decided to build a church of their own. They asked for help from the Serbian government who sponsored the drawing of its blueprints, which were done by Russian architect Vladimir Antonov. The church was built in 1901 by Mihajlo Djordjević from Debar. The iconostasis was made from a donation by Queen Draga of Serbia and featured many Serbian saints such as St. Sava, Prince Lazar, and St. Uroš.

Църква Свети Никола / Црква „Свети Никола“ / Church St. Nicholas

(БЪ) Куманово има две съществуващи църкви, а Свети Никола е един от тях. За разлика от другта, по-нова църква, Свети Никола има статута на паметник на културата.

Църквата Свети Никола е известна като "Старата църква" в Куманово и е построена през 1851 г. на мястото, където преди това е била разположена малка църква. Църквата "Свети

Никола" е дело на прочутият майстор-строител Андреа Дамянов, който е от село Папрадище, Велес. Тя е построена от тухли и е оформена като трикорабна базилика.

Църквата е заобиколена от разкошни веранди, изпълнени със стенописи и висока камбанария в притвора. В интериора на църквата "Св. Никола" има украсени галерии, голям иконостас и класически църковни мебели. Във вътрешността на църквата са разположени дървените касетъчни тавани на галериите, характерни за македонската къща през 19 век. Интересни са църковните мебели, съставени от хорове, епископски трон и странични вертикални дървени пейки за вярващите по време на тяхното спазване на религиозните служби.

Това е най-голямата християнска църква в Куманово и разполага с просторен църковен двор с голяма площ заобиколен от високи стени и много стаи за църковни служби.

(МК) Црквата „Свети Никола“ е една од двете постојни цркви во Куманово, која, за разлика од другата, т.н. Нова црква „Света Троица“, има статус на споменик на културата.

Црквата „Свети Никола“, позната меѓу кумановците како Стара црква, е подигната во 1851 година на местото каде што пред тоа се наоѓала една мала црквичка. Црквата „Свети Никола“ е дело на прочуениот мајстор – градител Андреја Дамјанов од селото Папрадиште, Велешко. Градена е од тули и има форма на трикорабна базилика.

Црквата е обиколена со раскошни тремови исполнети со фреско-живопис и со висока камбанарија во нартексот. Ентериерот на црквата „Свети Никола“ се одликува со раскошни галерии, голем иконостас и црковен мебел. Во ентериерот на црквата карактеристични се

дрвените касетирани тавани на галериите, што е одлика на македонската куќа во XIX век. Интересен е и црковниот мебел составен од певница, епископски трон и странични вертикални, дрвени клупи за верниците, при следење на богослужбата.

Овој најголем християнски храм во Куманово го краси и простран црковен двор, со доста голема површина опкружен со високи ѕидови, како и повеќе простории во служба на црквата.

(ENG)Kumanovo has two existing churches and St. Nicholas is one of them. Unlike the other, newer church, St. Nicholas has the status of cultural monument. The church St. Nicholas is known as the "Old Church" in Kumanovo and was built in 1851 on the site where previously a small church was located. The church St. Nicholas is the work of famous master-builder Andrea Damjanov, who was from village Papradishte, Veles. It was built of brick and shaped like a three-nave basilica.

The church is surrounded by sumptuous porches filled with frescoes and a high bell tower in the narthex. The interior of the church St. Nicholas features ornate galleries, a large iconostasis and

classic church furniture. In the interior of the church are the wooden cassette ceilings of the galleries, which are characteristic for the Macedonian house in the 19th century. Interesting is the church furniture, composed of choirs, Episcopal throne and side vertical wooden benches for the believers during their observance of religious services.

This the biggest Christian church in Kumanovo and has a spacious church courtyard with a large area surrounded by high walls, and many rooms for church services.

Бислимският каньон / Бислимска клисура / Bislim Canyon

(БЪ)Бислимският каньон е едно от естествените красоти на североизточния регион, разположен само на 5 километра от Куманово. Самият каньон е дълъг 7 километра и се намира между два големи хълма. Според историческите находки името "Бислим" най-вероятно произлиза от средновековното село, което е съществувало в средата на дефилето и е било изместено в края на 16-ти или 17-ти век по време на турското управление. Дълбокият и впечатляващ каньон, множество къси, но интересни пещери и дефилета, богатата флора и фауна правят Бислим уникален естествен пролом в тази част на Македония.

(МК)Низ природните убавини на нашата Република, во североисточниот плански регион во непосредна близина на Градот Куманово, на само 5 километри се наоѓа едно од најубавите

природни убавини на Балканот – Прекрасната БИСЛИМСКА КЛИСУРА. Под името Бислимска Клисура, е опфатен делот помеѓу ридот Краста од западната и ридот Голик од источната страна, односно длабоко всечената долина на реката Пчиња од с. Доброшане до с. Пчиња. Клисурата е долга само 7 км, но и на така мала должина, има многу што да се види.

Во народот овој простор се нарекува

едноставно „Бислим“ и веднаш асоцира на каменлив и мистериозен простор каде ретко кој поминува. Според сознанијата, името најверојатно потекнува од средновековното село кое се простирало во средишниот дел од клисурата, а кое се раселило кон крајот на 16-ти или 17-ти век, т.е. за време на турското владеење.

(ЕН)Bislim Canyon is one of the natural beauties of the Northeastern region, located only 5 km from Kumanovo. The canyon itself is 7 km long and it is located between two large hills. According to historical findings, the name “Bislim” most likely derives from the medieval village that existed in the middle of the gorge and was displaced in the late 16th or 17th century during Turkish rule. The deep and impressive canyon, numerous short but interesting caves and ravines, rich flora and fauna make Bislim a unique natural gorge in this part of Macedonia.

Област Кюстендил / Кюстендилска област / Region of Kyustendil

Община Кюстендил / Општина Кюстендил / Municipality of Kyustendil

Водопад Скакавишки - село Полска Скакавица / Скакавишки водопад – село Полска Скакавица Skakavishki Waterfall - the village of Poland Skakavitsa

(БЪ) Водопадът Полска Скакавица се намира в близост до селата Полска Скакавица и Ръждавица - на 18 километра североизточно от град Кюстендил, на десния бряг на река Струма. Водопадът се образува от десния приток на река Струма – река Широки дол. В непосредствена близост до водопада се намира православният храм “Свети Димитър”.

Около Полско-Скакавишкия водопад има над 19 вида риби, около 600 растителни вида, характерни само за района, десетки защитени растителни видове, в това число и орхидеи. Това е и единственото място, където се срещат пет вида лястовици.

Има два начина да стигнете до тези прекрасни места. Първият вариант е да пътувате с влак по ж.п. линията Кюстендил - София и да слезете на ж.п. спирка Скакавица. След около 30 ходене ще стигнете до водопада. Другият вариант е с автомобил. От Кюстендил се преминава през село Ръждавица и се поема по пътя за селата Полска Скакавица и Полетинци. Малко преди да влезете в село Полска Скакавица има указателна табела която ви упътва да завиете надясно по черния път. Намира се на около 25 км от Кюстендил.

(МК) Водопадот Полска Скакавишки се наоѓа во близина на селата Полска Скакавишки и Раждавица - 18 километри североисточно од Кюстендил, на десниот брег на реката Струма. Водопадот е формиран од реката Струма - реката Широки Дол. Во близина на водопадот е православната црква Св. Димитар.

Околу водопадот има над 19 видови риби и 600 растителни видови, кои се единствени за регионот. Постојат десетици загрозени растителни видови, вклучувајќи и орхидеите. Ова е единственото место каде што можете да запознаете пет видови ластовички.

Постојат два начина да се дојде до овие прекрасни места. Првата опција е да патува со воз со железничката линија Кюстендил - Софија и да се симне во селотто. По околу 30 минути пешачење, ќе стигнете до водопадот. Друга опција е со автомобил. Преку Кюстендил, поминете низ селото Раждавица и тргнете по патот кон селата Полска Скакавица и Полетинци. Непосредно пред да влезете во селото Полска Скакавица има знаци кои ве упатуваат да свртите десно на земјан пат. Од Кюстендил до водопадот е 25 км.

(ENG) Around the waterfall, there are over 19 fish species and 600 plant species, which are unique for the region. There are dozens of endangered plant species, including orchids, too. This is the only place where you can meet five species of swallows.

There are two ways to get to these wonderful places. The first option is to travel by train with the railway line Kyustendil - Sofia and to get off in Skakavitsa. After around 30 minutes of walking, you will reach the waterfall. Another option is by car. As you start from Kyustendil, pass through the village of Razhdavitsa and take the road to the villages Polska Skakavitsa and Poletintsi. Just before entering the village of Polska Skakavitsa there are signs that guide you to turn right on the dirt road. From Kyustendil to the waterfall it is 25 km.

„Ючбунар” / Природно место "Јуч Бунар" / Natural location Yuchbunar

(БЪ)Намират се на около 7 км от Кюстендил, в местността Ючбунар, до село Богослов. Три са вековните секвои - гигантея, чиято възраст се счита, че надминава 120 години. Височината им е над 30 метра. Това са най-дълголетните и високи секвои в България. Обградени са с над 100 по-млади представители на вида. Групата секвои в „Ючбунар” са много интересни и атрактивни.

Родината на този хилядолетен вечно зелен иглолистен дървесен вид е планината Сиера Невада – Калифорния. Там има и национален парк “Секвоя”, където отделни екземпляри са на възраст над 2000 години, с височина повече от 100 метра и диаметър 10-12 метра.

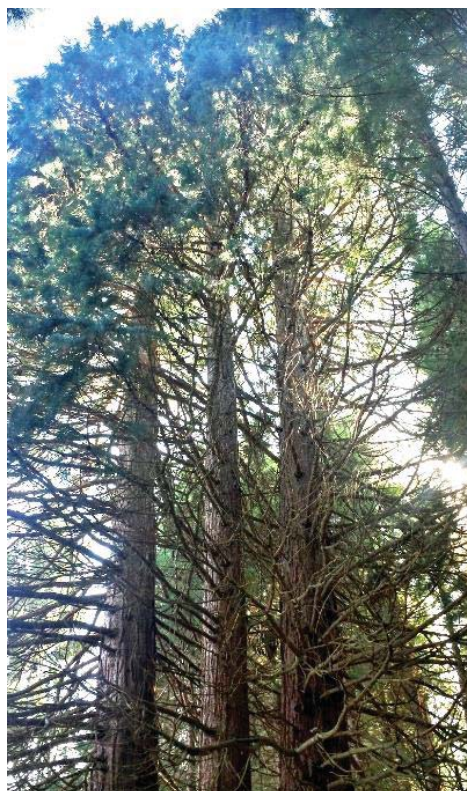
(МК)Се наоѓа околу 7 км од Кюстендил, во областа Јучбунар, во близина на селото Богослов.

Најзначајни се трите вековни дрвја - гигант, за кои се смета дека се постари од 120 години. Нивната висина е над 30 метри. Ова се највисоките дрва во Бугарија. Тие се опкружени со над 100 млади претставници од видот. Дрвата кои опстојуваат на локалитетот "Yuchbunar" се многу интересни и привлечни.

Домот на овој вид на дрво е Сиера Невада, Калифорнија. Исто така постои и Националниот парк “Sequoia”, каде што индивидуалните примероци се постари од 2000 години, над 100 метри се високи и имаат 10-12 метри во дијаметар.

(ENG)They have located about 7 km from Kyustendil, in the Yuchbunar area, near the village Bogoslov. Three, century trees - a giant, are thought to be older than 120 years. Their height is over 30 meters. These are the longest and highest trees in Bulgaria. They are surrounded by over 100 young representatives of the species. The group that exists in "Yuchbunar" is very interesting and attractive.

The home of this millennial evergreen tree is Sierra Nevada, California. There is also the Sequoia National Park, where individual samples are older than 2000 years, over 100 meters tall and 10-12 meters in diameter.

Дъб гора стара от векове / Природен сајт Дабова шума стара со векови/ Dabova suma star for centuries

(БЪ) На територијата на планината Осогово природниот сајт "дъб гора стара от векове" се намира в близост до средновековниот манастир "Св.Лука". Објавени са природен паметник през 1995.

(МК) На територијата на планина Осогово во близината на средновековниот манастир "Св.Лука" лоциран е природниот сајт "Дабова шума стара со векови". Прогласени се за природен споменик во 1995.

(ENG) On the territory of the mountain Osogovo, the natural site "Dabova suma star for centuries" is located near the medieval monastery "St.Luka". A natural monument has been declared in 1995.

Кањона Шегава / Кањон Шегава / Shedga Canyon

(БЪ) Кањона шегава се намира в планината Конјаво и впечатли със своите прекрасни и извајани скали и отломки от крепостта. Една от нај-известните скали в кањона е Осамената скала. Сред нај-известните места е пещерата на Гълъбите. Тук се намира пещерата "Гълъбарника". Тук е и тригълната пещера – галерија с дължина 15-18см, "Белевашица", "Зимника" и многу други по-малки. На места кањонът се стеснява до метър-два, стените на долината се изправят, втрѐ има вирове и малки скални навеси. За тази разходка на човек му трябват здрави обувки и желание да се провира през храсти, да се катери и да ходи по каменистото дъно на пресъхналата река.

(МК) Кањонот Шегла се наоѓа на планината Коњава и импресионира со своите прекрасни и извајани карпи и остатоци од тврдината. Еден од најпознатите карпи во кањонот е карпата Осамена. Меѓу најпознатите места е Пештерата на гулабите. Тука е пештерата "Галабарка". Тука е триаголната пештера - галерија од 15-18 см долга, "Белевевалица", "Зимница" и многу други помали. Во некои места, кањонот се стеснува до метар или два, ѕидовите на долината се зголемуваат, постојат базени и мали камени скали. За оваа прошетка, човек има потреба од здрави чевли и желба да скокаат низ грмушки, да се качуваат и да одат на карпестото дно на сувата река.

(ENG) The Shedga Canyon is located in the Konjava Mountain and impresses with its beautiful and sculpted rocks and debris from the fortress. One of the most famous rocks in the canyon is the Osamena Rock. Among the most famous places is the Cave of the Pigeons. Here is the cave "Galabarnika". Here is the triangular cave - a gallery of 15-18 cm long, "Belevivalca", "Zimnica" and many other smaller ones. In some places, the canyon narrows to a meter

or two, the walls of the valley rise, there are pools and small rock sheds. For this walk, a man needs healthy shoes and a desire to jump through shrubs, climb and walk on the rocky bottom of the dry river.

Джамия "Ахмед бей" / Џамија "Ахмет Бег" / The Ahmed Bey Mosque

(БЪ)Джамия "Ахмед бей", известна още като "Ингилиз", "Инджили" (Християнска) е мюсюлмански храм, намиращ се в централната част на град Кюстендил, в съседство с римските терми и Пирковата кула.

Джамията е построена към средата на XV в. Според предания е изградена върху основите на средновековната българска църква „Света Неделя. Входната аркада, покрита с три малки купола, е запазена в оригиналния си вид. "Ахмед бей" джамия през 1734 г е разширена и преустроена. Силно земетресение през 1904 г. довежда до разпукване на минарето и то е премахнато окончателно.

Ахмед Бей Джамия е издигната от каменни блокове и тухли от по-ранни епохи, като е особено интересна със своята съотличителна декоративна тухлена украса, характерна за средновековната българска архитектура – корниз "вълчи зъб". Сградата на джамията е внушителна, с широк купол, мраморни стълбове и подпори.

Джамията се ползва за изложбена зала на музея в Кюстендил. Тя е архитектурно-строителен паметник на културата с категория „национално значение“.

(МК)Џамија "Ахмет Бег", позната уште како "Ингилиз", "Инџија" (Христијанска) е муслимански храм кој се наоѓа во централниот дел на градот Кустендил, во соседството со римските терми и Пирковата кула.

Џамијата е изградена кон средината на XV век. Според преданијата изградена е врз темелите на средновековната бугарска црква Света Недела. Влезната аркада, е покриена со три мали куполата, е зачувана во оригинален изглед. "Ахмед Бег" џамија во 1734 г е проширена и реконструирана. Силен земјотрес во 1904 година доведува до целосно рушење на минарето. Ахмед Бег џамија е подигната од камени блокови и тули од повеќе рани епохи, и е особено интересна со својата декорација, карактеристична за средновековната бугарска архитектура

- корниз "волчји заб". Зградата на џамијата е импозантна, со широка купола, мермерни столбови и потпори.

Џамијата се користи за изложбена сала на музејот во Кустендил. Таа е архитектонско-градежен споменик на културата со категорија "национално значење".

(ENG)The Ahmed Bey Mosque, also known as Ingiliz, Indji (Christian), is a Muslim temple located in the central part of the town of Kyustendil, next to the Roman Baths and the Tower of Pirk. Apart

from the Ahmed Bay Mosque, this landmark of Kyustendil is also known by the names Indigili, Ingiliz or Christian Mosque.

The mosque was built in the middle of the 15th century. According to the legends it is built on the foundations of the medieval Bulgarian church "Sveta Nedelya". The entrance arcade, covered with three small domes, is preserved in its original form. The Ahmed Bey mosque in 1734 was expanded and rebuilt. A severe earthquake in 1904 led to the minaret

breaking and it was finally removed.

Ahmed Bay The mosque is built from stone blocks and bricks from earlier ages, and is particularly interesting with its distinctive decorative brick decoration, typical of the Medieval Bulgarian architecture - cornice "wolf tooth". The building of the mosque is impressive, with a wide dome, marble columns and props.

The Mosque is used as an exhibition hall of the museum in Kyustendil. It is an architectural and construction monument of culture with a category of "national significance".

Джамията "Фатих Султан Мехмед" / Џамија "Фатих Султан Мехмед" / Mosque "Fatih Sultan Mehmed"

(Бџ)Джамията е построена од Хараджи Кара Мехмед бин Али, един од известните строители на општествени сгради во Кустендил и носи името на османскиот султан Мохамед II, известен под псевдонима "ел-Фатих" (Завоевателя). Смята се, че е построена во средината на 15 век, на основите на по-стар христијански храм. Годината - 1531 отпечатана во циглите во источната част на купола, веројатно е поврзана со по-късна реконструкција. Предполага се, че е построена кон средината на XV в. Джамията не е функционална и е архитектурно-строителен споменик на културата со категорија "национално значење". Истражување на архитектот Јулиј Фрков покажува, че во 15- 18 век джамиите во градот са биле поне 14.

Джамията е построена од дялани каменни блокови и тухли. Конструкцијата на минаретото се отличава со своите шестостенни орнаменти од црвени тухли.

(МК)Џамијата е изградена од Хараджи Кара Мехмед бин Али, еден од познатите градители на јавни згради во Кустендил. Се претпоставува дека е изградена кон средината на XV в, и го носи името на отоманскиот султан Мухамед II, познат под псевдонимот "ел-

Фатих"(освојувачот). Се смета дека е изградена во средината на 15 век, на темелите на постар христијански храм. Годишната - 1531 отпечатена во циглите во источниот дел на

куполата, веројатно е поврзана со подоцнежната реконструкција.

Џамијата не е функционална и е архитектонско-градежен споменик на културата со категорија "национално значење". Истражување на архитектот Јулиј Фрков покажува дека во 15- 18 век џамиите во градот биле барем 14. Џамијата е изградена од делкани камени блокови и тули. Градбата на минарето се

одликува со своите Шестоаголни орнаменти од црвени тули.

(ENG)The mosque was built by Haradji Kara Mehmed bin Ali, one of the famous builders of public buildings in Kyustendil and bears the name of the Ottoman sultan Mohammed II, known under the pseudonym "el-Fatih" (the conqueror). It is believed that have been built in the middle of the 15th century on the foundations of an older Christian temple. The year 1531 printed in the tiles in the eastern part of the dome is probably related to later reconstruction.

The mosque is not functional and is an architectural and construction monument of culture with a category of "national significance".

A study by architect Julius Fork shows that in the 15th-18th century, mosques in the city were at least 14. The mosque is built of hewn stone blocks and bricks. The construction of the minaret is distinguished by its hexagonal ornaments of red bricks.

Дервиш баня / Дервиш бања / Dervish Bath

(Бб)Дервиш баня е средновековна османска општествена баня в град Кјустендил. Завршването на строителството ѝ съвпада със смъртта на Сюлейман Великолепни през

"великолепния век". Име на банята е свързано с думата "Дервиш". Един от малкото примери за малък купол под формата на минерална баня е това. В миналото е имало девет от тях в Кюстендил. Дервиш баня е един от най-старите турски бани. Построена през 1566 г. видно от цифров надпис от червени тухли на фасадната стена на банята. Върху същата фасадна стена са вградени още два тухлени надписа, посочващи

годините 1604 г. и 1835 г., които вероятно указват на последващи ремонти на сградата. Дервиш баня е работила около 400 години до 1992 г.

Разположена е в централната част на Кюстендил и е част от архитеконските и археологическите резерви "Пауталиа - Велбужд - Кюстендил".

Банята е построена от трошен камък и червени тухли. Въпреки че през 2005 г. е възстановена изцяло, обект все още не е отворен отново за баня, а в моементов служи само като исторически паметник. Дервиш баня е обявена за паметник на културата, който е от голямо местно значение.

(МК)Дервиш баня е средновековна османлиска јавна баня во градот Кустендил. Завршувањето на нејзината изградбата се совпаѓа со смртта на Сулејман Величествениот во "раскошниот век". Името на банјата е поврзано со зборот "Дервиш". Еден од ретките

примери за мала купола во форма на минерална баня. Во минатото имало девет такви во Кустендил.

Дервиш баня е еден од најстарите турски банји. Изградена во 1566 година видно од натпис од црвени тули на фасадата на ѕид во банјата. Врз истиот фасаден ѕид се вградени уште два тули натпис, посочувајќи ги годините 1604 година и 1835 година, кои најверојатно укажуваат на последователни поправки на зградата. Дервиш

баня работела околу 400 години до 1992 година. Лоцирана е во централниот дел на Кустендил и е дел од архитектонските и археолошките резерви "Пауталиа - Велбужд - Кустендил".

Банјата е изградена од кршен камен и црвени тули. Иако во 2005 година е обновена целосно, објект сеуште не е повторно отворен за баня, а во моементов служи само како историски споменик. Дервиш баня е од големо локално значење.

(ENG)Dervish Bath is a medieval Ottoman public bath in the town of Kyustendil. The completion of her construction coincided with the death of Suleiman the Magnificent in the "magnificent century". The name of the bath is related to the word "Dervish". One of the few examples of a small dome in the form of a mineral bath is this. In the past there were nine of them in Kyustendil.

Dervish Bath is one of the oldest Turkish baths. Built in 1566, it is evident from a digital sign of red bricks on the facade wall of the bath. On the same facade wall there are two more brick inscriptions indicating the years 1604 and 1835, which probably indicate the subsequent repairs of the building. Dervish Bath has worked for about 400 years until 1992.

It is located in the central part of Kyustendil and is part of the architectural and archaeological reserves "Pautalia - Velbuzh - Kyustendil".

The bath is made of crushed stone and red bricks. Although it was completely restored in 2005, the Bath is still not re-opened for bathing, and now only serves as a historical monument. Dervish Bath is declared a monument of culture that is of great local importance.

Пиркова Кула / Пиркова Кула / Pirкова Tower

(Бб) Построена в края на 14-ти век или в началото на 15-ти век, средновековната отбранителна кула е една от характерните забележителности на Кюстендил, която свидетелства за времето и богатата история на този град. Името "Пиркова" идва от гръцката дума "пиргос", което означава "кула". Пиркова кула се намира в центъра на Кюстендил до римските термини в града и е потвърждение на архитектурните и строителни техники, използвани в отбранителната система в средновековния град Велбъжд.

Кулата е с квадратна форма и е с височина 15 метра. Тя е изработена от камъни и тухли (със страна от 25 см и дебелина 4 см), с антични термични материали. Има един вход на приземния етаж. Осветлена с кубчета и прозорци в горната част на южната фасада. Под стрехите има мраморна плоча с розетки. Входът от изток е открит в края на Средновековието, когато кулата е превърната в оръжеен склад. Приземният етаж функционира като жилище. На първия етаж има заоблен отвор от север, каменна камина за отопление, както и два отвора. Вторият етаж е организиран за дългосрочно живеење - с камина, ниша, 3 вертикални и 2 кръгли дупки и галерия с място за санитарни нужди. Третиот етаж осигурява кръгла отбрана с вертикални и кръгли бункери.

(МК)Изградена е на крај на XIV век или во почетокот на XV век, средновековната одбрамбена кула и е една од карактеристичните знаменитости на Кустендил, која сведочи за времето и богатата историја на овој град.

Името “Пиркова” потекнува од Грчкиот збор “pīrgos” што означува “кула”. Пиркова кула се наоѓа во центарот на Кустендил до римските термини и е потврда за архитектонските и градежните техники кои се користени во одбранбениот систем во средновековниот град Велбажд. Кулата е со квадратен облик и е висока 15 метри. Изработена е од камења и тули (со страна од 25 см и дебелина од 4 см), со антички термо материјали. Постои еден влез на приземјето. Осветлена со коцки и прозорци на врвот на јужната фасада. Под стрехата е мермерна плоча со розети. Влезот од исток бил отворен во доцниот среден век кога кулата била претворена во магацин за оружје. Приземјето функционира како стовариште. На првиот кат има заоблено отворање од север, камен камин за греење како и две дупки. Вториот кат е организиран за долгорочно живеење - со камин, ниша, 3 вертикални и 2 кружни дупки и галерија со место за санитарни потреби. Третиот кат обезбедува кружна одбрана со вертикални и кружни бункери.

(ENG) Built at the end of the 14th century or at the beginning of the 15th century, the medieval defensive tower is one of the characteristic sights of Kyustendil, which testifies to the weather and rich history of this city. The name "Pirkova" comes from the Greek word "pīrgos", which means "tower". Pirkova Tower is located in the center of Kyustendil to the Roman terms in the city and is a confirmation

of the architectural and construction techniques used in the defense system in the medieval city of Velbazhd.

The tower is of a square shape and is 15 meters high. It is made of stones and bricks (with a side of 25 cm and a thickness of 4 cm), with antique thermal materials. There is one entrance to the ground floor. Illuminated with cubes and windows on the top of the south facade. Under the eaves is a marble plate with rosettes. The entrance from the east was opened in the late Middle Ages when

the tower was turned into a weapons warehouse. The ground floor works as a dwelling. On the first floor, there is a rounded opening from the north, a stone fireplace for heating as well as two holes. The second floor is organized for a long-term living - with a fireplace, a niche, 3 vertical and 2 circular holes and a gallery with a place for sanitary needs. The third floor provides round defense with vertical and circular bunkers.

Римски терми / Римските терми / Roman baths

(ББ) Римските терми в Кюстендил намират се в централната част на гр. Кюстендил, в съседство с джамия "Ахмед бей". Археолозите датират античната баня към II – III в., когато градът е носил името Пауталия. Сградата има правоъгълен план със застроена площ от 3000 кв. м. Проучени и експонирани са останките от шест помещения с площ 1000 кв. м. Асклепионът (лечебният център, наречен на името на Асклепий, древногръцкия бог лечител) е паметник

от римската епоха с национално значение. От познатите до момента римски терми на територията на България, пауталийските са втори по големина след термите на Одесос (дн.Варна). Били са снабдени със система за централно отопление на помещенията (хипокауст), състояща се от изградени от тухла малки колони, и сводова система от коридори, по които е минавала топлината.

Подът и стените на залите са били облицовани с мраморни плочи, профилирани корнизи и пиластри. В някои помещения са открити полукръгли ниши и басейни. Съчетанието на различните строителни техники и архитектурни решения правят термите на Пауталия един от най – интересните паметници от римската епоха в българските земи. Те са един от символите на град Кюстендил.

При работата си археолозите откриват редица интересни находки на територията на термите – различни оброчни плочки, предмети от керамика, игли за коса и др. Една от най-големите и интересни находки е намереното съкровище от над 60 сребърни монети от времето на императорите Гордиан II и Антоний Пий.

Римските терми са паметник на културата с категория "национално значение.

(МК) Римските терми во Кюстендил се наоѓаат во централниот дел на градот Кюстендил, во соседството на џамија "Ахмет Бег". Археолозите ја датираат античката бања во II - III в., кога градот го носел името Пауталија. Зградата има правоаголен план со изградба на површина од 3000 квадратни. Изложени се остатоците од шест простории со површина од 1000 квадратни. Римските терми се споменик од римската епоха со национално значење. Се наоѓа во централниот дел на градот Кюстендил.

Од познатите досега римски терми на територијата на Бугарија, пауталийските се втор по големина по термо на Одесос (дн.Варна). Биле опремени со систем за централно греење на

просториите (хипокауст) се состои од изградени од тула мали столбови и сводови систем од коридори, по кои е течела топлината.

Подот и сидовите на салите се наредени со мермерни плочи, профилирани лајсни и пиластри. Во некои простории се откриени полукружна ниши и базени.

Комбинацијата на различни градежни техники и архитектонски решенија прават термо на михалица еден од најдобрите - интересните споменици од римската епоха во бугарските земји. Тие се еден од симболите на градот Кустендил.

При работа археолозите пронашле голем број на интересни наоди на територијата на термо - различни votivни плочки, предмети од керамика, игли за коса и сл. Една од најголемите и интересни наоди е пронајдено богатство од над 60 сребрени монети од времето на императорите Гордијан II и Антониј Пиј.

Римските термо се споменик на културата со категорија "национално значење.

(ENG) Roman baths in Kyustendil are located in the central part of Kyustendil, next to the Ahmed Bey Mosque. Archaeologists date back the antique bath to the II - III c., when the city bears the name Pautalia. The building has a rectangular plan with an area of 3000 square meters. The remains of six premises with an area of 1000 square meters have been studied and exposed. Asklepion (the healing center named after Asclepius, the ancient Greek god healer) is a monument of the Roman epoch with a national Importance.

From the known Roman thermo on the territory of Bulgaria, the Pautalia are the second largest after the terms of Odessos (present-day Varna). They were equipped with a central heating system, consisting of brick-built small columns and an arcade system of corridors that the heat was passing through.

The floor and walls of the halls were lined with marble slabs, profiled cornices and pilasters. Semicircular niches and pools have been found in some rooms.

The combination of different building techniques and architectural solutions make the Pautalia Thermals one of the most interesting monuments of the Roman era in the Bulgarian lands. They are one of the symbols of Kyustendil.

In their work archaeologists find a number of interesting finds on the territory of the thermos - different votive tiles, ceramic objects, hair pins and others. One of the biggest and most interesting finds is the treasure of over 60 silver coins from the time of the Emperors Gordian II and Antony Pie.

Roman baths are a cultural monument of national importance.

Куќа-музеј Димитер Пешев / House-Museum Dimiter Peshev / Къща-музей “Димитър Пешев”

(БЪ)Сред експонатите в къщата-музей са документи и лични вещи на Пешев и неговите съратници.

Димитър Пешев е роден в Кюстендил на през1894 г. Той е български политик, бил е министър на правосъдието в първия кабинет на Георги Къосеиванов и подпредседател на XXIV и XXV Обикновено Народно събрание. Известен със своята роля за спасяването на над 50 000 от българските евреи. Пешев е почетен гражданин на Израел, а през 1997 г. получава посмъртно най-високия български орден "Стара планина".

През 2002 г. Община Кюстендил и посланикът на Израел, г-н Емануел Зисман реализират проект за възстановяване къщата на Димитър Пешев и превръщането ѝ в музей. Тя е точно копие на родната къща на политика, адаптирана в центъра на града.

Постоянно действащата изложба с оригинални вещи, снимки и факсимилета, разказва за събитията от март 1943 г. и за световно признатите заслуги на Димитър Пешев и неговите кюстендилски съграждани - Петър Михалев, Асен Суичмезов, Владимир Куртев и Иван Момчилов, допринесли за спасяването на евреите в България.

Сред експонатите в къщата-музей са документи и лични вещи на Пешев и неговите съратници.

(МК) Димитар Пешев е роден во Кустендил во 1894 година. Тој е бугарски политичар, кој бил министер за правда во првиот кабинет на Киосеиванов и потпретседател на XXIV и XXV Ординарното национално собрание. Димитер Пешев е познат по својата улога во спасувањето на повеќе од 50 000 бугарски Евреи. Тој е почесен граѓанин на Израел, а во 1997 година постхумно ја доби највисокото бугарско ризнаие Стара Планина.

Во 2002 година, амбасадорот на Израел, Емануел Зисман и општина Кустендил, спроведоа проект за реставрација на куќата на Димитар Пешев и негово претворање во музеј. Тоа е точна копија од домот на политичарот, адаптиран во центарот на градот.

Постојаната изложба со оригинални предмети, фотографии и факсимили ја раскажува приказната за она што се случи во март 1943 година и на световното признание и заслуги на Димитар Пешев и неговите сограѓани од Кустендил - Петар Михалев, Асен Суичмезов, Владимир Куртев и Иван Момчилов, кои придонесоа за спасување на Евреите во Бугарија.

Меѓу експонатите во куќата-музеј се документи и лични работи на Пешев и неговите соработници.

(ENG)Dimiter Peshev was born in Kyustendil in 1894. He is a Bulgarian politician who was a minister of justice in the first cabinet of Kioseivanov and vice-president of XXIV and XXV Ordinary National Assembly. Dimiter Peshev is known for his role in saving more than 50 000 Bulgarian Jews. He is an honorable citizen of Israel, and in 1997 received posthumously the highest Bulgarian order Stara Planina.

In 2002 the ambassador of Israel, Emanuel Zisman, and Kyustendil Municipality implemented a project for the restoration of Dimiter Peshev's house and its turning into a museum. It is an exact copy of the home of the politician, adapted in the city center.

The permanent exhibition with original belongings, photos and facsimiles tell the story of what happened in March 1943 and of the worldly acknowledged the merit of Dimiter Peshev and his fellow-citizens form Kyustendil – Peter Mihalev, Asen Suichmezov, Vladimir Kurtev and Ivan Momchilov, who contributed to the salvation of the Jews in Bulgaria.

Among the exhibits in the house-museum are documents and personal belongings of Peshev and his associates.

Хисарлъка средновековна крепост / Средновековна тврдина „Хисарлка“ / Hisarlaka medieval fortress

(БЪ)Безспорно най-популярната сред забележителностите в Кюстендил. Хисарлъката средновековна крепост е разположен южно от града на едноименния хълм, залесен с иглолистна гора, благоустроен, превърнат в красив парк за туризъм, отдих и спорт. „Хисарлъка“ заема площ от 1300 дка. Създадени са алеи, кътове за отдих, детски и спортни площадки, чешми. В местността има хотели, ресторанти, туристическа хижа, детски санаториум, кюстендилския зоопарк, „Алея на здравето“, „Алея на любовта“, параклис „Свети

четиридесет мъченици“ и късноантичната и средновековна крепост „Хисарлъка“, заемаща най-високата равнинна част на лесопарка. Изградена в края на 4 – началото на 5 век. Поправяна през 6 в., тя преживява Първата и Втората българска държава и е съборена от османските завоеватели през 15 век. Днес част от крепостната стена е реставрирана и включена в цялостния архитектурен ансамбъл на лесопарка.

Интересните конструктивни решения, съчетанието на различните строителни техники и материали, както и разкритите археологически паметници от няколко исторически епохи определят крепостта на хълма Хисарлъка, като една от най-значимите на територията на България.

(МК) Средновековна тврдина „Хисарлка“ несомнено е найпопулярна меѓу знаменитостите во Кюстендил. Се наоѓа јужно од градот на ридот со исто име, опкружена со зимзелени дрва, добро развиена, претворена во прекрасен парк за туризам, рекреација и спорт. Хисарлката покрива површина од 1300 декари. Постојат улички, рекреативни простории, детски и спортски игралишта, фонтани. Постојат хотели, ресторани, туристички колиби, детски игралишта, зоолошка градина Кюстендил, "Алејата на здравјето", "Алејата на љубовта", капелата "Четириесет маченици" и доцноантичката и средновековна тврдина "Хисарлака", која највисоката рамен дел шумскиот парк. Изградена кон крајот на IV-тиот век - почетокот на V век. Поправена во VI век, живеела низ Првата и Втората бугарска држава и била уништена од османлиските освојувачи во XV век. Денес, дел од ѕидот на тврдината е обновен и вклучен во целокупниот архитектонски ансамбл на шумскиот парк.

Интересни градежни техники, комбинација на различни градежни техники и материјали, како и ископаните археолошки споменици од различни историски периоди ја дефинираат тврдината Хисарлука една од најважните во Бугарија.

(ENG)Undoubtedly the most popular among the landmarks in Kyustendil. Hisarlaka medieval fortress is situated to the south of the town on the hill of the same name, surrounded by a

coniferous forest, well-developed, turned into a beautiful park for tourism, recreation, and sport. Hisarlka covers an area of 1300 decares. There are alleys, recreation areas, children's and sports playgrounds, fountains. There are hotels, restaurants, tourist hut, children's sanatorium, Kyustendil Zoo, "Alley of Health", "Alley of Love", Chapel "Forty Martyrs" and the late antique and medieval fortress "Hisarlaka", occupying the highest plain Forest Park. Built at the end of the 4th - the beginning of the 5th century. Corrected in the 6th century, she lived through the First and Second Bulgarian States and was demolished by the Ottoman conquerors in the 15th century. Today, a part of the fortress wall has been restored and included in the overall architectural ensemble of a forest park.

The interesting construction techniques, the combination of different building techniques and materials as well as the excavated archeological monuments from different historical periods define the Hissarluka fortress one of the most important ones in Bulgaria.

Църква „Успение богородично”, Кюстендил / Бискупска църква “УСПЕНИЕ НА БОГОРОДИЦА” / Church of the Assumption of Holy Mary, Kyustendil

(БЪ)Църквата "Успение Богородично" се намира в централната част на Кюстендил, в непосредствена близост до централния площад. През Възраждането църквата се превръща в културно-просветен център и средище на борбите на кюстендилци за независима българска църква. Скоро след като е осветена, в двора ѝ е построено първото килийно училище в града.

Построена е през 1816 г. като митрополитска църква на мястото на средновековната църква „Свети Никола”. Тя е едноабсидна трикорабна псевдобазилика с дървено покритие. Вкопана е с близо 4 метра в земята. Днес тя е действащ храм със запазени ценни творби на изкуството, икони и дърворезби. През втория етап (1833 г.) се изгражда обширна нартика, която заобикаля църковния наос от всички страни. На втория етаж на юг и север от олтарното пространство са създадени параклиси със самостоятелни иконостаси, в които са вмъкнати части от стария иконостас от XVII в. По това време е поставен и новият по голям иконостас на храма. През третия строителен етап (1887 г.) са изградени трите купола с барабани над централния кораб от майстор Ризо Дюлгер. След Освобождението, през 1883 г., северно от църквата на мястото на старото килийно училище е построена камбанария с квадратен план и височина 11 м. Нейни строители са майсторите Ризо Петров и Тоне Петрев. По късните преустройства са свързани с остъкляване на нартекса (1894 г.), разширяване на галерията за църковния хор (1914 г.) и др. Красивата стенописна украса на църквата е дело на възрожденски зографи. По-късно, в 1886 г. в нея работи (като стенописец) и Евстати Попдимитров. Днес съществуващите стенописи в куполите са без особена художествена стойност. В централният иконостас правят впечатление резбованите

царски двери и венчилката, които са работа на добър школуван майстор. Иконите са изпълнени от зографите Христо Димитров, Иван Доспевски (1872-74 г.), Евстати Попдимитров и др.

Най-голяма ценност и реликва за храма представляват царските двери от старата църква "Св.Никола". Днес те са поставени в иконостаса на параклиса "Св.Никола", който се намира на втория етаж, зад/над централния иконостас. Последният е абсолютен прецедент в църковната архитектура и няма аналог по българските земи. Царските двери са рядък образец на Прилепско-Слепченската резбарска школа - почти идентични са с дверите от църквите в гр. Кратово и с. Ранковце, Кумановско (селища, намиращи се в близост до Кюстендил, но днес влизат в границите на Р.Македония). Композицията на дверите е своеобразна - в две малки полета в горната част е изобразена (надписана, което се преписва на Тома Вишанов) сцената "Благовещение", а останалата повърхност е заета от ажурена плетеница. Дверите са отнесени най-общо към XVI-XVII в. Старите иконите (1818 г.) в иконостаса на параклиса "Св.Никола" са дело на Лазар Зограф от село Ано Студена(Горна студена), Янинско (дн. Гърция). В храма са намирани произведения и на Тома Вишанов - иконата "Успение на Сети Иван Рилски". Църквата "Успение Богородично" се извършва реставрация, свързана основно с възстановяване на старинните икони.

(МК) Бискупска црква "Успение на Богородица" се наоѓа во централниот дел на Кустендил, веднаш до главниот плоштад. За време на ренесансата, црквата се претворила во културно-едукативен центар и центар на Кустендил за борба за независна бугарска црква. Наскоро откако била осветена, нејзиното прво училиште било изградено во нејзиниот двор.

Изградена е во 1816 како митрополитска црква на местото на средновековната црква Св. Никола. Тоа е еднопоп-триплетна псевдо-азалка со дрвен кров. Откопана е речиси 4 метри во земјата. Денес, тоа е жив храм со зачувани вредни уметнички дела, икони и резби. Во текот на втората фаза (1833), бил изграден голем нартекс, кој го опкружувал црквениот наос од сите страни. На вториот кат на југ и север од олтарниот простор се создадени капели со независен иконостас, во кои се вметнати делови од стариот иконостас од XVII век.

Во текот на третата фаза на изградба (1887), трите куполи биле изградени над централниот дел од мајстор Ризо Цулгер. По ослободувањето, во 1883 година, на север од црквата е изградена камбанарија со плоштад и висина од 11 метри на местото на старото црковно училиште. Нејзините градители се мајстори Рицо Петров и Тоне Петрев. Подоцнежните реконструкции биле поврзани со застаклување на нартексот (1894), проширувањето на галеријата на црквениот хор (1914) и други.

Прекрасната декорација на црквата е дело на ренесансните сликари. Подоцна, во 1886 година работел еден мурал и Евстати Попдимитров. Постојните фрески денес немаат посебна уметничка вредност. Централниот иконостас ги импресионира резбаните кралски

врати, кои се дело на добар господар научник. Иконите ги изведуваат иконописците Христо Димитров, Иван Доспевски (1872-74), Евстати Попдимитров и други.

Најголемата вредност и остаток на храмот се кралските порти на старата црква на Свети Никола. Денес тие се сместени во иконостасот на капелата "Св. Никола", која се наоѓа на вториот кат, зад / над централниот иконостас. Кралските порти се редок пример на школата за резба во Прилеп - Слечен - речиси идентична со портите на црквите во градот Кратово и селото Ранковце, Куманово (населби лоцирани во близина на Кустендил, но денес во границите на Републиката Македонија). Составот на вратите е само-стилизиран - во две мали полиња во горниот дел е прикажан (запишан, кој го копира Тома Вишанов) фаза Благовештение, а остатокот од површината е окупирана од добро плетена трикотажна облека. Страниците обично се одговараат на XVI-XVII век.

Старите икони (1818) во иконостасот на капелата Свети Никола беа направени од Лазар Зограф од селото Анно Студена (Горна Студена), Јанин (сега Грција). Во храмот се наоѓаат и делата на Тома Вишанов - иконата "Успение на Иван Рилски". Црквата е во процес на реставрација, главно поврзана со реставрација на антички икони.

(ENG)The Assumption Church is located in the central part of Kyustendil, next to the main square. During the Renaissance, the church turned into a cultural and educational center and center of Kyustendil struggles for an independent Bulgarian church. Soon after being illuminated, her first courtyard school was built in her yard.

It was built in 1816 as a metropolitan church in place of the medieval church of St. Nicholas. It is a single-nave three-nave pseudo-azalika with wooden cover. It is dug up nearly 4 meters in the ground. Today, it is a living temple with preserved valuable works of art, icons and carvings. During the second stage (1833), a large narthex, which surrounds the church nave on all sides, was built. On the second floor south and north of the altar space were created chapels with independent iconostasis, in which parts of the old iconostasis of XVII century were inserted. At that time was placed the new big iconostasis of the temple.

During the third construction stage (1887), the three domes with drums were built above the central part by Master Rizo Djulger. After the Liberation, in 1883, a bell tower with a square plan and an elevation of 11 m was built to the north of the church in place of the old church school. Its builders are the masters Rizzo Petrov and Tone Petrev. Later reconstructions were related to the glazing of the narthex (1894), the expansion of the church choir gallery (1914) and others.

The beautiful mural decoration of the church is the work of Renaissance painters. Later, in 1886, worked by a muralist and Eustati Popdimitrov. The existing frescoes in the domes today are of no particular artistic value. The central iconostasis impresses the carved royal doors, which are the work of a good master scholar. The icons are performed by the icon-painters Hristo Dimitrov, Ivan Dospevski (1872-74), Evstati Popdimitrov and others. The greatest value and relic of the temple are the royal gates of the old church of St. Nicholas. Today they are placed in the iconostasis of the chapel "St.Nikola", which is located on the second floor, behind / above the central iconostasis. The last one is an absolute precedent in ecclesiastical architecture and there is no analogue in the Bulgarian lands. The royal gates are a rare example of the Prilep-Slepchen carving school - almost identical with the gates of the churches in the town of Kratovo and the village of Rankovce, Kumanovo (settlements located near Kyustendil, but nowadays within the borders of the Republic of Macedonia). The composition of the doors is self-styled - in two small fields at the upper part is depicted (inscribed, which is copied by Toma Vishanov) the Blagoveshtenie stage, and the rest of

the surface is occupied by a well-knit knitwear. The pages are generally referred to in the XVI-XVII century.

The old icons (1818) in the iconostasis of the St. Nicholas Chapel were made by Lazar Zograf from the village of Anno Studena (Gorna Studena), Yanin (now Greece). In the temple are also found the works of Toma Vishanov - the icon "Assumption of Sent Ivan Rilski". The church is undergoing restoration, mainly related to the restoration of ancient icons.

Храмът "Свети Мина" / Църква Св.Мина / Church Complex "St. Mina "

(БЪ)Храмът "Свети Мина" е наистина невероятен. Намира се почти в самия център на красивия град Кюстендил. Отворена за посещение.

Църковният комплекс „Св. Мина“ се състои от три сгради – стара и нова църква и камбанария. Църквата впечатлява със своята архитектура, с двата високоповдигащи се купола с голям брой прозоречни ниши. Единият купол означава Исус Христос, главата на църквата, а двата са неразделимата двусъставна природа на Богочовека. Постройката е богато украсена с фасадни корнизи и орнаменти. Сградата е двуетажна, с изба под целия храм. Вътрешното пространство е покрито със стенописи . Украсена е с великолепна дърворезба. Новата църква е изградена в периода 1926 - 1934 г. По своята архитектура наподобява храма „Александър Невски“ в София.

По-възрастните хора от града разказват, че старият храм "Свети Мина", който се намира зад новия, е бил издигнат от богат турчин. Построил го заради болната си дъщеря. Заможният мъж сънувал, че ако изгради този храм, детето му ще се излекува и точно така станало. В съня му било казано, че мястото на църквата е точно там, където при основите бликне вода. Обаче същинското строителство на прочутия храм е започнало през месец март, през 1859 год. Тогава се поставя и началото на изграждането на малък манастирски

комплекс, посветен на св. Мина.

Църквата е една от най-внушителните и представителни църкви в цяла България, действащ храм на Българската православна църква .

Днес от някогашния манастир е останал само храмът. Последният е изграден през 1859 г., по време на Кюстендилския митрополит Дионисий (погърчен албанец, ненавиждан и изгонен от българското население). Владиката бил известен със своята лукавост и демагогия, който, за да спечели привърженици, съдействал в построяване на нова черква, а именно – бъдещият манастирски храм „Св. Мина“. За да склони турците да разрешат строежа, Дионисий си послужил с хитрост. Поръчал да извадят от християнските гробища кости и да ги заровят на определеното за черква място, като по този начин се доказало светостта на мястото, което е било необходимо условие пред тогавашната османска власт.

(МК) Храмот на св. Мина е навистина неверојатен. Се наоѓа речиси во самиот центар на прекрасниот град Кустендил. Отворен е за посета.

Црковниот комплекс Кустендил "Св. Мина" се состои од три згради - стара и нова црква и камбанарија. Црквата импресионира со својата архитектура, со две високи куполи со голем број прозорирани ниши. Една купола значи Исус Христос, глава на црквата, а двете се со неделива дводимензионална природа на Богочовекот. Објектот е богато украсен со фасадни корнизи и орнаменти. Зградата е двоспратна, со подрум под целиот храм. Внатрешниот простор е покриен со фрески. Украсен со величествена резба. Новата црква била изградена помеѓу 1926 и 1934 година. Неговата архитектура личи на црквата "Александар Невски" во Софија. Постарите луѓе од градот велат дека стариот храм "Св. Мина", кој стои зад новиот, го подигнал богат Турчин. Тој го изгради за својата болна ќерка. Скршениот човек сонувал дека ако го изгради овој храм, неговото дете ќе биде излечено, и така се случило. Во сонот му било кажано дека местото на црквата е токму онаму каде што водата се истура врз темелите. Сепак, вистинската изградба на познатиот храм започна во март, во 1859 година. Потоа започна изградбата на мал манастирски комплекс посветен на Св. Мина. Црквата е една од најимпресивните и репрезентативните цркви во Бугарија, активен храм на Бугарската Православна Црква. Денес, само храм останува од поранешниот манастир. Вториот бил изграден во 1859 година, за време на митрополитот Дионисиј од Кустендил. Господарот бил познат по неговата итрина и демагогија, која, за да ги придобие поддржувачите, помогнал да се изгради нова црква, имено идниот манастирски храм "Св. Мина". Со цел да ги убеди Турците да ја продолжат изградбата, Дионисиј служеше со трик. Наредил да ги отстрани коските од христијанските гробишта и да ги закопа во црквата, со што ја докажал светоста на местото, што било предуслов за османлиското владеење во тоа време.

(ENG)The temple of St. Mina is really incredible. It is located almost in the very center of the beautiful town of Kyustendil. Open for Visitation.

Kyustendil Church Complex "St. Mina "consists of three buildings - an old and a new church and a bell tower. The church impresses with its architecture, with two high-rise dome with a large number of window niches. One dome means Jesus Christ, the head of the church, and the two are the indivisible two-dimensional nature of the God-man. The building is richly decorated with façade cornices and ornaments. The building is two-storey, with a cellar under the entire temple. The interior space is covered with frescoes. It is adorned with magnificent woodcarving. The new church was built between 1926 and 1934. Its architecture resembles the "Alexander Nevski" church in Sofia.

Older people from the city say that the old temple "St. Mina", which is behind the new one, was built by a rich Turk. He built it for his sick daughter. The poor man dreamed that if he built this temple, his child would be cured, and that was the case. In the dream, was told that the place of the church is exactly where the water is poured on the foundations. However, the actual construction of the famous temple began in March, in 1859. Then began the construction of a small monastery complex dedicated to St. Mina.

The church is one of the most impressive and representative churches in Bulgaria, an active temple of the Bulgarian Orthodox Church. Today, only the temple remains from the former monastery. The latter was built in 1859, during Metropolitan Dionysius of Kyustendil (a beloved Albanian, hated and expelled by the Bulgarian population). The master was famous for his cunning and demagoguery, which, in order to win supporters, helped to build a new church, namely the future monastery temple "St. Mina ". In order to persuade the Turks to resolve the construction, Dionysius served with a trick. He ordered to remove bones from the Christian cemetery and bury them in the church, thus proving the sanctity of the place, which was a prerequisite for the Ottoman rule at that time.

Женски манастир "Св.Лука" / The monastery "St. Luka " / Женски манастир "Св.Лука"

(БЪ)В района на Велбъжд обаче християнството било познато векове преди това. Като една от големите и важни римски, а след това и византийски крепости в района градът бил център на интензивен стопански и административен живот. Археологическите разкопки свидетелстват за богати религиозни традиции в този район. Това дава основание да се предполага, че около Велбъжд имало монашески живот още преди присъединяването на крепостта към България.

Девически манастир "Св. Лука" или Граничкият манастир, се намира на около 7 км южно от гр. Кюстендил и на около 4 км югозападно от село Граница, община Кюстендил, в северното подножие на Осоговска планина, в местността "Пустия манастир".

Граничкият манастир "Св. Лука" е основан

през 10в. и според преданието, в него се е учил Св. Иван Рилски. През 15в. игумен на манастира е бил Яков, баща на възобновителите на Рилския манастир - Йоасаф, Давид и Теофан, които са родом от с. Граница. В манастирския двор е построена чешма, посветена на тримата монаси.

В момента Граничкият манастир е действащ и обявен за паметник на културата. Възобновен е през 1948г. Представлява комплекс от еднокорабна, едноапсидна и безкуполна църква, на западната фасада на която е долепена камбанария и жилищни сгради, които се дават за настаняване на посетители. Жилищните сгради към манастира ограждат изпълнен със зеленина двор. До тях е долепена камбанария и малка църква без купол. В двора има малка беседка и място за отдих на поклонници и гости.

В градината на манастира са открити две колективни находки : няколкостотин сребърни венециански монети от XIV век и билонови монети на византийските императори Алекси I Комнин (1081 - 1118), Мануил I Комнин (1143 - 1180), Андроник I Комнин (1183-1185) и Исак II Ангел (1185 - 1195).

(МК)Меѓутоа, во областа Велбжд, християнството било познато со векови пред тоа. Како една од големите и важни римски, а потоа византиски тврдини во областа, градот беше центар на интензивен економски и административен живот. Археолошките ископувања сведочат за богатите верски традиции во оваа област. Ова дава причина да се претпостави дека околу Велбжд постоел монашки живот уште пред појавување на тврдината во Бугарија. Манастирот "Св. Лука" или Граничкиот манастирот се наоѓа на околу 7 километри

јужно од Кустендил и околу 4 километри југозападно од селото Граница, општина Кустендил, на северното подножје на Осоговската планина, на местото "Пустја манастир". Манастирот Св. Лука е основан во X век и според преданието во него учел св. Иван Рилски. Во 15 век. Игуменот на манастирот бил Јаков, таткото на возобновенителите на рилскиот манастири - Јоасаф, Давид и Теофан, кои се од село Граница. Чешмата посветена на трите монаси била изградена во дворот на манастирот.

Во моментов, манастирот Граница е активен и прогласен за споменик на културата. Тој беше обновено во 1948 година. Тоа е комплекс на еднокорабна, една апсида и без куполна црква, на западната фасада која е камбанарија и станбени објекти, кои се дадени за да се сместат посетителите. Објектите во манастирот ги опкружува двор од зеленило. До нив е камбанарија и мала црква без купола. Во дворот има мал белведер и место за релаксација за верниците и гостите. Во дворот на манастирот се пронајдени две колективни наоди: неколку стотици сребрени монети и монети од византиски цари Алекси I Комнин (1081-1118), Мануел I Коминус (1143-1180), Андроник I Комнин (1183- 1185) и Исак II Ангел (1185-1195).

(ENG) In the area of Velbahid, however, Christianity was known centuries before. As one of the great and important Roman and then Byzantine fortresses in the area, the city was the center of intensive economic and administrative life. Archaeological excavations testify to rich religious traditions in this area. This gives reason to suppose that around Velbuzhd there was a monastic life even before the fortress's accession to Bulgaria.

The monastery "St. Luka "or the Granichy monastery, is located about 7 km south of Kyustendil and about 4 km southwest of the village of Granitsa, Kyustendil municipality, at the northern foot of the Osogovska Mountain, in the place" Desert Monastery ". The granny monastery of St. Luke was founded in the 10th century. And according to the notes St. Ivan Rilski has been lerned there. In the 15th century, the abbot of the monastery was Jacob, the father of the resurrectors of the Rila Monastery - Joasaph, David and Theophan, who are from the village of Granitsa. A fountain dedicated to the three monks was built in the monastery yard.

At present, the Granitsa Monastery is active and declared a monument of culture. It was renewed in 1948. It is a complex of a one-nave, one-apse and no-church church, on the western facade of which is a bell tower and residential buildings, which are given to accommodate visitors. The residential buildings of the monastery surround a greenery courtyard. Next to them is a bell tower and a small church without a dome. In the courtyard, there is a small gazebo and a place for relaxation for pilgrims and guests.

Two collective finds were found in the garden of the monastery: several hundreds of 14th Century silver Venetian coins and coins of the Byzantine Emperors Алекси I Комнин (1081-1118), Manuel I Cominus (1143-1180), Андроник I Комнин (1183-1185) and Isaac II Angel (1185-1195).

Църква „Св. Георги“, Кюстендил / Црквата "Св. Георги", Кустендил / The church "St. Georgi ", Kyustendil

(БЪ)Най-старата запазена средновековна църква в Югозападна България. Строена е в края на XI век. Тя е кръстополна, от типа „вписан кръст“, с размери едва 10 метра дължина и ширина 8.70 метра. В църквата са разкрити стенописи от XII, XV, XVI и XIX век. Съществува предположение, че тук се намира гробът на българския цар Михаил III Шишман.

(МК)Найстарата зачувана средновековна црква во југозападна Бугарија. Изграден е на крајот на 11 век. Таа е крстообразен тип, "крос-тип", со димензии само 10 метри во должина и 8,70 метри во ширина. Црквата има фрески од XII, XV, XVI и XIX век. Постои претпоставка дека тука е гробот на бугарскиот крал Махаил III Шишман.

(ENG)The oldest preserved medieval church in Southwestern Bulgaria. It was built at the end of the 11th century. It is a cross-shaped, "cross-type" type, measuring only 10 meters in length and 8.70 meters in width. The church features murals from the XII, XV, XVI, and XIX centuries. There is a suggestion that there is the tomb of the Bulgarian King Michael III Shishman.

Галерията / Галеријата / Gallery

(БЪ)В резултат на дългогодишни проучвания и събирателска дейност, в музейните фондове и експозиционни зали на Регионален исторически музей и Художествена галерия гр. Кюстендил се намират изключителни образци на човешката цивилизация от всички исторически периоди. Художествената галерия в Кюстендил, носеща името на най-значимия български художник със световна известност е създадена през 1959 г., а през 1972 г. е поместена в специално построена за целта модерна сграда.

Галерията притежава основната и най-голяма колекция от уникални творби на Владимир Димитров-Майстора, подредени в постоянна експозиция. Съхранява и периодично урежда изложби и на други именити кюстендилски художници като Ст. Венев, К. Цонев, М. Бенционов, Н. Мирчев, Ас. Василиев и др. В залата за временни изложби се организират представяния на съвременни кюстендилски автори, гостуващи, юбилейни и тематични изложби. Ежегодно, галерията предоставя залите си за заключителния етап от провеждания в Кюстендил през м. октомври Международен пленер "Св.Лука"

(МК) Како резултат на долгогодишни истражувања и собирање, во музејските фондови и изложбените сали на Регионалниот историски музеј и Уметничката галерија во Кюстендил се наоѓаат исклучителни примероци на човековата цивилизација од сите историски периоди. Уметничката галерија во Кюстендил, го носи името на еден од најзначајните

бугарски уметници со светска слава и истата е основана во 1959 година, а во 1972 година е пренесена во објект кој е изграден за таа цел.

Галеријата ја поседува главната и најголемата колекција на дела на Владимир Димитров-Мајсторот кои се постојано изложени. Покрај ова Галеријата располага со дела на други познатите Кустендилско уметници како што се С. Венев, К. Цонев, М. Бенчионов, Н. Мирчев, доц. Василиев и други кои повремено се изложуваат, во рамките на посебно подготвени изложби. Во салата за привремени изложби се организираат презентации на современите автори од Кустендил, творци од други градови, како и јубилејни и тематски изложби. Секоја година, во салите на галеријата се одвива завршната фаза од Меѓународната колонија "Св.Лука" која секоја година се одржува во Кустендил.

(Eng) As a result of many years of research and collecting activity, museums and exhibition halls of the Regional Museum of History and Art Gallery in Kyustendil are home to exceptional models of human civilization from all historical periods. The Art Gallery in Kyustendil, named after the most prominent Bulgarian artist of world renown, was founded in 1959 and in 1972 was housed in a specially constructed modern building.

The gallery has the main and largest collection of unique works of Vladimir Dimitrov-Maistora, arranged in a permanent exhibition. Also the Gallery keeps and periodically arranges exhibitions of other well-known Kyustendil artists such as St. Vennev, K. Tzonev, M. Bencionov, N. Mirchev, Ass. Vasiliev and others. In the hall for temporary exhibitions are organized presentations of

contemporary Kyustendil authors, guest, jubilee and thematic exhibitions. Annually, the gallery provides its halls for the final stage of the International Plein Airplane "St. Luke" held in Kyustendil in October.

Община Невестино / Општина Невестино/ Municipality of Nevestino

Мост "Кадин" / Bridge "Kadin" / Мост "Кадин"

(БЪ)В центъра на Невестино на пътя Кюстендил - Дупница и Кюстендил - Бобошево, се намира впечатляващ архитектурен паметник, известен като Кадин мост (моста на Булката). Това е средновековен 100-метров мост, който се намира над река Струма. Името „Кадин мост“ идва от турското „Кадън кюпраси“ или „Невестин мост“ и е свързано с легендите за построяването му.

Една от легендите за моста е за вградената при строежа му Струма невеста. Трима братя строели моста, денем строили, а нощем водата го събаряла. Затова решили да принесат в жертва онази от съпругите, която първа донесе закуска ... и дошла най-младата снаха с бебето си ... Не я пощадили, вградили я ...

Според друга легенда мостът е построен по заповед на султан Мурад, който при преминаването си през района на Невестино срещнал случайно български сватбари. Сватбарите не се изплашили и не побягнали от войските на султана, а невестата се поклонила 3 пъти. След тази среща султанът заповядал да се построи мост над река Струма, точно на мястото на срещата. Мостът бил наречен Невестин мост, на турски „Кадън кюприси“. Селото, в което се намира мостът и до днес се нарича Невестино.

Има и трета легенда, която разказва, че мостът бил построен по заповед на местния турски съдия (на турски език – кадия), откъдето дошло и името му.

Според старинен надпис върху зазидана в моста гранитна плоча, градежът на моста е станал по заповед на везир Исак паша през през 1470 г., когато е управлявал султан Мехмед II. Имайки това пред вид, третата легенда звучи най-правдоподобно.

Независимо от произхода си, Кадин мост е много интересен – със забележителната си заострена форма и с петте свода, които му придават особен финес. Близко до моста в село Невестино, на брега на река Струма е изграден много приятен парк с издадена напред в реката платформа, от която има прекрасна гледка към моста.

(МК)Во центарот на Невестино на патот Кустендил – Дупница и Кустендил – Бобошево, се наоѓа импресивен архитектонски споменик познат како Кадин мост (мостот на Невестата).

Ова е средновековен 100 метри долг мост кој се наоѓа над реката Струма. Името на мостот "Кадин" или "невестински" е поврзано со легендите кои се поврзани со градењето.

Една од легендите за мостот е за вградената невеста при изградбата на мостот над реката Струма. Тројца браќа го граделе мостот, дење граделе, а ноќе водата го уривала. Затоа решиле да принесат жртва онаа од сопругите, која прва донесе појадок ... и дошла најмладата снаа со бебе ... Не ја поштедиле и ја вградиле ...

Според друга легенда мостот е изграден по наредба на султан Мурад, кој при преминување во реонот на Невестино сретнал случајно бугарски сватови. Сватовите не се исплаши и не избегале од војниците на султанот, а невестата се поклонила 3 пати. По оваа средба, султанот наредил да се изгради мост над реката Струма, токму на местото на средбата. Мостот бил наречен Невестин мост, на турски "Кадан кјуприси". Селото во кое се наоѓа мостот и до денес се вика Невестино.

Има и трета легенда која раскажува дека мостот бил изграден по наредба на локалниот турски судија (на турски јазик - кадија), од каде дошло и неговото име.

Според стариот натпис запишан над мостот во гранитни плочи, градбата на мостот е започната по наредба на везир Исак паша во текот 1470 година, кога владеел султан Мехмед II. Имајќи го тоа пред вид, третата легенда звучи нај веродостојна.

Независно од потеклото си, Кадин мост е многу интересен - со извонредно заострена форма и со петте сводот кои му даваат особена финеса. Во близина на мостот во селото Невестино,

на брегот на реката Струма е изграден многу пријатен парк со издадена напред во реката платформа, од која има прекрасен поглед кон мостот.

(ENG) In the center of Nevestino on the road Kyustendil - Dupnitsa and Kyustendil - Boboshevo, there is an impressive architectural monument, known as Kadin Bridge (Bridge of the Bride).

It is a medieval 100-meter bridge, located above the Struma River. The name "Kadin Bridge" is related to the legends of its construction.

One of the legends about the bridge is the bride, built during its construction. Three brothers built the bridge, built during the day, and at night the water destroyed it. So they decided to sacrifice one of their wives, who first will brought breakfast ... and the youngest with her baby came ... They did not spare her, built her up ...

According to another legend, the bridge was built on the order of Sultan Murad, who, when passing through the Nevestino area, met with Bulgarian wedding makers. Wedding makers did not frighten and did not flee the sultan's troops, and the bride bowed three times. After this meeting, the Sultan ordered a bridge to be built over the Struma River, right at the meeting site. The bridge was called Nevestin Bridge, the Turkish "Cadan köprüsü". The village where the bridge is located is still called Nevestino.

There is also a third legend that tells us that the bridge was built by order of the local Turkish judge (in Turkish), where his name came from.

According to an ancient inscription on a granite slated in the bridge, the bridge was built on the order of Vizier Isak Pasha in 1470, when ruled Sultan Mehmed II. With this in mind, the third legend sounds most plausible.

Regardless of its origin, Kadin Bridge is very interesting - with its remarkable sharpened shape and the five vaults that give it a special finesse. Close to the bridge in the village of Nevestino, on the banks of the Struma River is built a very nice park with a forward on the river platform, which has a wonderful view of the bridge.

Църква Св. Иван село Пастух / Црквата Св. Иван с.Пастух/ Church St. Ivan village Pustuh

(БЪ)Еднокорабна, едноапсидна църква с притвор, с размери 7,50 X 3,50 м Църквата Свети Иван Рилски (Пастух) се намира на 1 км. јужно от село Пастух, непосредствено в ляво от шосето Кюстендил – Бобошево на десниот брег на река Струма. Уникалното съчетание между хармоничната архитектура на параклиса и красотата на природата придават на мястото особено излъчване и магнетизъм. Църквата е изградена през XVI век. Църквата е била изцяло изписана отвътре. Понастоящем е реставрирана, но нема запазени стенописи.

Църквата носи името на Свети Иван Рилски или Йоан Рилски Чудотворец (876 – 946) – нај-известниот български светец, покровител на българскиот народ, патрон и основател

на Рилския манастир – най-големия ставропигиален манастир в България. Живее по време на царуването на княз Борис I, цар Симеон I Велики и цар Петър I (927 – 969).

Църквата чества денят на светеца на 19 октомври.

(МК)Еднокорабна црква со нартекс, со големина од 7.50 x 3.50 м. Црквата Св. Иван Рилски (Пастух) се наоѓа на 1 км јужно од селото Пастух, веднаш лево од патот Кустендил - Бобошево на десниот брег на р.Струма. Уникатната комбинација на хармонична архитектура на капелата и убавата природата му даваат на местото посебен сјај и магнетизам.

Црквата била изградена во 16 век. Црквата била целосно насликана од внатре. Во моментот е обновена, но нема сочувани фрески.

Црквата е именувана по Свети Иван Рилски или Јован Рилски (876-946) - најпознатиот бугарски светец, покровител на бугарскиот народ, покровител и основач на Рилски манастир - најголемиот манастир во Бугарија. Живеел за време на владеењето на кнезот Борис I, кралот Симеон I Велики и кралот Петар I (927-969).

Црквата го слави денот на светителот на 19-ти октомври.

(ENG)One-nave church with a narthex, measuring 7.50 x 3.50 m Church of St. Ivan Rilski (Pastuh) is located 1 km south of the village Pastuh, just to the left of the Kyustendil -

Boboshevo road on the right bank of the Struma River. The unique combination of the harmonious architecture of the chapel and the beauty of nature give the place special radiance and magnetism.

The church was built in the 16th century. The church was entirely inscribed from within. It is currently restored, but there are no preserved frescoes. The church is named after St. Ivan Rilski or John of Rila (876-946) - the most famous Bulgarian saint, patron of Bulgarian people, patron and founder of the Rila Monastery - the largest Monastery in Bulgaria. He lived during the reign of Prince Boris I, King Simeon I the Great and King Peter I (927-969). The church celebrates the saint's day on October 19th.

Църква „Св. Троица”, с. Пастух / Црква "Св. Троица ", с. Пастух / Church "St. Trinity", v.Pastuh

(БЪ)Църква „Св. Троица”, с. Пастух, Невестино Църквата „Св. Троица” се намира на левия брег на р. Струма, в източните покрайнини на с. Пастух. Тя е малка, еднокорабна, триконхална сграда, с полуцилиндричен свод и вкопана на две стъпала в земята. Запазени са фрагментирани останки от стенописи. Изградена е към XVI-XVII в. В горниот ляв ъгъл на западната стена е вграден релеф на орел в анфас, а над него надпис в 4 реда, в който е отбележана годината 1870. Веројатно тогаш църквата е била ремонтирана.

Подобно на повечето малки църкви от късното средновековие в Западна България, западната ѝ фасада е с аркирана ниша, която се явява единствен декоративен елемент отвън. Цялата вътрешност на храма е била изписана. От стенописите са останали отделни фрагменти в северната конха, проскомидията и югоизточния ъгъл. Фреските представляват изображения на светци от първия (долен) живописен пояс от украсата на църквата, останки от орнаментален фриз и др. От някогашните

фигури на светци в цял ръст, днес са запазени само горните им части - глави с нимб, до гърдите. Въз основа на архитектурата и живописа, пастушката църква "Св. Троица" може да бъде отнесена към XVI-XVII в.

(МК)Црква "Св. Троица", с. Пастух, Невестино Црквата "Св. Троица" се наоѓа на левиот брег на р. Струма, во источниот дел на с. Пастух. Таа е мала, еднокорабна, триконхална градба, со полуцилиндричен свод, вкопана на две скалила во земјата. Зачувани се фрагментирани остатоци од фрески. Изградена е кон XVI-XVII в. Во горниот лев агол на западниот ѕид е вграден релјеф на орел во анфас, а над него натпис во 4 реда, на кој е забележана годината 1870. Веројатно тогаш црквата била реновирана.

Како и повеќето мали средновековни цркви во Западна Бугарија, нејзината западна фасада има заоблена ниша, која е единствениот декоративен елемент однадвор.

Целата внатрешност на храмот е насликана. Од фреските останале одделни фрагменти во северната конха, проскомидијата и југоисточниот агол. Фреските претставуваат слики на светци од првиот (долен) живописен појас од украсите на црквата, остатоци од орнаментален фриз и др. Од

некогашните фигури на светци во целиот раст, денес се зачувани само горните делови - глави со нимбус, до градите. Врз основа на архитектурата и сликарството, Пасторалната црква на Света Троица може да се упати во XVI-XVII век.

(ENG)The church "St. Trinity" is located on the left bank of the river Struma, in the eastern part of the village Pastuh. It is a small, one-nave, triangular structure, with a semi-cylindrical vault, dug into two steps in the country. Fragmented fragments of frescoes have been preserved. It was built in XVI-XVII century. In the upper left corner of the western wall there is an embellished relief of the eagle in full, and above it is an inscription in 4 lines, in which the year 1870 was observed. Probably the church was renovated.

Like most small medieval churches in Western Bulgaria, its western façade has a rounded niche, which is the only decorative element from the outside.

The whole interior of the temple is painted. From the frescoes, fragments remain in the northern end, the proskomidia, and the southeast corner of the fresco represent images of saints from the first (lower) vivid strip of the decorations of the church, remains of ornamental frieze, From the former figures of saints in the entire growth, today only the upper parts - heads with nymbus, to the

chest - are preserved. Based on architecture and painting, the Pastoral Church of the Holy Trinity can be sent in the 16th-17th century.

Община Бобов дол / Општина Бобов дол / Municipality of Bobov Dol

Параклис "Св. Спас" - Параклис "Бобов дол" / Капелата "Свети Спас"-Капела Бобов Дол / Chapel "St. Spas "-Chapel Bobov Dols

(БЪ)От дарения на граждани и фирми, през 1996г е създаден Параклисът "Св. Спас". Намира се в местността "Св. Спас"- гр. Бобов дол. Всяка година там се организира по традиция "Възнесение Господне". Празникът се отбелязва винаги в четвъртък- 40-тия ден след Великден.

(МК)Од донациите на граѓани и компании, во 1996 година е изградена Капелата "Свети Спас". Се наоѓа во локалитетот Св. Спас во градот Бобов Дол. Секоја година се организира традиционална прослава "Вознесение на Бога". Прославата секогаш се одржува во четвртокот - 40-тиот ден по Великден.

(EN)From the donations of citizens and companies, in 1996 the Chapel "St. Spas " was built. Located in the St. Spas locality in the town of Bobov Dol. A traditional "Ascension of God" celebration is organized there each year. The celebration always takes place on Thursday – the 40th day after Easter.

Църква Св.Никола Црква / Св.Никола / Church of St. Nicholas

(БЪ)Храмът "Свети Николай-чудотворец", еднокорабна, едноапсидна, е строен през втората половина на XIX век, като олтарният камък е положен през 1862 година. Зидарията е от камък, споен с хоросан. Църквата е била измазана и отвън и цялостно изписана. Иконите на "Иисус Христос", "Свети Атанасий-чудотворец" и "Свети Николай Мирликийски-чудотворец" са от един автор, поставил надпис в долния десен ъгъл- "Захари Попвасилев лето 1865".

(МК)Храмот на Св. Никола, чудотворецот, е еднокорабна, една апсида, била изградена во втората половина на XIX век, а олтарниот камен бил поставен во 1862 година. Изградена е од камен, врзан со малтер. Црквата е малтерисана од надвор и целосно исцртана. Иконите на Исус Христос, св. Атанасиј, чудотворец и светец Николај Мирликлиски - чудотворец, се од еден автор, кој ставил натпис во долниот десен агол - "Захари Попвасилев лето 1865".

(ENG)The temple of St. Nicolas the miracle worker, is one-nave, one-apse, was built in the second half of the XIX century, the altar stone being laid in 1862. The masonry is made of stone, bonded

with mortar. The church has been plastered both outside and fully inscribed. The icons of Jesus Christ, St. Athanasius the miracle-maker and Saint Nicholas Mirlikliiski-miracle-maker are from one author, who put an inscription in the lower right corner - "Zahari Popvasilev summer 1865".

Църква „Св.Теодор Тирон” / Црква "Св.Теодор Тирон" / Church "St. Teodor Tiron"

(БЪ)В малкото село Соволяно, се намира уникална малка църква „Св.Теодор Тирон” включена в туристически обекти, изградена върху основите на по-стар храм. “Св. Теодор Тирон” се намира в центъра на селото, в близост до стадиона.

Църквата „Св.Теодор Тирон”в с. Соволяно е изградена през 1834 г. върхуосновите на по-стар храм. Тя е еднокорабна, вкопана на три стъпала в земята. Размерите ѝ са 18 м дължина и 4 м ширина .Иконостасът е с оригинална конструкция и интересни икони, които са колоритни и със сложно хармонизиране на тоновете. Иконите са изрисувани през 1860 г. и са дело на неизвестен майстор-образописец.

В близост, до камбанарията, е била сградата на килийното училище, построена заедно с църквата.

(МК)Во малото село Соволяно, се наоѓа уникатна мала црква "Св.Теодор Тирол" вклучена во туристички објекти, изградена врз темелите на постар храм. "Св. Теодор Тирол "се наоѓа во центарот на селото, во близина на стадионот.

Црквата Св. Теодор Тирон во селото Совиано била изградена во 1834 година врз основа на постар храм. Тоа е еднокорабна, ископана во три скалила во земјата. Нејзините димензии се 18 метри должина и 4 метри ширина. Иконостасот има оригинална структура и интересни икони, кои се шарени и со сложено усогласување на тоновете. Иконите биле насликани во 1860 година и биле направени од непознат мајстор.

(ENG)In the small village of Sovoliano, there is a unique small church "St. Teodor Tiron", included in tourist sites, built on the foundations of an older temple. "St. Theodor Tiron "is located in the center of the village, near the stadium.

The Church of St. Teodor Tiron in the village of Sovoliano was built in 1834 on the grounds of an older temple. It is a one-nave, dug in three steps in the ground. Its dimensions are 18 meters long and 4 meters wide. The iconostasis has an original structure and interesting icons, which are colorful and with

a complex harmonizing of the tones. The icons were painted in 1860 and were made by an unknown master.

Nearby, near the bell tower, was the building of the cellar school built with the church.

Църквата „Успение Богородично“ / Црква "Успение Богородично" / Assumption of Holy Mary

(БЪ) След освобождението от турско робство през 1921 г. в селото Мламолово е построена църквата „Успение Богородично“. Постройката е еднокорпусна, с кръст в източната страна. Многократно е реставрирана. Целият олтар е възстановен през 2013 г.

(МК) По ослободуването от турско робство в 1921 г. в селото Мламолово е изградена църквата "Успение Богородично". Градбата е еднокорпусна, со кръст во източната страна. Постојано е реставрирана. Целиот олтар е реставриран во 2013 година.

(ENG) After the liberation from Ottoman rule in 1921, the church "Uspenie Bogorodichno" was built in the village of Mlamolovo. The building is single-faced, with a cross on the eastern side. It has been restored many times. The entire altar was restored in 2013.

Църква "Свети Николай" Мала Фуча / Црква "Свети Николај" с. Мала Фуча / Church "St. Nicholas" village Mala Fucha

(БЪ) Мала Фуча е село в Западна България. Намира се в община Бобов дол, Област Кюстендил. Построена с дарения на населението от селото през 1869 г., осветена през 1871 г. В църквата има олтар и е запазена по-голяма част от църковната утвар. Богослужения се извършват за всички по-важни църковни празници.

Малофучката църква „Св. Николай Мирликийски – Чудотворец“ е строена със средства и доброволен труд на местни хора. Местото на строежа тогава е било избрано източно извън селото. По това време до църквата е било преместено и селското гробище от м. „Зарови ниви“. Вътрешното изографисване на храма е завършено през 1871 г. Царските икони в иконостаса са дело на Михаил Иван Зограф от с. Банско. Същият зограф е изписал и иконите в новоселянската църква „Св. Теодор Тирон“. Камбанарията е издигната по-късно през 1937 г. Църква е ремонтирана външно през 1993-1994 г.

(МК) Мала Фуча е село во Западна Бугарија. Се наоѓа во Бобов Дол, општина Кустендил. Изградена со донации локални жители од селото во 1869 година, но осветена во 1871 година.

Во црквата има олтар и најголем дел од црквата е зачувана. Се прават богослужби за сите важни црковни празници. Малата црква "Свети Николај Миркикиски - Чудотворец" е изградена со средства и волонтерски труд на локалното население.

Местото на изградбата тогаш било избрано источната страна надвор од селото. Во тоа време до црквата биле преместени и селските гробишта од м. "Зарове ниви".

Внатрешното изографисвање на храмот е завршено во 1871 година. Царските икони во иконостасот се

дело на зографот Михаил Иван од с. Банско. Истиот Зограф е ги изработил и иконите во црква "Св. Теодор Тирол ". Камбанаријата е подигната подоцна во 1937 година.

Надворешноста и е реновирана во 1994-1995 година.

(ENG) Mala Fucha is a village in Western Bulgaria. It is located in Bobov Dol, Kyustendil District. Built with donations local people from the village in 1869, but was consecrated in 1871. There is an altar in the church and most of the church plate is preserved. There are worship services for all important church holidays.

The little church "St. Nikolay Mirlikiiski - Miracle Worker "was built with funds and volunteer labor of local people. The site of the construction was then decide to be the east side of the village. At that time, village grave was removed in the yard next to the church. The chief master of the building was Mitlenko from the village of Blateshnitsa, Radomir. The interior painting of the temple was completed in 1871. The iconic royal icons were made by Mikhail Ivan Zograf from Bansko. The same icon painted the icons in St. Theodore Tyron Church. The bell tower was erected later in 1937. The church was renovated externally in 1993-1994.

Община Бобошево / Општина Бобошево/ Municipality of Boboshevo

Бобошевски манастир "Свети Димитър" / Бобошевскиот манастир "Свети Димитар" / Boboshevo Monastery "St. Dimitar" /

(БЪ)В Бобошевското поле е разположено малкото градче Бобошево. Тук може да видимте един от най-старите манастири в България - "Св. Димитър". Посещението и запознаването с обекта ще позволи на българските и чуждестранни посетители да открият и се докоснат до един великолепен паметник.

Бобошевският манастир „Свети Димитър“ е недействащ български православен манастир. В миналото е бил известен и като Руенски, но понастоящем това име носи друг, действащ манастир в околността, построен в началото на XXI век. Манастирът възниква в началото на X век, като първоначално се е намирал на над с.Скрино. В обителта започва своя монашеския път и св. Йоан Рилски. Манастирът е разрушен след завладяването на България от османските турци.

Възстановен е по времето на султан Баязид II (1481-1512), но не на старото си място, а на югоизток - над Бобошево. В продължение на няколко века манастирът е важно средище на просветата за българите от този край. След Освобождението манастирът постепенно обеднява и запустява - в него престават да идват монаси и управлението му се поема първо от бобошевската община, а впоследствие - от местните свещеници.

В църквата са запазени изцяло автентичните стенописи от XV в. (1488 г.), които украсяват изцяло, както стените и свода, така и някогашната западна фасадна стена (днес това е източната стена на притвора). Тези стенописи съставляват главната художествена ценност на паметника, който е обявен за „паметник на културата от национално значение“. Качеството и степента на съхраненост на стенописите правят силно впечатление. Качеството и степента на съхраненост на стенописите правят силно впечатление.

Очарователното съчетание между художествените достойнства на паметника, неговата достъпност и великолепната природна среда допринася за едно неповторимо и приятно изживяване.

(МК)Во Бобошевското поле е сместено гратчето Бобошево. Тука може да се види еден од најстарите манастири во Бугарија - "Св. Димитар". Посетата и запознавањето со него ќе им овозможи на бугарските и странски посетители да откријат и се допрат до еден прекрасен споменик. Во минатото бил познат и како Руенски, но сега тоа име го носи друг манастир во околината, изграден во почетокот на XXI век. Манастирот е изгреден во почетокот на X век и првично се наоѓал над с.Скрино. Во манастирот својот монашки пат го започнал и св. Јован Рилски. Манастирот е уништен по освојувањето на Бугарија од страна на отоманските Турци.

Реизграден е во времето на султанот Бајазит II (1481-1512), но не на старото место, туку на југоисток - над Бобошево. Во текот на неколку века, манастирот е важно средиште на учените од овој крај. По ослободувањето манастирот постепено бил запоставуван - во него престануваат да доаѓаат монаси и управувањето му се презема прво од бобошевската општина, а потоа - од локалните свештеници.

Во црквата се задржани целосно автентичните фрески од XV в., кои ги красат целосно, како ѕидовите и сводот, некогашната западна фасадна (днес тоа е источниот ѕид на тремот). Овие фрески ја сочинуваат главната уметничка вредност на споменикот, кој е прогласен за "споменик на културата од национално значење". Квалитетот и степенот на сочуваност на фреските прават силен впечаток.

Фасцинантен спој меѓу уметничките заслуги на споменикот, неговата пристапност и прекрасната природна средина придонесува за едно неповторлив и пријатно искуство.

(ENG)In the Boboshev field there is the small town Boboshevo. Here you can see one of the oldest monasteries in Bulgaria - "St. Dimitar". Visiting and acquainting with the site will allow to Bulgarian and foreign visitors to discover and touch a magnificent monument.

The Boboshevo Monastery "St. Dimitar" is an inactive Bulgarian Orthodox monastery. In the past, it was also known as Ruensky, but nowadays this name has another, active monastery in the vicinity, built in the beginning of the 21st century.

The monastery was built at the beginning of the 10th century and was originally located above the village Skrino. In the monastery begins his monastic path and St. John Rilski. The monastery was destroyed after the Ottoman Turks conquered Bulgaria.

It was restored during the time of Sultan Bayazid II (1481-1512), not in its old place, but in the southeast - above Boboshevo. For centuries the monastery was an important center of education for the Bulgarians from this region. After the Liberation, the monastery gradually becomes poor and desolate - monks cease to come and its rule is taken first by the municipality of Boboshevo and later by the local priests.

The fully authentic wall was painted in the 14th century. These frescoes constitute the main artistic value of the monument, which has been declared a "monument of culture of national importance". The quality and the degree of storage of frescoes make a strong impression. The charming combination of the artistic merits of the monument, its accessibility and the magnificent natural environment contribute to a unique and enjoyable experience.

Църква "Св. Илия", Бобошево / Црква "Св.Илија", Бобошево / Church "St.Ilija", Boboshevo

(БЪ)Едно от малкото места в страната ,които могат да се похвалят с многото си запазени паметници от средновековието е градчето Бобошево. Църква „Св.Илија”, Бобошево е малка късносредновековната църква , датирана в 17-тото столлетие и с фрески от същия период и вероятно построяването и е дело на кюркчийския /кожухарския/ еснаф в градчето ,чиито патронен празник е тъкмо денят на Св Пророк Илия.

Църквата, посветена на Св Пророк Илия ,се намира на живописно място, хем скрит ,хем доминиращ над цяло Бобошево, в сянката на голямо дърво. Ценното в Църквата „Св.Илија” е стенописния ансамбъл. Църквата е построена през 1687 г. Градежътна църквата е от ломени камъни с хоросанова спойка и дървени сантрачи. Запазени са значителни части от стенописите, които са покривали цялата вътрешност на сградата. Стенописите са от два периода.От 17 и 19 век. По-късната живопис е от 1898 г.

Изписването на храма е дело на поне

двама зографи, работили едновременно в един вид “творческа съгласуваност”.

(МК)Едно од ретките места во земјата, кои можат да се пофалат со многуте задржани споменици од средниот век е гратчето Бобошево.

Црква "Св.Илија", Бобошево е мала доцна средновековната црква, која е датирана во 17ти век и со фрески од истиот период и е веројатно дело на еснаф од гратчето чии што патронен празник е токму денот на Пророкот Св. Илија. Црквата, посветена на Свети Илија, се наоѓа на живописно место, ем скриен, ем доминантен над Бобошево, во сенката на големото дрво.

Највредно во Црквата "Св.Илија" е фресковниот ансамбл. Црквата е изградена во 1687 година. Сочувани се значителни делови од фреските кои ја покриваат целата внатрешност на црквата. Фреските се од два периода. Од 17 и 19 век. Исцртувањето на храмот е дело на барем двајца зографи, работеле истовремено во еден вид "творечка доследност".

(ENG)One of the few places in the country that can boast of its many preserved monuments from the Middle Ages is the town of Boboshevo.

St. Iliya Church, Boboshevo is a small late medieval church dated to the 17th century and frescoes of the same period, and probably the building is made by the artisan from the town, whose patron saint is the day of St. Prophet Elijah .

The Church, dedicated to St. Elijah the Prophet, is situated in a picturesque place, hidden in it, dominating over the entire Boboshevo, in the shade of a large tree. The Valuable Church of St. Ilija is the fresco's ensemble. The church was built in 1687. The church building is made of stones with a mortar and wooden santrachi. Significant parts of the frescoes have been preserved, covering the entire interior of the building.

The frescoes are from two periods. From the 17th and 19th centuries. The painting of the temple is the work of at least two icon-painters who were worked simultaneously in a kind of "creative consistency."

Църква "Света Петка Епиватска" / Црквата "Света Петка Епиватска" / Church "St. Petka Epivatska"

(БЪ)Вуково се намира недалеч от Бобошево. Като излизате от Бобошево в посока Кюстендил много скоро след това отдясно се вижда метален мост над Струма. Завивате по него и след около три километра сте в селото. Църквата е в едно дворче в самото му начало, от лявата страна на пътя.

В самото село се намира църквата "Света Петка Епиватска" - национален паметник на културата, реставриран изцяло още през 80-те години по, както се говори, лична инициатива на Людмила Живкова.

Света Петка в село Вуково е една от най-чаровните църкви, които са запазени в България. Тази скромна на вид постройка носи всички специфики на български храм от ранния и средния османски период - нуждата да не изпъква, да не се отличава от обикновените къщи. Оттам и липсата на купол или камбанария. Както и при всички други паметници от тази епоха, истинската красота на "Света Петка" е вътре - в богатите стенописи.

Не е доказано кога е построена тази църква. Повечето мнения сочат началото на XVI век. Но изписването ѝ е датирано съвсем точно благодарение на ктиторския надпис: през 1598 година, няколко месеца преди Търновското въстание.

(МК)Вуково се наоѓа недалеку од Бобошево. Кага излегувате од Бобошево во насока кон Кюстендил многу наскоро од десната страна се гледа метален мост над Струма. Вртите по него и по околу три километри сте во селото. Црквата е во едно дворче на самиот почеток, од левата страна на патот.

На самиот почеток на село се наоѓа црквата "Света Петка Епиватска" - национален споменик на културата, реставраан целосно уште во 80-тите години, како што се зборува, по лична иницијатива на Людмила Живков.

Света Петка во селото Вуково е една од најпознатите цркви, кои се сеуше сочувани во Бугарија. Света Петка скромна по вид градба и ги носи сите специфики на бугарски храм од раниот и средниот отомански период - не се истакнува, не се разликува од обичните куќи.

Оттаму и недостатокот на купола или камбанарија. Како и кај сите други споменици од оваа ера, вистинската убавина на "Света Петка" е внатре - во богатите фрески.

Не е докажано кога е изградена оваа црква. Повеќето мислења укажуваат на почетокот на XVI век. Но, неговото пишување било точно пренесено благодарение на натписот на Ктитор: во 1598 година, неколку месеци пред востанието во Турново.

(ENG)Vukovo is located not far from Boboshevo. As you leave Boboshevo in the direction of Kyustendil, a metal bridge over Struma is soon visible on your right. You turn on it and in about three kilometers you are in the village. The church is in one yard at the beginning, on the left side of the road.

In the village is the church "St. Petka Epivatska" - a national monument of culture, restored - entirely in the 80s, as the personal initiative of Lyudmila Zhivkova.

St. Petka in the village of Vukovo is one of the most charming churches that are preserved in Bulgaria. This modest building carries all the specifics of a Bulgarian temple from the early and middle Ottoman period - not to stand out, not to be distinguished from ordinary houses. Hence is the lack of a dome or bell tower. As with all other monuments of this era, the true beauty of St. Petka is inside - the rich frescoes.

It has not been proven when this church was built. Most opinions point to the beginning of the XVI century. But its writing was dated precisely thanks to the Ctitor's inscription: in 1598, several months before the Turnovo Uprising.

Църква "Света Богородица" / Црква "Св. Богородица" / Church "Holy Mother "

(БЪ)Възрожденската църква "Св. Богородица" се намира в центъра на град Бобошево. Строителството на църквата започва през пролетта на 1851 г. и завършва след десетилетие - през 1862 г. Била е тържествено осветена в 1862 г. в присъствието на цялото население, селяни от близките села и пратеници от Кюстендил, Дупница, Самоков и Горна Джумая.

Наосът, олтарът и галерията на втория етаж са цялостно изографисани. Изписването на огромната църква било поверено на големия възрожденски художник Станислав Доспевски, а негови помощници били братята му Никола Доспевски и Захари Доспевски. Освен тях в изографисването на църквата взели участие местният художник Георги Веселинов - Зограф, както и други самоковски и разложки художници. Иконостасните икони, рисувани 1859-1864 година, са дело на Никола Доспевски и Захари Доспевски. Част от стенописите (1890-1898) са изпълнени от Димитър Сирлещов и неговия ученик Костадин Хаджипопов.

На 2 март 1904 г. силно земетресение събаря камбанарията на черквата, която първоначално е била неразделна част от църквата и се е издигала високо над покрива в югозападния ѝ ъгъл. През 1907 г. всички повреди са поправени от майстор Саве Илков от Радомирско, като новата камбанария е построена отделно от църквата в южната част на църковния двор. Днес църквата е единственият действащ храм в Бобошево, паметник на културата.

(МК)Црква "Св. Богородица" е лоцирана во центарот на градот Бобошево. Изградбата на црквата започнува во пролет 1851 година и завршува по една деценија - во 1862 година. Свечено била осветена во 1862 година, во присуство на целото население, селани од околните села и пратеници од Кустендил, Дупница, Самоков и Горна Џумаја .

Наосот, олтарот и галеријата на вториот кат се комплетно изографирани. Сликањето на огромната црква било доверено на големиот преродбенски уметник Станислав Доспевски, а негови помошници биле браќата му Никола Доспевски и Захари Доспевски. Покрај нив во изографисването на црквата учествувал и локалниот уметник Георги Веселинов - Зограф, како и други самоковски и разловечки уметници. Иконостасните икони насликани 1859-1864 година, се дело на Никола Доспевски и Захари Доспевски. Дел од фреските (1890-1898) се дело на Димитар Сирлештов и неговиот ученик Костадин Хаджипопов.

На 2 март 1904 година силен земјотрес ја сруши камбанаријата на црквата, која првично била составен дел од црквата и се издигала високо над покривот во југозападниот нејзин агол. Во 1907 година сите разрушувања се поправени од мајстор Савле Илков од Радомирско. Новата камбанарија е изградена одделно од црквата во јужниот дел на црковниот двор. Денес црквата е единствениот активен храм во Бобошево, споменик на културата.

(ENG)Church " Holy Mother " is located in the center of the town of Boboshevo. The construction of the church begins in the spring of 1851 and ends after a decade - in 1862. It was officially consecrated in 1862, in the presence of the whole population, villagers from the surrounding villages and deputies from Kyustendil, Dupnitsa, Samokov and Gorna Dzumaia. The temple, the altar, and gallery on the second floor are completely inscribed. The painting of the huge church was entrusted to the great Renaissance artist Stanislav Dospevski, and his assistants were the brothers Nikola Dospevski and Zahari Dospevski. Apart from them, the local artist Georgi Veselinov - Zograf, as well as other artists from Samokov and Razlog, participated in the drawing of the church. The iconostasis icons painted in 1859-1864 are the work of Nikola Dospevski and Zahari Dospevski. Part of the frescoes (1890-1898) is the work of Dimitar Syrletsov and his student Kostadin Hadzipov.

On March 2, 1904, a powerful earthquake broke down the belfry of the church, which initially was an integral part of the church and rises high above the roof in its southwest corner. In 1907 all the damages were repaired by Master Sale Ilkov from Radomirsko. The new bell tower is built separately from the church in the southern part of the church yard.

Църква "Св. Атанасий" / Црквата Св.Атанасиј / St. Athanasius Church

(БЪ)В Бобошево в периода XV - XVII век са създадени три забележителни паметника на християнското изкуство църква "Св.Димитър", "Св.Илия" и "Св.Атанасий"

Църквата Св.Атанасий се намира върху обширна тераса в градските гробища, в т.н. Горна махала на град Бобошево. Малка, еднокорабна църква с полукръгла апсида и с анти.

Църквата носи името на Свети Атанасий или Свети Атанасий I Велики патриарх Александрийски (293/7 - 373) - египетски богослов и духовник, патриарх на лександрия от 328 до 373 година.

Църквата е била изписана изцяло отвътре, а западната фасада - и отвън, съобразно установения канон. Съгласно получетливия ктиторски надпис на южната стена църквата е построена през 1590 или 1600 г.

Църквата е архитектурно- строителен паметник на културата от местно значение и архитектурно-художествен паметник на културата с национално значение .

Църквата чества светеца на 18 януари и на 2 май.

(МК)Во Бобошево во периодот XV - XVII век биле создадени три забележителни споменици на християнската уметност црква "Св.Димитар", "Св.Илија" и "Св.Атанасиј"

Црквата Св.Атанасиј се наоѓа на голема тераса на градските гробишта во т.н Горна Маала на градот Бобошево. Мала, еднокорабна црква со полукружна апсида и со анти.

Црквата го носи името на Свети Атанасиј или Свети Атанасиј I Велики патријарх Александриски (293/7 - 373) - египетски богослов и духовник, патријарх на Александрија од 328 до 373 година.

Црквата била исцртана целосно одвнатре, а западната фасада - и

однадвор, според утврдениот канон. Согласно получитлив ктиторски натпис на јужниот ѕид на црквата, забележано е дека е изградена во 1590 или 1600 година

По изградбата на големата црква "Света Богородица", "Свети Атанасиј" е претворена во гробиштата црква.

Црквата е архитектурно- градежен споменик на културата од локално значење и архитектонско-уметнички споменик на културата од национално значење.

Црквата го слави светецот на 18 јануари и на 2 мај.

(ENG)In Boboshevo in the period XV - XVII century three notable monuments of the Christian art were created: the church "St.Dimitar", "St.Ilia" and "St. Athanasius"

The Church of St. Athanasius is located on the large terrace of the city cemetery in the so-called Upper Maala in the city of Boboshevo. Small, one-aisled church with semicircular apse and anti.

The church bears the name of St. Athanasius or Saint Athanasius I the Great Patriarch of Alexandria (293/7 - 373) - Egyptian theologian and patron, Patriarch of Alexandria from 328 to 373. The church was written entirely from the inside, and the western facade - and from the outside, according to the established canon. According to a graceful inscription on the south wall of the church, it was noticed that it was built in 1590 or 1600

The church is an architectural-building monument of culture of local significance and an architectural-artistic monument of culture of national significance.

The church celebrates the Saint on January 18 and May 2.

Църква Св. Тодор / Црква Св. Тодор / Church St. Todor

(БЪ) На два км северно от града, върху възвишение на десния бряг на река Струма, в местността Селище е средновековната църква „Св. Тодор“. По тип принадлежи към кръстокуполните църкви с издаващи се свободно рамене на кръста. Полукръглата апсида е прорязана от тесен, дълъг прозорец. Куполът е стъпвал върху цилиндричен барабан, осветяван от четири прозорци. Църквата е градена от камък, а куполът и сводовете от тухли. В купола редиците тухли са замазани през един ред, тъй че се получава ефектна декоративна украса.

По стените на църквата са запазени стенописи в два пласта. Те съдържат черти на примитивен реализъм. Образите правят впечатление със своята експресивност и одухотвореност. Те са построени по византийските канони, характерни за 11 – 12 век. Колоритът е богат и разнообразен. Частично запазени са Тайната вечеря, Умиване на нозете, Моление в Гетсиманската градина, Предаване на Христа от Юда и др.

Относно датировката на църквата има противоречия : В. Миков я отнася към XIII-XIV в., Н. Мавродинов — XII в., а Д. Панайотова - към първата четвърт на XI в, а стенописите - втория пласт, датира от първата половина на XIV в. Църквата е от най-старите сред църквите у нас от т. нар. тип на свободния кръст.

Църквата е архитектурно-художествен паметник на културата с национално значение. (МК) На два километра северно од градот, на възвишение на десниот брег на реката Струма, во месноста Селиште се наоѓа средновековната црква Св. Тодор. По тип припаѓа на крстокуполните цркви. Полукружна апсида , пресечена од тесен, долг прозорец. Куполата стапнала во цилиндричен барабан, осветлена со четири прозорци. Црквата е градена од камен, а куполата и сводовите од тули. Во куполата тулите се премачкани во еден ред, така што се добива ефектен украсни декорација.

По сводовите на црквата се задржани фрески во два слоја. Тие содржат карактеристики на примитивен реализам. Сликите оставаат впечаток со својата експресивност и одухотвореност. Тие се изградени по византиските канони, карактеристични за 11 - 12 век. Боите се богати и разнообразени. Частично се среќаваат: Тајната вечера, миене на нозете, молитва во Гетсиманската градина, предавството на Христа од Јуда и др.

Во однос на изградбата на црквата има противречности: В. Миков ја третира XIII кон- XIV в., Н. Мавродинов - XII в., А Д. Панајотова - кон првата четвртина на XI в, а фреските - вториот слој, датира од првата половина на

XIV в. Црквата е од најстарите меѓу црквите во Бугарија од т. нар. тип на слободниот крст. Црквата е архитектонско-уметнички споменик на културата од национално значење.

(ENG) Two kilometers north of the city, on the right bank of the river Struma, in the locality of Seliste is the medieval church "St. Todor." By type belongs to cross-church churches. Semicircular apse, cut by a narrow, long window. The dome goes into a cylindrical drum, illuminated with four windows. The church is built of stone and the dome and arches of bricks. In the dome, the bricks are coated in one row, so that gives an effective decorative decoration is obtained.

On the walls of the church two frescoes are preserved. They contain the characteristics of primitive realism. The pictures give an impression of their expressiveness and attitudes. They are built by the Byzantine canons, characteristic for the 11th-12th century. The colors are rich and diverse. Often met is The secret dinner, the washing of the feet, the prayer in the Garden of Gethsemane, the betrayal of Christ from Judah,

In relation to the construction of the church, there are contradictions: V. Mikov is treated by the XIII-XIV century, N. Mavrodinov - XI century, and D. Panayotova - towards the first quarter of the XIth century, and the frescoes - the second layer, dating from the first Half of the XIV in. The church is among the oldest among the churches in Bulgaria, Nar. Type of free cross. The church is an architectural-artistic monument of culture of national significance.

Црква „Св.Иван Рилски“ с. Скрино / Црква „Св.Иван Рилски“ с. Скрино / Church of St. Ivan Rilski v.Skrino, Boboshevo

(БЪ) Църква „Св.Иван Рилски“,с. Скрино, Бобошево е на около 10 км североизточно от Бобошево в посока Кюстендил. Дотам има асфалтов път.

Св. Иван Рилски е от най-почитаните от българите светци. Роден е около 876 г. в село

Скрино, община Бобошево, в подножието на Осоговската планина. Произлиза от скромно семейство, като отрано имал склонност към монашеския живот. Още тогава той придобил образование, като се запознал със светите книги, в които търсел мъдрост и спасение.

На 18 август 946 година св. Йоан напуснал този свят. Тридесет и четири години след успението си св. Йоан се явил на сън на своите ученици и им заповядал да изровят нетленното му тяло и

да го пренесат в Средец. Там мощите на светеца са били пазени в продължение на два века до 1183 г., когато нахлулите в пределите на Византия унгарци ги отнесли в своята столица Естергом (Гран). По силата на мирния договор с империята те ги върнали през 1186 г. През 1194/1195 г., когато Средец бил освободен от войските на цар Асен I, светите мощи на рилския чудотворец били тържествено пренесени в столицата Търново. През 1469 г. рилските монаси получили разрешение от султана да върнат мощите на своя патрон обратно в Рилския манастир, където се намират и до днес.

(МК) Црквата "Св.Иван Рилски", с. Скриено, Бобошево е на околу 10 километри североисточно од Бобошево во насока Кустендил. Св. Иван Рилски е од најпочитуваните светци. Роден е околу 876 година во селото Скриено, општина Бобошево, во подножјето на Осоговските Планини. Потекнува од скромно семејство и имал склоност кон монашкиот живот. Се стекнал образование, како се запознал со светите книги, во кои барал ја мудроста и спасение.

На 18 август 946 година св. Јован го напуштил овој свет. Триесет и четири години по успението си св. Јован му се јавил на сон на своите ученици и им заповедал да го ископаат негово тело и да го пренесат во Средец. Таму моштите на светителот биле чувани во текот на два века до 1183 година, кога навлегле во пределите на Византија Унгарци го однеле во својата престолнина Естергом (Гран). Според мировниот договор со империјата тие ги вратиле во 1186 г. Во 1194/1195 година, кога Средец бил ослободен од војниците на цар Асен I, светите мошти на Рилскиот чудотворец биле свечено пренесени во престолнината Трново. Во 1469 година Рилски монаси добиле дозвола од султанот да вратат моштите на својот патрон назад во Рилскиот манастир, каде што се наоѓаат и денес.

(ENG) The Church of St. Ivan Rilski, Boboshevo is about 10 km north-east of Boboshevo in the direction of Kyustendil. There is an asphalt road there.

St. Ivan Rilski is one of the most revered saints in Bulgaria. Born about 876 years ago in the village of Skrino, Boboshevo municipality. He comes from a modest family, having an early tendency toward monastic life. Even then, he gained education by learning the holy books in which he sought wisdom and salvation.

On August 18, 946, St. John left this world. Thirty-four years after his success, St. John appeared in the dream of his disciples and tell them to dig out his incorporeal body and transport it to Sredetz. There, the relics of the saint were kept for two centuries until 1183, when Hungarians invaded by Byzantium carried them to their capital Esthergom (Gran). By virtue of the peace treaty with the Empire, they returned them in 1186. In 1194/1195, when Sredets was released from the armies of the King Asen I, the holy relics of the Rila miracle worker were solemnly transferred to the capital Tarnovo. In 1469 Rila monks have been authorized by the Sultan to return the relics of their patron back to the Rila Monastery where they are still present.

Руенският манастир „Св.Йоан Рилски“ / Руенскиот манастир "Свети Јован Рилски" / Ruen Monastery "St. John Rilski"

(БЪ)Руенският манастир „Св.Йоан Рилски“ е разположен в красива местност в близост до гр. Бобошево, на около 8 км. западно от междуприграничния път София-Кулата. Намира се на около 3.5 км югозападно от село Скрино - родно място на известния български светец Св. Иван Рилски. Той е един от новопостроените манастири в България, които се оказа, че не са много. Красивата обител е разположена сред букова гора и вековни дървета от един много рядък вид "Царски лешник" или познат още като "Турска леска".

Интересна е историята на манастира. Сведенията са доста оскъдни, предимно от писмени източници (жития), артефактите, разкрити при строежа на новия манастир и легенди, разбира се.

Не се знае кога е възникнал стария манастир, но е известно, че е бил унищожен в 1400-та година от турските нашественици. Манастирът е възстановен през 1483 година, близо до

старто си място и със същото име - "Св.Димитър Солунски". В този манастир придобива богословското си образование и започва великата си духовна мисия и Българският светец Св.Иван Рилски (876-946), който по-късно основава Рилския манастир. Манастирът "Св.Димитър Солунски" съществува до 1935 година.

Руенският манастир е построен през 2002г.

(МК)Руенскиот манастир "Свети Јован Рилски" се наоѓа на прекрасна локација во близина на градот Бобошево, околу 8 км., западно од меѓународниот пат Софија-Кулата. Се наоѓа на околу 3,5 км југозападно од селото Скриново - родното место на познатиот бугарски светец Иван Рилски.

Прекасниот манастир е сместена меѓу буковите шуми и вековните дрвја на многу редок вид на "Кралски лешник" или исто така познат како "Турски лешник".

Не е познато кога е изграден стариот манастир, но се знае дека во 1400-тите бил уништен од страна на турските освојувачи. Манастирот беше обновен во 1483 година, во близина на неговото старо место и со истото име - "Свети Димитар Солунски". Во овој манастир, го стекнал своето богословско образование и ја започнал својата голема духовна мисија и

бугарскиот светец Иван Рилски (876-946), кој подоцна го основал Рилскиот манастир. Манастирот на Свети Димитар Солунски постоел до 1935 година.

Руенскиот манастир е изграден во 2002 година.

(ENG)The Ruen Monastery "St. John Rilski" is located in a beautiful location near the town Boboshevo, about 8 km, west of the international road Sofia-Kulata. It is located about 3.5 km southwest of the village of Skrino - the birthplace of the famous Bulgarian saint St. Ivan Rilski.

It is one of the newly built monasteries in Bulgaria, which turned out to be not much. The beautiful cloister is nestled among beech forests and centuries-old trees of a very rare species of "Royal Hazel" or also known as "Turkish Hazel".

It is not known when the old monastery was built but is known that has been destroyed in the 1400's by Turkish invaders. The monastery was restored in 1483, near its starting place and with the same name - "St Dimitar Solunski". In this monastery, he acquired his theological education and began his great spiritual mission and the Bulgarian saint St. Ivan Rilski (876-946), who later founded the Rila Monastery. The monastery of St Dimitar Solunski existed until 1935.

Ruen Monastery was built in 2002.

Община Дупница / Општина Дупница/ Municipality of Dupnitsa

Св. Ѓорѓи Победоносец / "St. George the Victorious" / „Св. Георги Победоносец“

(БЪ)Храмът е строен от 1888до 1895 г. и обновен през 1998 г. Била готова и осветена на 10 септември 1895 г. от Самоковския Митрополит Доситеј.

„Св. Георги Победоносец“ е катедрална черква, най-голямата в град Дупница. Представлява трикуполна града, чийто два входа са сковани порти. Олтарът и иконостасът са с красива дърворезба. Позлатените кубета привличат погледа на жителите и гостите на града. Към нея е изграден енорийски център, в който всяка година се организират летни лагери по богословие за деца от различни етноси. В храма се съхраняват множество старинни икони. Изградена е от майстор Саве Джамбазки. На фасадата над главния вход по случай 108-годишнината от освещаването е изографисан Свети Георги. Величествени на иконостаса са 12-те големи /високи 2 м и широки 1 м/ икони изработени и донесени от Киев, които са изключителна рядкост по своята големина в България.

Църквата е обявена за паметник на културата с местно значение.

(MK) Храмът е изграден од 1888 до 1895 година, бил подготвен и осветен на 10 септември 1895 година од Самоковскиот Митрополит Доситеј, реновиран во 1998 година.

Храмът е катедрална црква, најголема во градот Дупница. Претставува трикуполна градба, чиј два влеза се оградни порти. Олтарот и иконостасот се со убава резба. Златно обоените куполи ги привлекуваат очите на жителите и гостите на градот. Кон неа е додаден парохиски центар, во кој секоја година се организираат летни кампови по теологија за деца од различни етноси. Во храмот се сочувани многу икони. Изграден е од мајстор Саве Џамбазки. На фасадата над главниот влез по повод 108 годишнината од осветувањето, беше насликан св. Ѓорѓи. Величественост за иконостасот е 12-те големи од по 2 метри високи и 1 метар широки икони направени и донесени од Киев, што е исклучителна реткост по својата големина во Бугарија.

Црквата е прогласена за споменик на културата со локално значење.

(ENG) The temple was built from 1888 to 1895, was prepared and sanctified on September 10, 1895, by the Metropolitan Dositej of Samokov, renovated in 1998.

"St. George the Victorious" is a cathedral church, the largest in the city of Dupnitsa. It is a triangular structure, whose two entrances are fenced gates. The altar and the iconostasis are beautifully carved. The golden-colored domes attract the eyes of the inhabitants and guests of the city. A parish center is set up there, where summer theology camps are organized each year for children from different ethnic groups. In the temple are preserved multicas icons. It was built by master Save Djambazki.

On the facade above the main entrance, on the occasion of the 108th anniversary of the consecration, St. George was painted. The majors of the iconostasis are the 12 large / 2 m high and 1 m wide icons made and brought from Kiev, which are extremely rare in their size in Bulgaria. The church is declared a monument of culture of local importance.

Църква „Покров Св.Богородица“ / Црква "Св. Богородица " / Church St. Virgin Mary

(БЪ)Една от най-старите църкви в района на Дупнишка духовна околия „Св. Богородица“, датира от 1815 година.

Обособени са два параклиса – на Св. Мина и на Св. Панталеймон, в които, по време на служба, оставали некръстените дупничани. В нейния двор е била клисарницата, старото училище и направената през 1874 г. читалищна сграда. По-голямата част от постройките са били вкопани в земята. Изографисана е от зографите Христо Г. Зографски, Георги Бобошевски, Иван Терзиев и Венко Стефанов. През XIX в. е била епископска църква. Тук е служил Самоковския митрополит, тъй като

храмът е бил най-представителния за времето си в Самоковската епархия и център на църковно-националните борби през Възраждането.

През 1927-1929 г. е изменена предната му фасада като е добавена камбанария. Стените са с дебелина 1,20 м и в тях са вградени делви, които, чрез малки отвори, покрити с решетки, подобряват акустиката в сградата.

Интересно решение е вграждането на паметна плоча във фасадата на камбанарията с имената на загиналите за освобождението и обединението на България дупничани. Намира се в центъра на гр. Дупница.

(МК)Една од најстарите цркви во реонот на Дупничко духовна околија е "Св. Богородица ", која датира од 1815 година.

Постојат две капели- на Св. Мина и на Св. Панталеймон во кои, за време на служба, останувале некрстените жители на Дупница. Во нејзиниот двор била клисарницата, старото училиште и направената во 1874 година читалната зграда. Поголемиот дел од објектите беа вкопани во земјата. Насликана е од зографите Христо Г. Зографски, Георги Бобошевски, Иван Терзиев и Венко Стефанов. Во XIX в. "Св. Богородица " била епископска црква. Тука служел Самоковскиот митрополит, бидејќи храмот бил најрепрезентативен за тоа времето во Самоковската епархија и центар на црковно-националните борби во Ренесансата.

Во 1927-1929 година изменета и е предната фасада при што е додадена камбанарија. Сидовите се со дебелина 1,20 метри и во нив се вградени делови, кои преку малите отвори покриени со решетки ја подобруваат акустиката во зградата.

Интересно решение е припојување на спомен плоча во фасадата на камбанаријата со имињата на загиналите дупничани за ослободувањето и обединувањето на

Бугарија. Лоцирана е во центарот на градот Дупница.

(ENG) One of the oldest churches in the area of the Dupnitsa spiritual region is St. Virgin Mary, dating back to 1815. There are two chapels of St. Mina and St. Panteleimon, in which, during the service, the non-baptized inhabitants of Dupnitsa remained. In her yard, there was the old school and the reading building. Most of the buildings were dug into the ground.

The Church is painted by the icon-painters Hristo G. Zografski, Georgi Boboshevski, Ivan Terziev and Venko Stefanov. In the 19th century, it was an Episcopal church. Here the Metropolitan of Samokov served because the temple was the most representative of that time in the Samokov diocese and the center of the church-national struggles during the Renaissance.

In 1927-1929 the front facade was modified by adding a bell tower. The walls are 1.20 m thick and have built-in jets which, through small openings covered with grates, improve the acoustics in the building.

An interesting decision was the installation of a memorial plaque in the facade of the bell tower with the names of the people who died for the liberation and reunification of the Doupnca. It is located in the center of Dupnica.

Параклис „Св.Иван Рилски“, Дупница / Капела "Свети Иван Рилски" / Chapel "St.Ivan Rilski", Dupnitsa /

(БЪ) Параклис „Св.Иван Рилски“, Дупница. Параклисът е новопостроен. Осветен е на празника на гр.Дупница и ден на Св. Иван Рилски – 19 октомври 2010 г. Параклисът впечатлява с великолепните си стенописи. Намира се в градския парк „Рила“. Построен е на мястото, където по време на строителни работи, е открит чудотворен камък с изобразени върху него Света Богородица, Света Петка и Свети Мина.

(МК) Капелата е новоизградена. Осветена е на празникот на градот Дупница и на денот на св. Иван Рилски - 19 октомври 2010 година. Капелата импресионира со прекрасните фрески. Се наоѓа во градскиот парк Рила. Таа била изградена на местото каде што бил откриен чудесен камен во времето на изградбата, на кој се претставени Св. Марија, Св. Петка и Св. Мина.

(ENG) Chapel is newly built. It was celebrated on the feast of the town of Dupnitsa and the day of St. Ivan Rilski - October 19, 2010. The chapel impresses with its magnificent frescoes. It is located in the "Rila" town park. It was built at the site where a miraculous stone was discovered at the time of construction, depicting St. Mary, St. Petka and St. Mina on it.

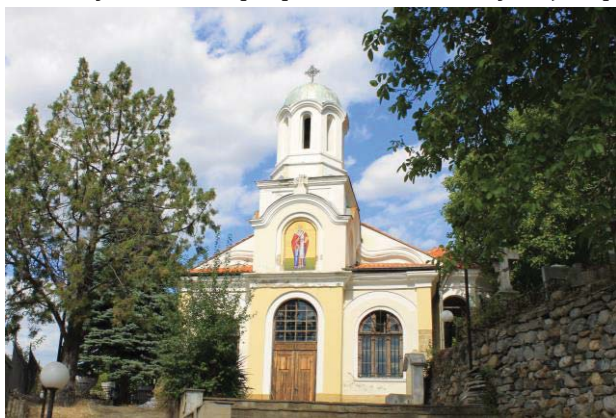
Църква „Св.Никола”, Дупница / Црква „Св.Никола”, Дупница / Church St. Nicholas, Dupnitsa

(БЪ)Храмът е архитектурен паметник на културата, датиращ от 1844 г. Има артефакти, свързани с мястото още от XIV век. Църквата е изградена от Майстор Миленко, чието дело е църквата на Рилския манастир.

Храмът представлява трикорабна базилика с вътрешни куполи, с уникална акустика и с масивен дърворезбован иконостас. Иконостасът на църквата е направен от тухли и представлява изсидана стена, в която са поставени отвори за поставяне на три реда икони. Сред най-старите икони в църквата и Дупница са тези от 17-и век - гръцката на свети Йоан Рилски и тази на свети Григорий Богослов. Големите икони на иконостаса са дело на Никола Образописец от Самоков през 1860 година. Храмът е изграден от речен камък, дялан обработен пясъчник и тухли, закрепени с хоросан. Камбанарията е пристроена по време на ремонта през 1929 година. Вратата на централния вход на храма е изработена от дъбови дъски. Църквата "Свети Николай" се намира в началото на източната част на града, наричана от дупничани Горната махала, а официално квартал "Спартак".

(МК)Храмот е архитектурен споменик на културата од 1844 година. Постојат артефакти поврзани со местото од 14 век. Црквата била изградена од страна на мајстор Миленко, чие што мајсторство било и црквата во Рилски манастир.

Храмот е трикорабна базилика со внатрешни куполи, со уникатна акустика и цврст резбан иконостас. Иконостасот на црквата е направен од цигли и е сид во кој има отвори за поставување на три реда икони. Меѓу најстарите икони во црквата и Дупница се оние од 17-

тиот век - грчки на Свети Јован Рилски и Свети Григориј Богослов. Големите икони на иконостасот сенаправени од Никола Образопицец од Самоков во 1860 година. Храмот е изграден од речен камен, делкан обработен со песок и тули, прицврстени со малтер. Камбанаријата е доградена за време на реновирањето во 1929 година. Вратата на централниот влез на храмот е направен од дабови штици. Црквата "Свети Никола" се наоѓа на почетокот на источниот дел на

градот, нарекувана од дупничани Горниот маало, а официјално населба "Спартак".

(ENG)The temple is an architectural monument of culture dating back to 1844. There are artifacts related to the place since the 14th century. The church was built by Master Milenko, whose work was the Church of Rila Monastery. The temple is a three-nave basilica with internal domes, with unique acoustics and a solid wood-carved iconostasis. The iconostasis of the church is made of bricks and is a wall in which there are openings for placing three rows of icons. Among the oldest icons in the church and Dupnitsa are those from the 17th century-Greek of St. John of Rila and St. Gregory the Theologian. The great icons of the iconostasis were made by Nikola Obrazopizetz of Samokov in 1860.

The temple is made of river stone, cut sandstone, and bricks with mortar. The bell tower was built during the renovation in 1929. The door of the central entrance of the temple is made of oak planks. The Church of St. Nicholas is located at the beginning of the eastern part of the town, called by the Doupnichani Upper Mahala, and the "Spartak" district.

Часовникова кула, Дупница / Часовникова кула, Дупница / Clock tower in Dupnitsa

(БЪ)Часовниковите кули са каменните стражи в десетки български градове. Някога са отмервали времето безпогрешно. Те са задължителен архитектурен елемент в будните селища под Балкана през Възраждането. Запазени са данни за около 40 кули пръснати из цялата страна, но едва 20 от тях са оцелели до наши дни. Изграждането им започва през 16 век, но едва в началото на 19 век настъпва истински бум в строителството им.

Часовникова кула в Дупница е един от символите на града. Построена е през 1782 г. като бейска бойна кула за отбрана. По-късно в края на 18 век е била приспособена за часовникова кула. От тогава е задействан и часовниковият механизъм. През 20-ти век е внедрена електроавтоматика и електроника. Днес в кулата е останала само част от стария механизъм от 17 век, която действа заедно с модерна елетроавтоматика и електроника. В момента Часовниковата кула и електромеханизъм и работи. Намира се в центъра на Дупница в градската градина.

(МК)Саат-кули се камените стражари во десетици бугарски градови. Во тоа време тие го мереле времето без грешка. Тие се задолжителен архитектонски елемент на селата од Балканот за време завреме на прероднбатаа. Зачувани се околу 40 кули ширум земјата, но

само 20 од нив преживеале до ден-денес. Нивната изградба започнала во 16-от век, но на почетокот на 19-тиот век настапува вистински бум во градежништвото.

Саат кулата во Дупница е еден од символите на градот. Изградена е во 1782 година како бејска борбена кула за одбрана. Подоцна во крајот на 18 век била претворена во саат кула. Од тогаш е активиран и часовниот механизам. Во 20-тиот век е имплементиран електроавтоматика и електроника на часовникот. Денес во кулата останал само дел од стариот механизам од 17 век, кој дејствувал заедно со модерна

електроавтоматика и електроника. Лоцирана е во центарот на Дупница во градската градина.

(ENG)Clock towers are the stone watchmen in dozens of Bulgarian cities. In the time, they have measured time without fault. They are a mandatory architectural element in the wilderness villages from the Balkan during the Renaissance. About 40 towers scattered across the country are preserved, but only 20 of them have survived to this day. Their construction began in the 16th century, but only at the beginning of the 19th century, there was a real boom in their construction. Clock Tower in Dupnitsa is one of the symbols of the city. It was built in 1782 as a bey battle tower. Later at the end of the 18th century, it was adapted for a clock tower. Since then, the clock has also been activated. In the 20th century, electric and automotive electronics were introduced. Today, the tower has left only part of the old 17th-century mechanism, which works alongside modern electronics. It is located in the center of Dupnitsa in the town garden.

Крайградски парк „Рила“ / Градски Парк “Рила” / City Park “Rila”

(БЪ)Крайградски парк „Рила“, намиращ се в гр. Дупница, е най-новият и модерен парк в България – отворил е врати през 2010 г. Разположен е върху площ от 280 дка, дължината му е 2 км, има 8 км камени алейи. Паркът се намира на 1,5 км от центъра на града, като до него е изградена специална велоалея с дължина от 0,2 км. В парка не се допускат коли, заради което пред входа му е изграден автопаркинг. През територията му преминава река Бистрица, над която са изградени 38 моста. Над парка се намира параклисът „Света Петка“. В парка са разположени: езеро с водни колела, футболно игрище, волейболно игрище, тенис кортове, баскетболно игрище, басейн с олимпийски размери, детски басейн, зоокът, театрални сцени, детски кът, 10 барбекюта за по 25 човека всяко, обособен терен за фитнес тренировки.

(МК) Градскиот парк Рила се наоѓа во градот Дупница, е најновиот модерен парк во Бугарија. Отворен е во 2010 година и е лоциран на површина од 28 хектари, должината му е 2 километри, и располага со 8 километри камени улички. Паркот се наоѓа на 1,5 километри од центарот на градот, и до него е изградена специјална велосипедска патека со должина од 0,2 км. Во паркот не се дозволени автомобили и на самиот влез во паркот се наоѓа паркинг за автомобили. Реката Бистрица поминува низ паркот и над оваа река се изградени 38 мостови. Во рамките на паркот е лоцирана капелата "Св. Петка". Во паркот се наоѓаат: Езеро со водни тркала, фудбалско игралиште, игралиште за одбојка, тениски игралишта, кошаркарско игралиште, базен со олимписки димензии, детски базен, зоокът,

театарски сцени, детско катче, 10 локации за скари со капацитет за 25 лоца секое, како и терен за фитнес обука.

(ENG) Rila Park located in the town of Dupnitsa, is the newest and most modern park in Bulgaria - it opened its doors in 2010.

It is situated on an area of 280 decares, its length is 2 km, there are 8 km of stone alleys. The park is located 1.5 km away from the city center, and there is a special bicycle track with a length of 0.2 km. There are no cars in the park, which is why a car park is built in front of the park. The Bistritsa River passes through its territory, over which 38 bridges are built. Above the park is the Chapel "St. Petka". In the park are located: a lake with water wheels, a football field, a volleyball court, tennis courts, a basketball court, a swimming pool with Olympic dimensions, a children's pool, a zoo, theater scenes, a children's playground, 10 barbeques for 25 people each and fitness training court

Община Кочериново / Општина Кочериново/ Municipality of Kocherinovo

Стобски пирамиди с.Стоб / Стобски пирамиди с.Стоб / Stob Pyramids village of Stob

(БЪ)Уникалните скални образувания, известни като Стобски пирамиди, са обявени за природна забележителност още през 1964 г. Намират се над с. Стоб, Кюстендилска област, в западния дял на Рила. Рила е една от най-величествените планини и всеки досег до нея ни пленява. Самите Стобски пирамиди са забележителни и много интересни.

Районът, в който са разположени, се характеризира със странни прорязвания на земята, създаващи усещането, че човек е попаднал в приказна каменна гора. Самите пирамиди са изградени от пясъчници и конгломерати в жълто и кафяво, на места с червеникави оттенъци. Преобладават образуванията с конусовидна форма. Много от тях са увенчани с каменни „шапки“, които ги оприличават на огромни гъби. Височината им варира между 7 и 10 м, но отделни пирамиди, напр. Самодивските комини, достигат и повече.

В течение на хилядолетия върху Стобските пирамиди са действали и действат различни ерозионни фактори: вода, температурни инверсии, ветрове. Те продължават да извайват чудновати земни форми, но носят и тяхната гибел.

Посетете и насладете се от храсивата природа!

(МК)Уникани карпести формации, познати како Стобски пирамиди, се прогласени за природени знаменитости уште од 1964 година. Тие се наоѓаат над селото Стоб, регион Кюстендил, во западниот дел на Рила. Рила е една од најпознатите и величествените планини и секој допир до неа очарува. Сами по себе пирамидите се извонредни и многу интересни. Областа во која тие се наоѓаат се карактеризираат со чудни парчиња на земјата, создавајќи чувство дека еден човек паднал во кањонот на една бајка. Самите пирамиди се направени од песочник и конгломерати во жолто и кафеаво, на места со црвеникави тонови. Преовладуваат формации со конусовидна форма. Многу од нив се крунисани со камени "капи" кои личат на огромни печурки. Нивната висина варира помеѓу 7 и 10 метри, но одделни пирамиди, достигнуаат и повеќе. Во текот на милениумите, различни фактори на ерозија делуваа и оперираа на пирамидите на во с. Стоб: вода, температурни инверзии, ветрови. Тие продолжуваат да обликуваат чудни форми на земјата, но исто така го носат и нивното уништување.

Посетете и уживајте во убава глетка!

(ENG)The unique rock formations, known as Stob Pyramids, have been declared a natural sight since 1964. They are located above the village of Stob, Kyustendil region, in the western part of Rila. The Rila is one of the most majestic mountains and every touch to it captivates us. The Stob Pyramids themselves are remarkable and very interesting. The area in which they are located is characterized by strange cuts to the ground, creating the feeling that a man has fallen into a fairy stone forest. The pyramids themselves are made of sandstone and conglomerates in yellow and

brown, in places with reddish tones. Formations with conical shape predominate. Many of them are crowned with stone "hats" that resemble them with huge mushrooms. Their height varies between 7 and 10 meters, but separate pyramids, The chimney chimneys reach more.

Over the millennia, various erosion factors have acted and operated on Stob Pyramids: water, temperature inversions, winds. They continue to sculpt strange forms of earth, but they also bear their destruction.

Visit and enjoy the beautiful scenery!

“Св. Иван Рилски” с. Стоб. / “Св. Иван Рилски” с. Стоб / "St. Ivan Rilski "village of Stob

(БЪ)Почитането към светеца Иван Рилски се извършва не само на съществуващите стари оброци, параклиси и църкви, свързани с името на отеца, но се строят и нови такива. Красноречив пример за това е построената и осветена през 2007 г. църква “Св. Иван Рилски” в центъра на с. Стоб.

(МК)Почитувањето кон светителот Иван Рилски се врши не само на постојните стари капели и цркви, поврзани со името на светецот, но се градат и нови. А одличен пример за тоа е изградена и осветена во 2007 година црквата "Св. Иван Рилски "во центарот на с. Стоб.

(ENG)The observation for the saint Ivan Rilski is carried out not only on the existing old chapels and churches, connected with the name of the saint, but also new ones are built. A great example of this was built and consecrated in 2007, the church "St. Ivan Rilski" in the center of the village. Stobi.

Средновековната църква "Св. Прокопиј" / Средновековната црква "Св. Прокопиј" / The Medieval church "St. Procopius"

(БЪ)Средновековната църква "Св. Прокопий" се намира на около 1 км източно от село Стоб, върху тераса от Рила планина, в местността "Църквището".

Църквата се състои от наос с кръгла апсида(7 м x 3,20 м) и нартика(6,20 м x 3,20).Основите са запазени на височина до 0,60 м,градени са с ломени камъни и бял хоросан. Днес около

църквата са пръснати късове от тухли,камъни и хоросан.

Според преданието още преди турско тук е имало голяма църква, построена на високото, за да може да я виждат от цялото Рилско корито, както и от самата църква да се вижда цялата котловина. След нахлуването на турците на тази територия, като се населили в Стоб те опожарили това свято място, но хората продължили да го тачат, известно е като

"Свети Прокопий". През 1860 г. е изградена нова църква "Св. Прокопий", където на северната външна стена е вграден каменен кръст с вписани годината на построяване на новия храм и

1373 г. Изписването на двете години свързва двата храма - стария, който вече не съществува и новия като негов приемник.

(МК)Средновековната црква "Св. Прокопиј" се наоѓа на околу 1 км источно од селото Стоб, во месноста "Црквистето".

Црквата се состои од наос со тркалезна апсида (7 м x 3,20 м) и нартика (6,20 м x 3,20). Основите се задржани на висина до 0,60 м, градбата изградена со камења и бел малтер. Денес околу црквата се расфрлани парчиња од тули, камења и малтер.

Според преданието уште пред турско тука имало голема црква, изградена на височината, за да може да се гледа од целото Рилско корито, како и од самата црква да се гледа целата котлина. По инвазијата на Турците на оваа територија, кога се населиле во Стоби тие го опожариле ова свето место, но луѓето продолжиле да го негуваат, познато е како "Свети Прокопиј". Во 1860 година е изградена нова црква "Св. Прокопиј", и на северниот надворешен ѕид е вграден камен крст со впишани годината на изградба на новиот храм и 1373 година испишани на двете години поврзувајќи го стариот храм, кој веќе не постои и новиот како негов наследник.

(ENG)The medieval church "St. Procopius" is located about 1 km east of the village Stob, in the locality "Crkviste".

The church consists of a nave with a round apse (7 m x 3.20 m) and a line (6.20 m x 3.20). The bases are kept at a height of 0.60 m, the building built with stones and white mortar. Today around the church are scattered pieces of brick, stones, and mortar.

According to tradition, even before the Turkish invasion, there was a large church, built on the height, so that the whole Rilski basin can be seen, as well as from the church itself, to see the whole valley. After the invasion of the Turks on this territory, when they settled in Stob they burned this sacred place, but people continued to nurture it, it is known as "Saint Procopius". In 1860, a new church "St. Procopius" was built, and on the northern outer wall a stone cross was embedded with the inscribed year of the construction of the new temple, and 1373 inscribed on both years connecting the old temple, which no longer exists and the new one as its heir.

Църква „Св.Петка“, с.Цървище / Црква „Св.Петка“, с.Царвиште / St.Petka Church, Kocherinovo

(БЪ)Църквата„Св. Петка” в с. Цървище построена през 1872 г. Тя представлява равнително малка, еднокорабна, псевдо-базиликална града.

Иконостасът е двуредов, добре оформен с дърворезбена украса. Стените отвътре са изписвани в периода 1883 до 1925 г., в зависимост от дарителските заявки

(МК)Црквата "Св. Петка" во селото Цурвиште била изградена во 1872 година. Таа е мала, еднокорабна псевдо-базилика.

Иконостасот е двореден, добро формиран со резбани декорации. Сидовите однатре се испишани помеѓу 1883 и 1925 година, во зависност од барањата за донација.

(ENG)The church "St. Petka "in the village of Tsurvishte was built in 1872. It is a small, one-nave, pseudo-basilica.

The iconostasis is two-row, well-formed with carved decoration. The walls from inside were written between 1883 and 1925, depending on the donation requests.

Гейзера-фонтан / Гејзери со топла вода/ Geyser with hot water /

(БЪ)Сапарева баня е известен като града с най-горещата минерална вода в света. В 1957 година при сондаж между планината и котловината при хидрологични проучвания на 73 м дълбочина настана "Гейзера-фонтан". Минералната вода извира естествено на височина 18 м. като температурата при неговия извор е 103,° което го прави най - горещият в Континентална Европа, с няколко градуса повече от италианските Софиони и Джуржитела.

"Гейзера-фонтан", характеризира се като хипертермална, слабоминерализирана, сулфатно-хидрокарбонатна, натриева, флуорна, силициева и сулфатна вода. Водата е бистра,

безцветна, с миризма на сероводород. Общото количество окисляеми серни съединения, изчислени като сероводород е 15,8 мг/л. На извора водата отделя спонтанен газ, състоящ се изцяло от азот и инертни газове.

Разположен в ниската част на склона на Рила планина той е стълб - височина, който се конкурира с високата планина. Една водна мъгла, издигаща се на фона на зелената планина. Стелещ се пушек, обгръща капките - диаманти, за да ги скрие отново в дълбините на земята.

(МК)Сапарева бања е познат како град со најтоплиа минерална вода во светот. Во 1957 година при дупчење меѓу планината и котлината при хидрологични проучувања на 73 метри длабочина настана "гејзери-фонтана". Минералната вода извира природно на висоина 18 метри. Како температурата при неговиот извор е 103, ° што го прави најжешкиот во Континентална Европа, со неколку степени повеќе од италијанските Софиони и Джуржитела гејзери.

"Гејзери-фонтана", се карактеризира како хипертермална, ниско минерализирана, сулфатно-хидрокарбонатна, натриумова, флуор, силициум и сулфатен вода. Водата е бистра, безбојна, со мирис на водород сулфид. Генералното количество окисљаеми сулфурни соединенија, пресметани како водород сулфид е 15,8 mg / l.

На изворот водата лачи спонтан гас, кој се состои целосно од азот и инертни гасови.

Лоциран во долниот дел на падините на Рила планина, тој е столб ,кој високо се натпреварува со највисоката планина. Една водена магла, се издига спроти позадината на зелената планина. Магливиот чад, завиткан дијамантски капки повторно ги сокриваат во длабочините на земјата.

(ENG)Sapareva Bath is known as the city with the warmest mineral water in the world. In 1957, during the drilling between the mountain and the valley, "geyser-fountain" appeared in hydrological studies at a depth of 73 meters. The mineral water springs naturally at a height of 18

meters. As the temperature at its source is 103, ° which makes it the hottest in Continental Europe, with several degrees more than the Italian geysers. Geyser-Fountain characterized as hyperthermal, low-mineralized, sulphate-hydro carbonate, sodium, fluorine, silicon and sulfate water. The water is clear, colorless, with the smell of hydrogen sulfide. The total amount of oxidizable sulfur compounds calculated as hydrogen sulfide is 15.8 mg / l. At the source, the water produces spontaneous gas, consisting entirely of nitrogen and inert gases. Situated in the lower part of the Rila Mountains, it is a pillar - a height that competes with the high mountain. A water mist rising up against the green mountain. Foggy smoke, wrapping diamond drops hide them again in the depths of the ground.

Сапаревобанският манастир "Св. Стефан" / Сапаревобански манастир "Св. Стефан" / Monastery Saint Stefan

(БЪ) Сапаревобанският манастир е разположен в Рила планина на брега на река Джерман, близо до гр. Сапарева баня. Светата обител отстои на 15 км източно от гр. Дупница, на 30 км западно от гр. Самоков и на 70 км южно от София.

Сапаревобанският манастир "Св. Стефан" е основан през Втората българска държава и по

време на турското робство е опожаряван на няколко пъти. Сапаревобанският манастир е възобновен през 1924г. В архитектурно отношение манастирът представлява комплекс от църква, жилищна сграда, магерница и аязмо. Последното се намира на около 50-60 м под манастира. Върху свещения извор е изграден малък параклис, посветен на Св. Стилиан Пафлагонийски. В манастирския двор, сред овощните дървета, под орехово дърво, се намира гробът на автора на трагедията

"Борил" и драмата "Македонски борци" – Йордан Христов Фурнаджийски.

(МК) Манастирот "Свети Стефан" се наоѓа на планината Рила на брегот на реката Џерман во близина на градот Сапарева баня. Манастирот е на 15 километри источно од градот Дупница, 30 километри западно од градот Самоков и 70 километри јужно од Софија.

Манастирот "Св. Стефан" е основан во Втората бугарска држава и за време на османлиското владеење бил запален неколкупати. Манастирот Сапарево Бања беше обновен во 1924 година. Во архитектонски услови, манастирот е комплекс од црква, станбена зграда, белведер и света пролет. Мала капела посветена на Св. Стилиан Пафланнски е лоцирана на 50-60 метри под манастирот.

Во манастирскиот двор, меѓу овощните дрвја под оревот, е гробот на авторот на трагедијата "Борил" и драмата "Македонските борачи" - Јордан Христов Фурнаџиски.

(ENG) The Saparevo Banya's Monastery is situated in the Rila Mountain on the banks of the Djerman River near the town of Sapareva Banya. The monastery is 15 km east of the town of Dupnitsa, 30 km west of the town of Samokov and 70 km south of Sofia.

The Monastery Saint Stefan was founded in the Second Bulgarian State and during the Ottoman rule it was burned down several times. During this period, monks in the monastery reached 30, and the

monastery was a center of literary activity led by the Rila Monastery. The Saparevo Banya Monastery was restored in 1924. In architectural terms, the monastery is a complex of church, residential building, gazebo and holy spring. A small chapel dedicated to Sts. Stilian Paflanniyski is located about 50-60 m below the monastery.

In the monastery yard, among the fruit trees, under the walnut tree, is the tomb of the author of the tragedy "Boril" and the drama "Macedonian wrestlers" - Yordan Hristov Furnadzhijski.

Църква Св. Никола / Храм св.Никола / St. Nikolas Church

(БЪ)Църквата се намира се в старото селско гробище на село Сапарево.

Времето на изграждане на тази старинна църква не се знае със сигурност, но се предполага, че това е станало някъде през XIV в. Църквата има два строителни периода. Първата църква е малка еднокорабна и едноапсидна . Предполага се, че е била разрушена през 1668 г. по времето на походите на султан Мехмед IV. Впоследствие е възобновена и разширена през 1676 г. от дошлия от Солун свещеник поп Пешо, като е запазена старата апсида и подът е

вкопан около 1 метър. По късната църква е също еднокорабна, с открит притвор и цилиндричен свод, изгоряла през 1950 г. След пожара са оцелели само източната стена с апсидата и протезисната ниша, оформена в цариградска арка. Останалите стени са частично запазени. Запазената част от църквата е поставена под покрив, който в момента е рухнал. Църквата е била изцяло изписана отвътре. Малкото по обем запазени части от сградата и нейните стенопис, показват, че гробищната църква в село Сапарево принадлежи към прочутите църкви от Западна България. Паметник на културата от национално значение.

(МК)Црквата се наоѓа на старите селски гробишта во селото Сапарево.

Времето на изградба на оваа древна црква не е со точност познато, но би требало да е некаде во 14 век. Црквата има два периоди на градење. Првата црква е мала еднокорабна и едно-апсида. Се верува дека храмот бил уништен во 1668 година за време на маршот на султанот Мехмед IV. Подоцна се продолжува и се проширува во 1676 година од страна на свештеникот Песо, свештеникот од Солун, кој ја сочувал старата апсида, а подот бил ископан околу 1 метар. Подоцнежна црква е исто така еднокорабна, со отворен нартекс и цилиндричен свод што изгоре во 1950 година. По пожарот, само ѕидот од источниот дел преживеал со апсидата и нишата во облик на сводот. Останатите ѕидови се делумно зачувани. Задржаниот дел од црквата е ставен под покривот кој сега се урива.

Црквата е целосно испишана однатре. Мал број на зачувани делови од зградата и нејзините фрески покажуваат дека гробиштата во селото Сапарево припаѓа на познатите цркви во Западна Бугарија. Споменик на културата со национално значење.

(ENG)The church is located in the old village cemetery of the village of Saparevo.

The time of building this ancient church is not known for sure, but it is supposed to have happened somewhere in the 14th century.

The church has two building periods. The first church is small one-nave and one-apse. It is believed to have been destroyed in 1668 at the time of Sultan Mehmed IV's march. It was later resumed and expanded in 1676 by priest Peso, the priest of Thessaloniki, who preserved the old apse and the floor was dug about 1 meter. The late church is also one-nave, with an open narthex and a cylindrical vault that burnt in 1950. After the fire, only the eastern wall survived with the apse and the prosthetic niche shaped in the archway. The remaining walls are partially preserved. The preserved part of the church is placed under a roof that is now collapsing.

The church has been entirely inscribed from the inside.

The small number of preserved parts of the building and its frescoes show that the cemetery church in the village of Saparevo belongs to the famous churches of Western Bulgaria. Monument of the culture of national importance.

Музеј Сапарева Бања / Archaeological Museum and the Ethnographic Museum / Археологическия музей и Етнографския музей

(БЪ) В 2015 година, в Сапарева баня откриха сградата на Археологическия музей и Етнографския музей. В две зали е показана историята на древна Сапарева баня.

В археологическата сбирка е изложена малка част от паметниците на материалната култура от праисторическото селище Кременик (на 1,5 км западно от града) и от късно-античната и ранно-изантийска Германия.

(МК) Во 2015 година Сапарева Бања ја отвори зградата на Археолошкиот музеј и Етнографскиот музеј. Во две соби е прикажана историјата на античката Сапарева баня.

Археолошката колекција е изложена на мал дел од спомениците на материјалната култура од праисториската населба Кременик (1,5 км западно од градот) и од доцната антика и рано-византиската Германија.

(ENG) In 2015 Sapareva Banya opened the building of the Archaeological Museum and the Ethnographic Museum. In two rooms is shown the history of ancient Sapareva Banya.

The archeological collection is exposed to a small part of the monuments of material culture from the prehistoric settlement Kremenick (1.5 km west of the city) and from the late antiquity and early-Byzantine Germany.

Преродбеничка Црква" Успение на пресвета богородица, Сапарево / Renaissance Church "Dormition of the Holy Virgin, Saparevo / Преродбеничка църква Успение на Богородица, Сапарево

(БЪ) Църквата „Света Богородица“ представлява умален вид на църквата в Рилския манастир.

Построена е на възвишение с камбанария и часовник. Манастирската черква е била најголемиот христијански храм, издигнат в подвластните на турците христијански земи и възрожденските ни градове и села ја вземат за модел на бъдешите си черкви. В изографисването и при изработването на дърворезбата художникът и майстор-резбарят също са се стремили да подражават на образци от Рилската обител. Още в началото на XIX

век започва икономическото съживяване на Сапарево. Църквата е издигната в периода 1861–1864 г. На мястото ѝ преди строежа имало само един каменен кръст, което подсказва, че там се е намирало старо оброчище.

Църквата представлява трикорабна псевдобазилика с открита нартика от запад, чиито високи колони ѝ придават величествен вид. Изграждането на този забележителен паметник на българската възрожденска архитектура е дело на майстори – строители от град Трън, които били прочути със своите способности из цялата страна.

Всяка година на 15-ти август има събор в центъра на селото, съпроводено от голям курбан, танци и веселие с местни гости от съседните села. Църквата е най-голямата в общината и е изключително красива.

(МК)Църквата на Пресвета Богородица е мала копија на црквата во Рилски манастир.

Изграден е на рид со камбанарија и часовник. Манастирската црква бил најголемиот христијански храм подигнат во христијанските подрачја под Турката власт, а нашите градови и села во периодот на преродба го зедаа како модел за нивните идни цркви. Црквата била подигната помеѓу 1861 и 1864 година. Пред да биде изградена само еден каменен крст на нејзиното место, што укажува дека таму постоело старо светилиште.

Црквата претставува псевдо-азалика со отворени ослици од запад, чии високи столбови го даваат величествениот изглед. Изградбата на овој извонреден споменик на бугарската преродба архитектура е дело на мајсторите градители од градот Трун, кои беа познати по своите способности низ целата земја.

Секоја година, на 15 август, во центарот на селото се одржува саем, во придружба на голем курбан, танцување и радост со локалните гости од соседните села. Црквата е најголема во општината и е исклучително убава.

(ENG)The Church of the Holy Mary is a small copy of the church in the Rila Monastery.

It is built on a hill with a bell tower and a clock. The monastery church was the largest Christian temple built in the Christian lands under the Turks, and our towns and villages in the Revival period took it as a model for their future churches. In the painting and in the making of the carvings, the artist and master-carver also sought to emulate specimens from the Rila Monastery. Already in the beginning of the XIX century began the economic revival of Saparevo. The church was built between 1861 and 1864. There was only one stone cross in its place before the construction, which suggests that there was an old abbey there.

The church is a three-nave pseudo-azalika with open hake from the west whose tall columns give it a majestic look. The construction of this remarkable monument to the Bulgarian Revival architecture is the work of master builders from the town of Trun, who were renowned for their abilities throughout the country.

Every year, on August 15, there is a fair in the center of the village, accompanied by a big kurban, dancing, and joy with local guests from the neighboring villages. The church is the largest in the municipality and is extremely beautiful.

Седемте рилски езера / Седумте Рилски Езера / Seven Rila lakes

(БЪ) Седемте рилски езера е група езера с ледников произход, разположена в планината Рила. Това е най-посещаваната от туристи езерна група в България и е един от стоте национални туристически обекта. Езерата се намират в Дамгския дял на Северозападна Рила и са разположени стъпаловидно между 2095 и 2535 m н.в. Заемат вдлъбнатини по склона на планината, като отделните езера са свързани помежду си чрез малки поточета. При преминаването на водата по тези поточета са образувани малки водоскоци и водопади. Първите три езера – Сълзата, Окото и Бъбрека – се оттичат всяко поотделно в Близнака, от който водата преминава последователно през Трилистника, Рибното и Долното езеро. През последните две езера минава един вече по-могъщ поток, който, изтичайки от най-долното езеро, дава началото на река Джурман (ляв приток на Струма).

Името на всяко от седемте рилски езера отразява някоя особеност на съответното езеро. Езерото, което е разположено на най-голяма надморска височина, носи името Сълзата заради прозрачността на водите. Следващо по височина на разположение е Окото (наричано още Сърцето), което е с приблизително овална форма. Окото е най-дълбокото циркусно езеро в България – дълбочината му е 37,5 m. Бъбрека е езерото с най-стръмните брегове от цялата група. Четвъртото езеро е Близнака; то е най-голямото по площ от седемте. Езерото Трилистника е с неправилна форма и невисоки брегове. Най-плитко е Рибното езеро; на североизточния му бряг се намира хижата „Седемте езера“. Най-ниско разположено е Долното езеро, от което води началото си река Джурман.

(МК) Седумте Рилски езера се група на езера со глацијално потекло лоцирани на планината Рила. Ова е најпосетуваната локација од страна на туристите во Бугарија и е една од 100-те национални туристички локалитети. Езерата се наоѓаат во Дамгскиот дел на Северозападна Рила и се наоѓаат на надморска висина меѓу 2095 и 2535 m. Тие се всушност вдлабнатини исполнети со вода на планината и самите езерата се поврзани со мали потоци. При течење на водата по поточињата се формираат мали водоскоци и водопади. Првите три езера - Солза, Око и Бубрег - истекуваат секое одделно во езерото Близнак, од кој водата поминува сукцесивно во езерото Трилистника, Рибно и Долно Езеро. Во последните две езера поминува еден веќе помоќен поток, кој истекува од најдолното езеро, и ја формира реката Джурман (лева притока на Струма). Името на секоја од седумте рилски езера се одразува на особеноста на езерото. Езерото, кое се наоѓа на највисоката надморска височина, го носи името "Солза" поради транспарентноста на водите. Следна по надморска висина е езерото Око (исто така наречено и срце), кое е има приближно овална форма. Окото е најдлабокото езерско езеро во Бугарија - неговата длабочина е 37,5 m. Бубрегот е езерото со најстрмните брегови на целата група. Четвртото езеро е Близнак кое е со најголемата површина од седумте езера. Езерото Тристлинка има неправилна форма и ниски брегови.

Најплитко е Рибиното езерото на кое на североисточниот брег е лоцирана куќата "Седум езера". Најниското е Долното Езеро, од кое извира реката Герман.

(ENG) The Seven Rila Lakes is a group of lakes with glacial origin located in the Rila Mountains.

This is the most visited tourist location in Bulgaria and is one of the 100 official national tourist sites. The lakes are located in the Lagoon part of the Northwest Rila and are situated in a stepwise location between 2095 and 2535 m above sea level. They occupy dents on the mountainside and the lakes are connected by small streams. When crossing the water, small waterfalls were formed along these streams. The first three lakes - the Tear, the Eye and the Kidney - are drained each separately in the lake Twins, from which the water flows through the lake Triplets, the Fish lake and the

Lower Lake. In the last two lakes there passes in an already more powerful stream, which flows from the lowest lake to the beginning of the Djurman River (the left tributary of Struma). The name of each of the seven Rila lakes reflects a peculiarity of the lake. The lake, which is located at the highest altitude, bears the name "Tear" because of the transparency of the waters. Next in height is the Eye (also called the Heart), which is approximately oval in shape. The eye is the deepest cirque lake in Bulgaria - its depth is 37.5 m. The kidney is the lake with the steepest shores of the entire group. The fourth lake is Twin and it is occupied largest area of the seven lakes. Lake Trilistnika has an irregular shape and low shores. The shallowest lake is shallow; on the northeast coast is the chalet "Seven Lakes". Lowest is the Lower Lake, from which the Djerman River originates.

Општина Рила/municipality Rila/Община рила

Църква „Св. св.Петър и Павел”,Рила / Црква Св. Свети Петар и Павле / Church "St.Peter and St.Paul "

(БЪ) „Орлица“ е един от нај-старите метох на Рилският манастир, некога многобројни, те били пръснати по всички краишта на Балканскиот полуостров. Предполага се , че тој е создаден през XIV в., по пътя за Рилската обител, идвац од Дупница и Рила. За првпат за него се споменава во Дарствената грамота (хрисовул) на цар Иван Шишман од 1378 г., кадето е записан со името “Орлица – метох манастирски”.

Метохът „Орлица“ е мястото, кадето през 1469 г. е преносувала тържествената процесия со моците на Св. Јоан Рилски, пренасани од Търново кај манастира, след като са били минали повеќе од пет века од кончината му.

През многовековното си съществување метохът е възстановяван и преизграждан неколку пъти.

Сърцето на метоха е црквата „Св. Петър и Павел“

Црквата Св. св. Петър и Павел е малка постройка, построена през 1478 г., изографисана през 1478 г. и цялостно е завършена през 1491 г. През 1863 г. е изрисувана отново од Никола

Образописов, който е художник от Самоковската живописна школа. Запазени са част от средновековните стенописи (над входа и в апсидата). През цялото си съществуване метохът е реставриран и престрояван няколко пъти, а в сегашния си вид е от 1863 г.

Храмът става известен на науката едва през 1940г, когато поради повреда на покрива парчета от варовата мазилка се откърват и отдолу се показват стари стенописи. Църквата е еднокорабна, едноапсидна, с полуцилиндричен свод. В олтарното пространство има три ниши: по една от двете страни на апсидата и умивалнята на северната стена. Средновековната църква "Св. Св. Петър и Павел" е обявена за паметник на културата.

(МК)"Орлица" е еден од најстарите метрополии на Рилскиот манастир, некогаш бројни, расфрлени низ целиот Балкански полуостров. Се верува дека е изграден во 14 век на патот кон Рилскиот манастир, кој доаѓа од Дупница и Рила. За првпат се споменува во Дарствената признанието на Цар Иван Шишман од 1378 година, каде што е напишано под името "Орлица - манастирот на монахот". Православниот монах е местото каде што во 1469 година, по повеќе од пет века од неговата смрт, свечената поворка ја прослави со моштите на Св. Јован Рилски, кои го носеа од Турново во манастирот.

За време на своето вековно постоење, манастирот беше обновен и повторно изграден неколку пати.

Црквата Св. Свети Петар и Павле е мал верски објект изградена во 1478 година, насликана во 1478 година и целосно завршена во 1491 година. Во 1863 година повторно ја насликал Никола Образнописанов, уметник од Самоковското сликарско училиште. Некои средновековни фрески (над влезот и апсидата) се сочувани. Во текот на своето постоење, манастирот е обновен и повторно изграден неколку пати, а во сегашната форма е изграден во 1863 година.

Храмот стана познат на научната јавност во 1940 година кога, поради оштетување на покривот, беа исфрлени делови од вар малтер и стари фрески беа прикажани на дното. Црквата е еднокорабна, една апсида, полуцилиндрична. Во олтарниот простор има три ниши: еден од двете страни на апсидата и мијалник на северниот ѕид. Средновековна црква Св. Петар и Павле е прогласен за споменик на културата.

(ENG)"Orlitsa" is one of the oldest metohs of the Rila Monastery, in the time numerous of them were scattered all over the Balkan Peninsula. It is believed that it was created in the 14th century on the way to the Rila Monastery, coming from Dupnitsa and Rila. For the first time, it is mentioned in the charity of King Ivan Shishman from 1378, where it is written under the name "Orlitsa - the monastery of the monk".

The Orthodox monk is the place where, in 1469, was celebrated the solemn procession with the relics of St. John Rilski, carried by Turnovo to the monastery, after more than five centuries of his death.

During its centuries-long existence, the monastery was restored and rebuilt several times. The heart of the convent is the church "St.Peter and St.Paul "

The Church of St. Peter and St.Paul is a small building built in 1478, painted in 1478 and completely finished in 1491. In 1863 it was painted again by Nikola Obrazopisov, an artist from the Samokov painting school. Some of the medieval frescoes (above the entrance and the apse) are preserved. Throughout its existence, the monastery has been restored and rebuilt several times, and in its present form, it was built in 1863.

The temple became known to science only in 1940 when, due to damage to the roof, pieces of lime plaster were thrown out and old frescoes were shown on the bottom. The church is one-nave, one-apse, semi-cylindrical. There are three niches in the altar space: one on both sides of the apse and the washbasin on the north wall. The Medieval church of Sts. Peter and Paul is declared a monument of culture.

Рилският манастир / Рилски манастир / Rila Monastery

(БЪ) Рилският манастир се намира на 1147 м надморска височина в община Рила. Комплекс с обща площ 8800 кв. м. Отличава се с уникална архитектура и стенописи. Основан е от Св. Йоан Рилски през X век. Културен паметник от международно значение, включен в списъка на ЮНЕСКО.

Смята се, че манастирът е основан от отшелника Иван Рилски през 10 век, по време на царуването на Цар Петър (927 – 968). На мястото, където днес се намира манастирът, е

имало постница. Св. Иван Рилски го основава в периода от 927 до 941 година. Той избрал пустинножителството, за да се усъвършенства духовно и да протестира срещу потъпкването на нравствените норми на християнството. През 1335г. в двора е изградена отбранителна кула и една малка черква. Техен създател е протосеваст Хрелъо (местен владетел). На върха на кулата се намира параклис (Св. Преображение), в който има много ценни фрески от XIV век. Кулата е най-добре запазената постройка в манастира.

В днешния си вид манастирът датира от 19-ти век. Строежът на жилищните сгради, които имат формата на неправилен четвъртоъгълник, е започнал през 1816 г. В средата на вътрешния двор се издига най-старата сграда в комплекса – впечатляваща

каменна кула, създадена от местния феодал Севастократор Хрелю през 1334-1335 г. Непосредствено до нея стои и малка църква, която е само няколко години по-млада (1343 г.). В по-нови времена (1844 г.) към кулата е добавена и камбанария. Приблизително от същия период датира и главната манастирска черква "Рождество Богородично".

Обликът на съвременните манастирски сгради дава първия български архитектон Алекси Рилец. Той проектира архитектурния план и ръководи изграждането (започнато на 1 май 1816 г.)

След опустошителния пожар през 1833 г. той е ръководил и възстановяването на изгорялата дървена част на манастира с помощта на около 3000 души майстори – строители, които са успели само за 10 месеца да го възстановят. С дървения кьошк с надпис, построен от майстор Кръстьо Дебърлията през април 1834 г. се отбелязва и приключването на възстановителните работи. Построяването на южното крило на манастира (1846 г. – 1847 г.) в стила на архитектон Алекси Рилец е ръководено от майстор Миленко. За него има тухлен надпис под корнизата на западната стена на строеното от него крило : “1847 Миленко Оустабаши, Радомир” Целият комплекс е доста впечатляващ поради своите размери.

Четириетажната жилищна част се състои от не по-малко от 300 монашески килии, 4 параклиса, игуменска стая, кухня, библиотека и стаи за дарители. Кухнята е интересна заради своите наистина огромни съдове.

Веднъж прекрачили комплекса, препоръчително е да се посети и манастирския музей, който съдържа уникално произведение на изкуството на име Кръста на Рафаил. Направен е от цяло парче дърво (81 x 43 см.) и е кръстен на своя създаел.

Подобно на други манастири оцелели през османското владичество, така и Рилският е действал като център на духовния и културен живот на българския народ във вековете на чуждо поробителство.

Св. Иван Рилски, чиито мощи са изложени за поклонение на вярващите в главната църква, всъщност е живял в пещера на около половин час пеш от днешния комплекс.

(МК)Рилскиот манастир се наоѓа на 1147 метри надморска височина во општина Рила.

Комплексот е со вкупна површина 8800 м². Се карактеризира со уникатна архитектура и фрески. Основан е од Св. Јован Рилски во X век. Културен споменик со меѓународно значење, вклучен во листата на УНЕСКО.

Се верува дека манастирот бил основан од Иван Рилски во 10 век, за време на владеењето на Цар Петар (927 - 968). На местото каде што денес се наоѓа манастирот, имало постница. Св. Иван Рилски го основал во периодот од 927 до 941 година. Тој избрал пустинство за да се усоврши духовно и да протестира против угнетување на моралните норми на христијанството. Во 1335г. во дворот е изградена кула за одбрана и една мала црква. Нивен творец е Хрело (локален владетел). На врвот на кулата се наоѓа капела (Св. Преображение), во кој има многу вредни фрески од XIV век. Кулата е најдобро зачуваните градба во манастирот.

Денешниот изглед на манастирот датира од 19 век. Изградбата на конаци кои имаат облик на неправилен кварт-круг започна во 1816 година. Во средината на дворот стои најстарата конак во комплексот - импресивна камена кула создадена од локалниот феудален Севакратор Хрељо во 1334-1335 година. Веднаш до , постои и мала црква, која е само неколку години помлада (1343). Во подоцнежните времиња (1844) кулата била додадена камбанарија. Главната манастирска црква "Рождество на Богородица" датира од истиот период.

Појавата на современите манастирски градби го дава првиот бугарски архитект Алекси Рилец. Тој го дизајнираше архитектонскиот план и ја предводеше изградбата (започна на 1 мај 1816 година).

По катастрофалниот пожар во 1833 година, е извршена реконструкција на изгорениот дрвен дел од манастирот со помош на околу 3.000 мајсторски занаетчии кои само 10 месеци успеале да го поправат. Со дрвениот кош со натпис изграден од мајсторот Крустјо ДеБерлиата во април 1834 година, беше забележан и реставрацијата на сите работи. Изградбата на јужното крило на манастирот (1846-1847) во стилот на архитект Алекси Рилет беше предводена од господин Миленко. Има натпис со тули под корниз на западниот ѕид на нејзиното крило: "1847 Миленко Оустабаши, Радомир" Целиот комплекс е доста импресивен поради своите димензии.

Четирикатната станбена површина се состои од не помалку од 300 монашки ќелии, четири капели, соба на манастири, кујна, библиотека и донаторски соби. Кујната е интересна поради своите навистина огромни садови за готвење. Откако ќе го премине комплексот, препорачливо е да се посети манастирскиот музеј, кој содржи уникатно уметничко дело наречено Крст Рафаел. Изработен е од цела парче дрво (81 x 43 см) и е именувана по неговиот основач.

Како и другите манастири кои преживуваат преку отоманското владеење, Рила, исто така, дејствуваше како центар на духовниот и културниот живот на бугарскиот народ во вековите на странски ропство.

Свети Иван Рилски, чии реликвии се изложени на обожавање на верниците во главната црква, всушност живеел во една пештера, околу час час од денешниот комплекс.

(ENG)The appearance of the modern monastery buildings gives the first Bulgarian architect Alexi Rilets. He designed the architectural plan and led the construction of the eastern (started on May 1, 1816), the north with the famous Magernica and the western wing (completed in 1819). That is why the three memorial tablets testify above the mill, over the Samokov and over the Dupnitsa gate. The names of the abbot Joseph and Theodosius appear alongside its titled name. After the devastating fire in 1833, he also directed the reconstruction of the burned wooden part of the monastery with the aid of some 3000 master craftsmen who had only succeeded in restoring it for 10 months. With the wooden corner with an inscription built by master Krustyjo DeBerlliata in April 1834, the restoration of the restoration works was also noted. The construction of the southern wing of the monastery (1846-1847) in the style of architect Alexi Rilets was led by master Milenko.

It has a brick inscription under the cornice on the western wall of its wing: "1847 Milenko Oustabashi, Radomir" The whole complex is quite impressive because of its memories.

The four-storey residential area consists of no less than 300 monastic cells, four chapels, an abbey room, a kitchen, a library, and donor rooms. The kitchen is interesting because of its really huge dishes.

Once crossing the complex, it is advisable to visit the monastery museum, which contains a unique work of art called the Cross of Raphael. It is made of a whole piece of wood (81 x 43 cm) and is named after its founder.

Like other monasteries surviving through the Ottoman rule, Rila has also acted as a center of the spiritual and cultural life of the Bulgarian people in the centuries of foreign enslavement.

St. Ivan Rilski, whose relics are exposed to worship the believers in the main church, actually lived in a cave about an hour's walk from today's complex.

Ресиловският манастир "Покров на Пресвета Богородица" / Манастирот "Покров на Пресветата Майка" / Shrine of the Most Holy Mother

(БЪ) Ресиловският манастир "Покров на Пресвета Богородица" се намира край село Ресилово, община Сапарева Баня. Манастирският комплекс се състои от приемна за гости, магерница, жилищна сграда, няколко параклиса и трапезария. Изграждането на храма,

посветен на честния Покров на Божията майка започнало в 1932 г. Храмът бил завършен и на 21.IX.1940 г. тържествено осветен от Негово Преосвещенство Знеполския епископ Флавиан.

Разширен и обновен е през 1995 г., когато се построяват внушителни жилищни сгради. Манастирът е постоянно действаща женска обител.

Храмовият празник се отбелязва на 1-ви октомври.

(МК) Манастирот "Покров на Пресветата Майка" се наоѓа во близина на селото Ресилово.

Манастирскиот комплекс се состои од прием за гости, кујна, станбена зграда, неколку капели и трпезарија.

Изградбата на храмот посветен на Божјата мајка започнала во 1932 година. Храмот е завршен на 21.IX.1940 и е свечено осветен од Неговото Високопреосвештено Знепол епископ Флавијан.

Манастирот е проширен и реновиран во 1995 година кога се изградени неколку импресивни згради. Манастирот постојано функционира како женски манастир.

Прославата на храмот се слави на 1-ви октомври.

(ENG) The Monastery "Shrine of the Most Holy Mother" is located near the village of Resilovo, Sapareva Banya Municipality. The monastery complex consists of a reception for guests, kitchen, a residential building, several chapels and a dining room.

The construction of the temple devoted to the honest shroud of God's mother began in 1932. The temple was finished on 21.IX.1940 solemnly consecrated by His Eminence Znepol bishop Flavian. It was expanded and refurbished in 1995 when impressive buildings were built. The monastery is a permanently functioning female cloister. The temple celebration is celebrated on October 1st.

**Еко пътека Кирилова поляна - Рибни езера - Смрадливото езеро / Еко Патека
Кирилова Пољана - Рибно езеро - Смрадливо Езеро / Eco Trail Kirilova Polyana - Ribni
Lakes - Smradlivo Lake**

(БЪ) Маршрутът започва в източния край на Кирилова поляна (1500 м н.в.). Мястото е обозначено с информационно табло. Движи се по дефилето на Рилска река. Пътеката нагоре към езерата е добре маркирана с бяло-жълто-бяло и с ясно обозначени характерни погледни места. Изминава се за около час и половина. От Кирилова поляна до кота 2000 може да се стигне с моторно превозно средство (желателно е да е високопроходимо) по чакълиран път.

(МК) Патеката започнува на источниот крај на Кирилова Полјана (на 1500 м надморска височина). Местото е означено со табла. Патеката се движи по брегот на Рилска река. Патеката до езерата е добро обележана со бело-жолто-бели ознаки и јасно означени локации. Потребно е околу еден час и половина за да се помине патеката. Од Кирилова Пољана до надморска висина 2000 метри може да се стигне со моторно возило (пожелно е да биде со можност за движење) на чакал.

(ENG) The route starts at the eastern end of Kirilova Polyana (1500 m above sea level). The place is marked with an information board. It runs on the Rilska River Gorge. The path up to the lakes is well marked with white-yellow-white and clearly marked locations. It takes about an hour and a half.

From Kirilova Polyana to the elevation 2000 it can be reached by a motor vehicle (it is desirable to be accessible) on a gravel road.

Община Трекалияно / Општина Трекалиано / Municipality Trekaiano

Средновековна крепост Драгойчинци / Средновековна тврдина Драгојчанци / Medieval fortress Dragoicanci

(БЪ) Останките от Средновековната крепост Драгойчинци се намират в местността "Кулата", на 650 метра северозападно от село Драгойчинци (10 километра от град Кюстендил). Крепостта е била с формата на триъгълник, като върхът ѝ е бил насочен на запад, където е бил и входа. Източната стена е била с дължина около 180 метра, а другите две - около 250 метра. Ясно се отличават белезите от останки на квадратни помещения, разположени едно до друго, чиито външни стени образуват втора - вътрешна крепостна стена.

До края на XIX век са били запазени и четирите стени на кулата, останките от мраморна чешма, руините на християнска църква и още няколко сгради с неизвестно предназначение. Всички те са били разрушени от местните жители и иманяри. Тази част сега се нарича „Градището“.

В района на крепостта са намерени железни инструменти и медни монети. Според информацията от местни жители, около 1936 г. тук са намерени останки от желязната врата на крепостната кула.

(МК) Остатъци от средновековната тврдината Драгојчанци се наоѓаат во областа "Кулата", на 650 метри северозападно од селото Драгојчанци (10 километри од градот Кюстендил). Тврдината беше со облик на триаголник, бидејќи врвот беше насочен кон запад, каде што беше и на влезот.

Надворешниот ѕид беше долг околу 180 метри, а другите две - околу 250 метри. Ознаките од остатоците на плоштадот се јасно истакнати, лоцирани еден до друг, чии надворешни ѕидови го формираат вториот - внатрешен крепосен ѕид.

До крајот на XIX век се забележани четирите ѕидови на кулата, остатоците од мермерната фонтана, урнатините на христијанската црква и други објекти од непознато значење. Сè е уништено од локалното население. Овој дел сега се нарекува "Градището".

Во областа на тврдината има железни инструменти и бакарни пари. Според информациите на локалните жители, околу 1936 година, тука се намериле на остатоците од портите на тврдината кула.

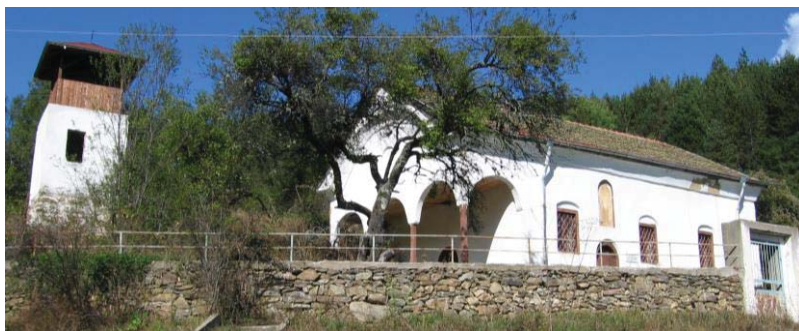
(ENG) Remains of the medieval fortress Dragoicanci are located in the area "Kulata", 650 meters northwest of Dragoicanci village (10 kilometers from the city of Kyustendil). The fortress was with the shape of a triangle, as the top was directed westward, where it was and the entrance. The outer wall was about 180 meters long and the other two - about 250 meters. The marks from the remains on the square are clearly distinguished, located next to the other, whose outer walls form the second - inner serif wall.

By the end of the XIX century, the four walls of the tower, the remains of the marble fountain, the ruins of a Christian church, and other buildings of unknown significance were observed. Everything was destroyed by the locals. This part is now called "Gradishcheto".

In the area of the fortress, there are iron instruments and copper coins. According to information from local residents, around 1936. Here are the intentions of the remains of the gates of the fortress tower.

Църква Свети Илија / Црква Св.Илија, село Драгојчанци / Church St. Ilija, village Dragochanczi

(БЪ)Селската църква „Свети пророк Илија“ е построена през 1884 г.Представява еднокорабна,едноапсидна постройка,с дължина 12 м.,ширина 7м.,височина4м.и дебелина на зидовете 90см.Един от дарителите е Стоичко Станков. Осветена е от тогавашния митрополит Партений.

Освен горепосочените църкви в синура на селото има на три места оброци(черквища) (МК)Селската црква "Свети Пророк Илија" е изградена во 1884 година. Таа е еднокорабна, една апсида структура со должина од 12 метри, ширина од 7 метри,

висина од 4 метри и дебелина на ѕидот од 90 см . Еден од донаторите е Стоичко Станков. Осветен е од тогашниот Митрополит Партениј.

Во прилог на горенаведените цркви, селото има три места (цркви)

(ENG)The village church "St. Prophet Ilija" was built in 1884. It is a one-nave, one-apse structure with a length of 12 meters, a width of 7 meters, a height of 4 meters and a wall thickness of 90 cm. One of the donors is Stoichko Stankov. It was consecrated by the then Metropolitan Parteni .

In addition to the above-mentioned churches, the village has three places (churches)

Църква „Свети Никола“,с. Добри Дол / Црква Св.Никола, село Добри дол / Church St.Nikolas, v. Dobri Dol

(БЪ)Селската църква „Свети Никола“ е построена през 1885 г. Намира се в източния край на махала Село.

(МК) Селската црква на Свети Никола е изградена во 1885 година. Таа се наоѓа на источниот крај на село.

(ENG)The village church of St. Nicholas was built in 1885. It is located at the eastern end of the Village.

